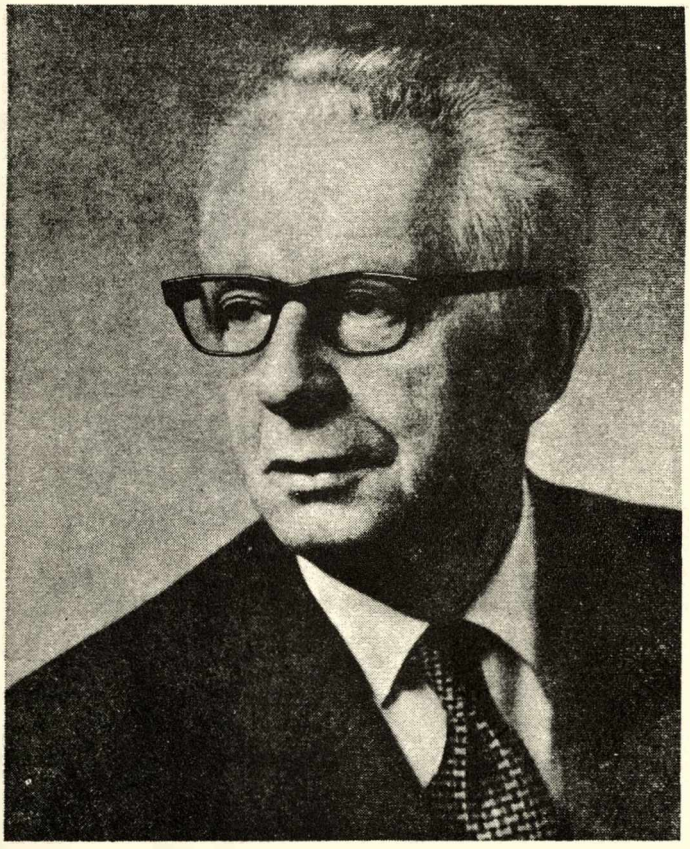
FEBRUARY 1972

23

זשעלעבאָווער בולעטין

נומער דריי און צוואנציק באנייטער בולעטין

יעקב גלאטשטיין

צו זיינע פינף און זיבעציק — עד מאה ועשרים

Digitized by Project Zikaron
Touro University-NY Libraries
www.zikaron.tourolib.org
2025

זשעלעזנאווער בולעטין

לייבוש - ערן -רעדאקטאר

שאלעק -- רעדאקטאר

פארוואלטער: פארזיצ - אברהם פרוכטענבערג

קאסירער -אהרן אלטשטיין

סעקרעטאר -מלכהלע פרוכטענבערג

יעקב גלאטשטיין --- ש.ניגער זיט 1

יעקב גלאטשטיין -- ד"ר שלמה ביקל 2

בער באראכאוו - ביאגראפיע,דוד בן גוריון 11

"ידיש אינפלוסן אין דער מערב-איראפיאישער קולטור 24

(סוף פון לעצטן נומער 22) ד"ר העשיל קלעפפיש

דער בטחון שטארבם דער לעצטער - שאלעק 29

(בוך פון האלינא בירענבוים)

מאיר זימל מקאטש - שואל גוטמאן 41

רב דוד מאיר רובינשטיין ז"ל - יהודה בן שלום 46

יהודה מנוחין אין מאסקוע 49

ישראל - באריכטן און רידעס מרדכי שפיזמאן,פאלוך 51

הזכרה -רידע פון אונזער סעקרעטאר פאלוך 57

רידע פון אונזער חשובן פרעזידענט מרדכי שפיזמאן 64

א וואָרט וועגן אונזער בולעטין - יאסקע משפטים 73

אויסטראליע - מאטל ראט (ראטפארב) 79

אויסטראליע גדליהו אשלאק באריכטן 86

ליד געוידמעט אונזער מרדכי איש טוב ע"ה חיהלע דארעמבוס 95

מרדכי איש טוב -צו זיין ערשטן יאר ציט- שאלעק 97

פארוואלטערס וינקל מלכהלע 100

פון ש. ניגער

קיינער האט ניט אזא אייגנארטיקן,אזא
אייגענעם יידיש ווי יעקב גלאטשטיין.

ער איז ממש א מאסטרא ווען ער שפילט
אף זיינע אייגענע כלים,אף די אינסטרומענטן
וואס ער האט אליין געשליפט ....

אויב ער אליין איז פאעזיע און פראזע,
וואס מען קאן זיי ניט צעשיידן,אזוי
געקניפט ארן געבונדן ארן געפלאנטערט
זיינען זיי צווישן זיך - איז עס אויך
זיין ליד.
דער ריטעם איז פון ריידן ארן,דאכט זיך,
פון פראזע,אבער דאס ריידן,די פראזע האט
אזא ריטעם,ארן גאנץ אפט אזא תמציתדיקייט
ארן אפט אזוינע אומגעריכטע פרישקייטן,
אזוינע אייגפאלן פון אויסדרוק,פון וואורט-
פארבינדונג,פון דער סטרוקטור פון דער סטראפע,
פון דער צאל ארן דעם לויף פון אירע שורות,
ארן פון דעם אופן ארן ארדענונג ווי זיי גראמען
זיך ----- אז איר לעבט עס איבער ווי פאעזיע ....

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

א טייל פון זיינע ביכער : פריע פערזן,קרעדאס,פורים גזאורדיע שפיל,
ווען יאש איז געפאלן,ווען יאש איז געקומען,עמיל און קארל,יאסל לאקש פון כעלם,
שטראלענדע יידן,אין תוך געזומען,עסיען,פון מין גאנצער מי,א.א.

א שטענדיקער מיטארבייטער אין "טאג- מארגן זשורנאל"ער צייכנט זיך אויס
מיט זיין קעמפערישקייט פאר דער חשיבות פון יידיש. ער איז איינער פון די ווייט-
זשורנאליסטן וואס האבן אן אייגן שעפעריש ווארט...
ער איז אויך געווען איינער פון די ווייטקסטע גרינדער פון דער "אינזיך" ליטערא-
ריש באוועגונג,וואס האט געבראכט א נייע ריכטונג אין דער פאעזיע...

יעקב גלאַטשטיין

פון ד"ר שלמה ביקל

חתן יעקב גלאטשטיין האָט אונז צו זיין 60סטן געבוירנטאָג פרעזענטירט אן אָפּגעקלײבענע זאמלונג פון זיינע לידער,אָנגעהויבן פון 1919 און בײז צום יובילי-יאָר 1956,האָבן מיר פאר זיך געהאט דעם וואונדערלאכן ספעקטאקל פון א דיכטער,וואָס האָט שפּפּעריש געקלעטערט און ארויפגעקלעטערט פון דעם ערשטלינג-בוך ביטן וואויליגערישן נאמען "יעקב גלאטשטיין"אײבער בארג-העכער און העכער פון אנדערע אכט זאמלונגען צו דער הויך פון דער לידער-סעריע "ערדענע רייד".

גלאטשטיינס זעלבסט-אנטאלאגיע "פון מין גאנצער מי "איז געווען פארכאפּנדיקע דראמאטישער סיפור המעשה וועגן שפּפּעריש געראנגל מיט זיינע פּאָטישע זעאונגען און מיט די אויסדריקסימלן פון זיין לידי.די גרויסע שפּפּעריש אוואנטורע (יעדע שפּעריש קיים איז אוואנטורע)האָט זיך אין דער מסכתא "פון מין גאנצער מי "געענדיקט מיט אן אנטשיינדן נצחון פונעם פּאָט.וואָס קען זיין מער זיג פאר א דיכטער,ווי צו קאָנען זאָגן וועגן זיך מיט פולער בארעכטיקונג,אז -

אײך האָב עס שוין כמעט געקאָנט זאָגן
נישט נאָר אין לידער,נאָר אפילו אין רייד.

דאָס פּאָטיש צוגעקלײבענע וואָרט,דאָס ליד איז א דערגרײכונג,אָבער נאָך גרעסער איז דער דערגרײך,וועלן די קינסטלערישקײט בלים אין פשוט געדאונטע רייד אָן אײגן צוגעמאכטער מוזיק.דאָ גײט נים חלילה וועגן א לויב צו פשטות,וועגן א לויב צו די פּאָעטן,וואָס מוזן אָדער ווילן זיין פשוט.זיי זיינען דער היפוך פון יעקב גלאטשטיינען,דעם ראפינירטן,אינטעלעקטואליסטישן און זייער אינדיוידואליסטישן פּאָעט.

דאָ גײט עס וועגן אומקער צום אורשפרינגלאכן זיין און צום אורשפרינגלאכן ניגון פון רייד ווי,למשל,עס קערט זיך אום די מענטשלעכע שפּראך צום וואָרט "דו"אין דער באגעגעניש מיט גאָט.אָפּגעאירצעוועט און אָפּגעקסצעלענצעוועט מיט די מענטשן פון כלערלי הויבע און העכערע שטאנדן פון רייכקײט,פון געלערנטקײט און פון מאכט,בליבט פאר דער וועגדונג צו גאָט ברוך הוא דאָס פשוטע וואָרט "דו"אין זיין מאמע בראשיתדיקן באטיט פון אומענדלאכן יראת הכבוד.

יעדעס פשוטע וואָרט איז אין זיין מאמע אורשפרינג פּאָעזיע.ווי מאָליערס העלד,וואָס האָט נים געוואוסט,אז ער ריידט פּראָזע,אזוי וויסן נים די,וואָס ריידן א שפּראך,אז יעדעס וואָרט,וואָס זיי זאָגן ארויס איז פּאָעזיע.

דערפאר בלויז פאטענציעלע וויל זיי,די סתם רעדערס און שרייבערס, פעלשען די וועלט מיט זייער אומגעפיל און מיט זייער אומסוזיקאלישקייט.דער פאקט,דער אמתער פאקט,איז צוריקשטעלער פון דעם וואס אורשפרינגלאכקייט געפיל און אורשפרינגלאכן טאן. אלע וואס פאקט חלומען וועגן גובר זיין די קונסט און וועגן דערגיין דערצו,אז זיי זאלן עס קאנען זאגן "נים נאר אין לידער,נאר אפילו אין רייד". פאראן לידער,וואו מיר פארגעסן דעם באדייט פון די וועלט,וויל עס פארכאפט אונז און עס צענעמט אונז די מוזיק פון ליד.פאראן,אבער,אנדערע,וואו מיר זינגען ארינגעטאן אין דעם געדאנק און אין דעם מיין פון דעם דיכטערס רייד,און באמערקן גאר נים,אז מיר וועלן בארוישט פון דער מוזיק פון דעם ליד.

צו אם דעם צוויטן מין דיכטער,וואס מיר זינגען געוואוינט זיך איבערצונעמען מיט דער קלוגשאפט פון זייער געפיל און מיט דער אינטעלעקטועלער צוגעשפיצטקייט פון זייער געדאנק און פארגעסן ערגיץ וואו,אז מיר געפינען זיך אויכעט אין דער סאמע מיט פון אן אינטענסיווער און דערהויבנדיקער לידמוזיק - צו אם דעם מין געהערט דער דיכטער יעקב גלאטשטיין.

די דאזיקע פאטען פונעם צוויטן מין,וואס אין אונזער ליטעראטור איז יעקב גלאטשטיין זייער קלאסישער פארשטייער,זינגען בדרך כלל די גרויסע אויפטועך פאר דער שפראך פון זייער פאלק.זייער ווארטמוזיק האלט זיך באשיידן און גים כלומרשט אף די בכורה דעם קלוגן זאג און דעם צוגעשפיצטן געדאנק.אבער,טאקע דערפאר דרינגט דער ניגון פון זייער ווארט ארין אין דער שפראך פונעם פאלק און באניים אלטע און גים נייע מוזיקאלישע מיינען צו די פשוטע רייד.דאס ליד פון אנדערע פאטען גיט אריבער אין געזאנג פון מוזיקער און דרינגט ארין אין פאלק. דאס ליד פון יעקב גלאטשטיין בליבט האפטן מיט זיין ריטם און מיט זיין טאן אין די פשוטע רייד פון דער שפראך,דערהויבט זיי און גיט זיי צו א נייע יום-טובדיקייט.

די נאטור - וואס געזאגט דער אלטער אליפעקער געטע,און מען מעג זיך בפירוש אף אים זיך סומך זיין -באשטייט פון קערנער און פון שאלעכץ.זי איז ביידע זאכן אינאיינעם.דאס פאטישע ווארט איז נים געזאנגאדער מין.עס איז ביידע אינאיינעם און אין דער זעלבער צייט.אין יעדן ווארט שלאפט געדאנק און אין יעדן ווארט לעבט זיין איגענער ניגון.אמתע דיכטער,דיכטער פון יעקב גלאטשטיינס מין און קאליבער,וועלן בייט ווארט זיין רעיון און אנטפלעקן פון יעדן ווארט זיין ניגון.חיפיל אין יעדן דור זאלן דאס געזאנג נים דערהערן,טראגן זיי דעם ניגון און דעם נאמען פון דעם דיכטער,דעם שפראך-באנייער פון דור צו דור.

****

און איך חזר איבער,אז עס איז אויבנאויבּיק צו טראכטן וועגן יעקב גלאטשטיינען אין די טערמינען פון זינע וואָרט-חידושים. אודאי וועלן פון פארצלמט,פּאָרוואָרט, פארשניפסט,פאריאָרט,פארבאלדיקט,פארדארפט,פארציפערט און פארשוידערט און אויך פון איגאיובן,איגעהילפקט,איגעזינדיקט,און איגעדענקט אפשר א טיל אריין אין דער שפראך און וועלן אין איר לעבן.אבער,אט די וואָרט-חידושים און אנדערע פון זיער מין,זינען ניט מער ווי גוט-אויפגעוויטער אפיקומן-שפיל נאכן אָפּריכטן סדר מיט עבדים היינו,מיט שפוך חמתך און מיט הלל.

דער עיקר פון יעקב גלאטשטיינס אויפטו פארן ידישן פּאָעטישן לשון און דורך אים פאר די פשוטע ריד פון אונזער ידישער שפראך,איז וואָס ער האָט ארויסגעזאָגט און ארויסגעזונגען דעם ניגון פון אייבּיק ידיש לשון און דעם לירישן אידיאָם פון טויזנט יאָר אייבּיקיט פון מאמע-לשון,וואָס האָט איבערן שטח פון ידישער געשיכטע געדויערט צום לענגסטן אין ידישן מויל און וועט זיך מיט דיין כוח,ידיש-דיכטער,ניט אָפּטאָן פון דער צונג און פונעם הארץ פון ידישן פאָלק.

אין יעקב גלאטשטיינס נייעסטן בוך,דעם בעסטן בוך פון זינע בייז איצט, בּה,גוטע לידער-ביכער,האָבן מיך געפאנגען אסך לידער.איך בין מיטגעאנגען מיט אים דעם טיפן טרויער איבער דעם זאוערוכעדיקן טויט און הילקן טויט פון אונזערע ברידער און שוועסטער אין היטלערס גאז-קאמערן און אף היטלערס חליות,און מיין געמיט איז געווען א שותף צו דעם שטילן רעזיגנאציע-טרויער איבער דעם טויט,וואָס האלט ווי א טשערעפאכע אין דערקריכן צו אלע ווינקלן פון אונזער דור און אויסשפּיען אונזערע לעבנס,וואָס וועלן על פּי דעם איינפאכן געזעץ פון אָנבאָט און נאכפּרעג אלץ טיפער און טיפער.עס איז דער זידע אברהם פון אונזער גאנצן דור וואָס ריידט ארויס פון זין אויניקל,דעם פּאָעטס "גראמען-קראנץ צום יערטאָג "און זאָגט צו א יעדן פון אונז -

אָבער דיין פאס איז סיווי אויסגעשטעלט,
מיר האָבן שוין פאר דיר געמאכט די בוכהאלטעריע,
א יאָרל ארבּעט,א חודש ארויף,
מוזט דיך פאקן אין מיטן לויף.

און מין הארץ האָט נאָכגעוויינט און נאָכגעצאָרנט די "שפוך-חמתך"-ריד,וואָס יעקב גלאטשטיינס זיי אויס און צאָרנט זיי אויס אין זין ליד "זון פון מיליאָנען "(עס איז אינס פון די לידער,וואָס דערגרייכט די הויכע מדרגה,אז מען קאָן עס זאָגן אפילו אין ריד)

יעדער דריטער יד איז פארטיליקט,
אפשר דו,אפשר איך,אפשר ער,
וועך האָט אויפגעהרט באוויינען
וועך האָט דער ערשטער
אָפגעוויישט א טרער ?
סהאָט אונז צוזאמענגעקלאָגט
א גרויס געוויין.
די יעגערס פון דער וועלט
קאָנען אונזער יאָמער נים פארשטיין,
זי,וואָס גייען מים ביקסן און לאנגע מעסערס
זיינען די גרינגע פארגעסערס.

אין גלאטשטיינס נייע לידער-זאמלונג איז פאראן א סעריע לידער אף דער טעמע ציון און ישראל.די לידער זיינען געראָטענע און זיי זיינען נאָך געראָטענער און בעסער דערפאר וויל זיי גייען נים אף אין האָר אויסק פונעם דיכטערס אייגן געמים און פאלן נים מים אין וואָרט ארין אין דעם אלגעמיינעם זמר. די לידער זיינען דורכאויס גלאטשטין.
זיי פארפלאנצן נים קין נייע געפיל-ביימער בייא זיך אין הארצן.די לידער ציען די ריחות און עסן די פירות פון ארץ ישראל,וואָס איז זינם דורות געוואקסן אין ייִדישן נעמים און האָט באטעמט דאָס ייִדישע לשון ---

מין טאטע פארמאכט סמשניות,
נעמט די מאמע בייא דער האנט,
און פארגייענדיק זיך מעשה קאוואליער,
זאָגט ער :
איטץ ראָבעשי,מיר גייען אין ייִדישן לאנד.
און בייִדע גיבן א ליכטיקן וואונק צו מיר --
און דו,חכם עתיק,האָסט נים געגלויבט.
בייא דער מאמען לייכטן קלוגע טרערן
זעסט שוין,אפילו סוויבערישע טייטש-חומש
מוז מקויים ווערן.

אזוי רייִדט דאָס ייִדישע לשון דורכן מויל פון טאטע-מאמע אין "פון מין גאנצער מי "
און אזוי פלאטערט עס מים וועדטער פון ייִדיש-היסטאָרישן און פון ייִדיש-שטיגערישן

טעם אין מויל פונעם זון,דעם פאָעם,וואן ער חפילהט אין זיין נייעסטן בוך צום גאָט פון אונזערע אבות,אז ----

סיר זינען געקומען איינעמען

בריטע גיטער פון ארעמטימער

געקומען ירשענען באשערטע קנאפקייט

אפגעאינזלט פון דער גרויסער וועלט פון וואוילטאג.

דער פאָעט יעקב גלאטשטיין האָט דאָ פאר אונז באניים אלע דורותדיקע דערפארונגען. ער האָט געגעבן א נייעם אויסטויש צו אלטע היסטאָריישע שטימונגען און געפילן און האָט זיי ארומגעהויכט מיט נייע ציים-סענסיטיוקייטן און האָט פאר זיי געפונען וואָרטער, וואָס האָבן דעם ריח פון אלטקייט און דעם טעם פון שפרודלדיקער יונגשאפט.

עס איז פאראן א גאנצער דצ"ך עד"ש מיט סימנים אף צו דערקענען עכטע און גרויסע פאָעזיע.יעקב גלאטשטיינס פאָעטישער אויפטו איז די נאָר ציטירטע שורות פון זיין ליד " צעבאָרוועסט אין געמיט "איז,לפי ענין דעתי,איינער פון די הויפט-סימנים פון דאָזיקן קריטישן דצ"ך עד"ש.

אבער די אמת גרויסע קינסטלעריישע פרייד נאָך אלע הנאהס פון די בייז איצט אויסגערעכענטע לידער-סעריעס איז דעם ליינער באשערט,וואן ער גייט דורך מיטן דיכטער זיין לידער אנהויבנדיק פון " כשטי אין טויער"און "מין געצעלט"בייז צום "וואלקן-יד"און בייז צו דער " פרייד פון ייִדישן וואָרט"וואָס אפן נאָסען פון דעם דאָזיקן ליד הייסט דאָס גאנצע בוך.

עס איז נים קין נאָוינע,אז דיכטער זאָלן באזינגען די שפראך פון זייער שעפעריישקייט און אודאי נים קין נייעס,אז ייִדישע דיכטער זאָלן אריינברענגען זייער ליבשאפט און אכפערונג צו מאטע-לשון,וואָס די בייזע ציים און אסיטלאטאָריישער סנאָבי פון איין זייט און כנעניזם אין אלערלי פארמען פון דער אנדערער זייט זינען אויפגעטאנען קעגן איר זי צו פארלענדן.דער ייִדיש-דיכטער פילט,אז ער און נאָר ער אליין איז דער אנשפאר פארן קיום און פאר דער שעפעריישקייט פון אונזער טויזנט יאָר יונגער ייִדישער שפראך.

דער מענטשלאכער געדאנק לאָזט זיך מער אדער ווייניקער אויסדריקן אין יעדער שפראך,אבער דאָס טיפע מענטשלאכע גפיל,די עכטע נשמה-איבערלעבענייש מיט איר דינע קאָמפליצירטקייטן קאָן נאָר אויסגעדראכט ווערן אין דער אייגענער פאָלקס-שפראך (היינט איז אן אויסנאם,וואָס באשטעטיקט דעם כלל און ערשט דאכט מיר,אז היינט אין דער שפראך פון זינע זייִדעס וואָלט געוואָלן נים נאָר מער ייִדישער דיכטער,נאָר אויך מער מער וועלט-דיכטער)

פילאזאפן און חיסנשאפטסלייט האבן יארהונדערטער לאנג געטראכט אף לאטיין,אבער דאס איטאלענישע ליד,וואס איז געווארן ניט נאר דאס ליד פון איטאליע,נאר אויך פון דער גאנצער וועלט,האבן געשאפן דאנטע און פעטרארקא אף דער פאלקס־שפראך.פאעזיע איז דער נאציאנאלסטער טייל פון גייסטיקער שעפעריישקייט. דאס,אין דער דיכטונג,באהאלט זיך אוים דאס געפיל פון א פאלק.די דיכטונג אין דער אייגענער שפראך,דאס איז דער מזבח וואוהין עס ראטעוועט זיך די פאלקס־נשמה,די פאלקס־פערזינלאכקייט פאר די געוויסערן פון אסימילאציע און פאר דער תקיפות פון דער אזויגערופענער העכערער קולטור פון ארום.

קראסמוס פון ראטערדאם,דער גרויסער הומאניסט פון זעכצנטן יארהונדערט,וואס איז באריימט געווארן מיט זינע ווערק אף לאטיניש,האט אין די לעצטע טעג פאר זיין טויט געמוטשעט זיך צו דערמאנען זיין מוטער־ שפראך האלענדיש,ער האט אפן טויטן־בעט אויפגעהערט צו ריידן לאטיניש און רק געשטאמלט האלענדיש,וואס ער האט זי צענדליקער יארן ניט געריידט.ער האט געזוכט,קראסמוס,זיך צו דערשלאגן צו דער נעסט,וואו עס באהאלט זיך די אייביקייט פון זיין געפיל,אבער עס איז שוין געווען צו שפעט..

זיך האב געזאגט,אז עס איז ניט קיין נאוינע,אז ייִדיש־דיכטער זאלן באזינגען די שפראך פון זייער שעפעריישקייט,אבער ווי זאגט זיך דאס אין אונזערע אלטע כראניקס : וואר עס האט ניט געזעסן די שמחת בית השואבה דעם ערשטן טאג סוכות אין ירושלים, דער האט קיין שמחה אין זיין לעבן ניט געזעסן....און איך זאג,אז וואר עס האט ניט איבערגעלעבט די פרייד פון ייִדישן וואס אין יעקב גלאטשטיינס נייעסטער לידער־זאמלונג דעם גייט אף א גרויס שטיק נאציאנאלע און גייסטיקע פרייד..

דער דיכטער,דער ראמעש,און די שפראך,די יולעטא,פיירן א גרויסן יום־טוב פון באהעפטונג און זי מאכן דעם סך־הכל פון בשותפותע דערגרייכונגען אין צוייען ---

א,לאזט מיך צו דער פרייד פון ייִדישן וואס
גיט מיר גאנצע פולע מעת לעתן
פארקניפט מיך,פארוועבט מיך,
טוט מיך אוים פון אלע איטלקייטן
באשפייזט מיך דורך קראנען.שענקט מיר קרישקעס,
א געלעכערטן דאך און א הארם בעט.
אבער גיט מיר גאנצע פולע מעת לעהן.
לאזט מיך נים דאס ייִדישע וואוס
אף א רגע פארגעסן.

אין די נאר וואס ציטירטע שורות וועגן דער אהבה פונעם דיכטער צו ייִדיש איז דאָ די דבקות און די מיסטישע פארטוענקיים פון געהויבענע חסידים בײַם שלוש סעודות־טיש, וועלן זיי זינגען "אחקינו דסעודתא־צו שבת מלכתא. אָבער אין דעם יום־טוב פון באהעפטונג צווישן דיכטער און שפראך איז אויך פאראן אן אנדערער אלט־ייִדישער, אפשר נאָך עלטערער, ניגון וויִ דער ערשטער. עס איז דאָס ניכטערע ישוב־הדעתדיקע געזאנג וועגן דעם, וואָס דאָס פאר־פאלק האָט איינס דעם אנדערן געגעבן און וואָס האָבן דערגריכט, געקאָנט דערגריכן נאָר אינאיינעם. דער דיכטער דעפינירט דאָס אין דעם אויס־נעמלאך שיינעם ליד צו זיין געליבטער פרוי, וואָס היסט "א נס־און איז אויך א געזאנג צו דער שבת מלכתא ייִדיש. ער זאָגט:

א בריטער וועג
מיט שטעגן געשפריט צו אזוי פיל
נייע וואונדער.
קיין איין רגע גייען מיר נים באזונדער
אין צווייען וועלט יעדער געליבטער ציטער
אן אוצר, א געזיטער פון אינהאלט.

מען לייענט די דאָזיקע שורות און זיין קלינגען אין געמיט אָפּ צו די רייד פון שבתדיקע זמירות --

שקר החן והבל היופי
תנו לה מפרי ידיה
ותורת חסד על לשונה

אויך איז די שבתדיקע זמירות וועלט אין חוך געזונגען וועגן דערגריכטן "געזיטער פון אינהאלט־צווישן מאן און פרוי, צווישן ייִד און קיניגן שבת.

איך שטיי און שטוין מיט באוואונדערונג און מיט א געפיל פון ייִדישן שטאָלץ וויִ אזוי די לירישע אידיאָמען פון טרויער און אויך פון ליבע און פריידזינען נאָענט צום אלטן קוואל פון שעפערישקייט און גייען איבער דורות און וועלט אלע מאָל פון דאָס נייַ באניים פון עכטע ייִדישע דיכטער אין גייסט פון זייער צייט. גאָרנישט מאכט מיך אזוי גלויבן אין נצח ישראל, וויִ אָט דער זיבערער טראָט פון אונזער דיכטונג אוף פון אירע איבערלעבענישן און אימאזשן איבער די שליאכן פון אונזער לאנגער געשיכטע.

— צו זיין 75טן געבורטסטאג

דריי לידער פון יעקב גלאַטשטיין

רעד צו מיר יידיש

רעד צו מיר יידיש, מיין יידיש לאַנד,
אין איך וועל צו דיר רעדן עברית ממילא.
אברהם מיט שרהן קומען מיר אַנטקעגן,
פון דער מערת המכפּלה.

גאָט העלף, זיידע-באָבעשי,
אברהם גייט שוויינדיק די גאָם אַריבער.
נעם זיך ניט צום הארצן יאַנקעלע,
זאָגט שרה, ער איז מבין כל דבור.

כ׳אי אַזוי דאָ אַנגענומען.
א מאַנסביל דארף יידיש שטיצען.
אַבער א יינגע פון יידיש-טייטש
האָט אייך עפּעס יאָמ צו זאָגן.
זאג איך דיר גאָט העלף, מיין קינד,
זאָלסט מיר אַראָמ ניטס פאַרמאָגן.

גלויב מיר, יאַנקעלע, כ׳ייעט קומען א צייט,
אין כאַמישאָסער-לאַנד פון ראָזשינקעס און פיגן,
אז אלע עבֿרית-קינדער
וועלן אייפהערן יידיש שוויגן.

און אז זיי וועלן זיך צערעדן,
וועלן זיי וועט א נחת זיין צו הערן,
אַזוי וועט געשען, יאַנקעלע, מיין קינד,
א שבועה קען איך דיר שווערן.

דער זיידע אברהם פון יענער זייט גאָם,
זוינקט צו מיר אין פאַכעט מיט דער פאַטשיילע.
א, רעד צו מיר יידיש, מיין יידיש לאַנד,
און איך וועל צו דיר רעדן עברית ממילא.

א פאַטער צו זיין זון

מיין קינד, כ׳האָב געפירט דיינע בלינדע פינגער
איבער יידישן שריפט זוי איבער ברעיל.
כ׳האָב דיר איינגעלייענט,
בגנבה, עס-לעפלען יידישקייט.
האָסט זיך נעקרומט
זוי ס׳יאָלט געזיצן ריצנאויל.
האָסט קיינמאָל נישט פאַרשטאַנען זואָס כ׳בין
געזיצן אויסן.
מיין קינד, כ׳האָב דיר געשטעלט פאַקן,
צו באַוואַרענען דיך קעגן דרויסן.

כ׳האָב דיך טאָג-אין-טאָג-אויס געיידישט.
געשניטן דיין לייב מיט לידשאפט, מיט צובינד.
האָסט זיך תמיד געהיידישט
זוי א טאָטע קען זיין אזא אכזר,
זוי ער קען דעם קינדס וואונד
מאַכן וואונדיקער און רויער.
מיין קינד, כ׳האָב דיר איינגעלייענט
האָפּט און יידישן דויער.

איצט בלאַנדזשעסטו אַוועק.
ס׳האָט דיך די פרעמד פאַרשלעפּט.
ס׳ציט דיך צום בארג,
ס׳רופט דיך דער טאָל.
אַנטלויפסט. דעם טאָטנס תורה איז אויסגעוועפּט.
אָבער אלע דיינע פאַרבענקטע איברים
שרייען: ייִד ישראל.

א גוטע נאַכט, וועלט

א גוטע נאַכט, בריטע וועלט,
גרויסע, שטינקנדיקע וועלט.
נישט דו, נאָר איך פאַרהאַק דעם טויער.
מיט דעם לאַנגן כאַלאַט,
מיט דער פייערדיקער, גלעלער לאַט,
מיט דעם שטאָלצן טראָט,
אויף מיין אייגענעם געבאָט —
ניי איך צוריק אין געטאָ.
וויש אָפּ, צעטרעט אלע געשמד׳טע שפורן
כ׳וואלגער זיך אין דיין מיסט,
לויב, לויב, לויב,
צעהויקערט יידיש לעבן.
חרם, וועלט, אויף דיינע טריפה׳נע קולטורן.
כאָטש אלץ איז פאַרווויסט,
שטויב איך זיך אין דיין שטויב,
טרויעריק יידיש לעבן.

חזיר׳ישער דאָטש, פיינטלעכער ליאָך,
עמלק גנב, לאַנד פון זויפן און פרעסן.
שלאַברע דעמאָקראַטיע, מיט דיינע קאַלטע
סימפּאַטיע-קאַמפּרעסן.
א גוטע נאַכט, עלעקטריש צע׳חוצפּה׳טע וועלט.
צוריק צו מיין קעראָסין, חלב׳נעם שאָטן,
אייביקן אָקטאָבער, דריבנע שטערן,
צו מיינע קרומע גאָסן, הויקערדיקן לאָמטערן,
מיינע שמות, מיין סווארבע,
מיינע גמרות, צו די הארבע
סוגיות, צום ליכטיקן עברי-טייטש,
צום דין, צום טיפן מיין, צום חוב, צום געראָכט,
וועלט, איך שפּאַן מיט פרייד צום שטילן געטאָ-
לעכט.

א גוטע נאַכט. כ׳גיב דיר, וועלט, צישטייער
אלע מיינע באַפריַיער.
נעם צו די יעזוסמאַרקסעס, וועג זיך מיט זייער
מוט.
קראַפיר איבער א טראָפן פון אונדזער געטויפט
בלוט.
און איך האָב האָפן, אז כאָטש ער זאָמט זיך,
נייט אויף טאָג-אין-טאָג-אויס מיין וואַרטן.
ס׳וועלן נאָך רוישן גרינע בלעטער
אויף אונדזער בוים דעם פאַרקוואַרטן.
איך דארף קיין טרייסט נישט.
איך גיי צוריק צו דלד אמות.
פון וואָגנערס געץ-מוזיק, צו ניגון, ברומען.
כ׳קוש דיך, פאַרקאָלטנט יידיש לעבן.
ס׳וויינט אין מיר די פרייד פון קומען.

דער ביטערער גורל פון מענטש - אט האבן מיר צוגעגרייט א נומער געווידמעט דעם 75 יאריקן יום - טוב פון בארימטן שרייבער יעקב גלאטשטיין -- און אט שרין אוועק דעם אומפארמיידלאכן וועג --- עס וועלט אומעטיק אין אונזער יידיש וועלטל !

יעקב גלאַטשטיין נאַגלייט פון גרויסען עולם צו אייביגער רו

א גרויסער עולם שרייבער און קולטור- טוער און סתם ליבהאָבער פון ייִדישן וואָרט, אויך א היפש צאָל יוגנטלאכע,סטודענטן פון דער ייִדישער ליטעראטור,זיינען געקומען אָפגעבן דעם לעצטן כבוד דעם בארימטן שרייבער,דיכטער,פובליציסט,זשורנאליסט און עסייאיסט, יעקב גלאטשטיין,מיטארבייטער פון טעגלאכן " טאָג מאָרגן זשורנאל " פאר פיל יאָרן. זיין טויט איז געקומען אומגעריכט פון א הארץ -אטאקע. ער איז נית לאנג צוריק געוואָרן 75 יאָר.

די ייִדישע ליטעראטור,דאָס ייִדישע וואָרט,האָט געהאט א געוואלטיקן פארלוסט מיט זיין טויט. סידאָר בעלארסקי,האָט אף א רירנדן אופן,פאָרגעלייענט א קאפיטל תהילים און אויך געזונגען דעם " אל מלא רחמים ".

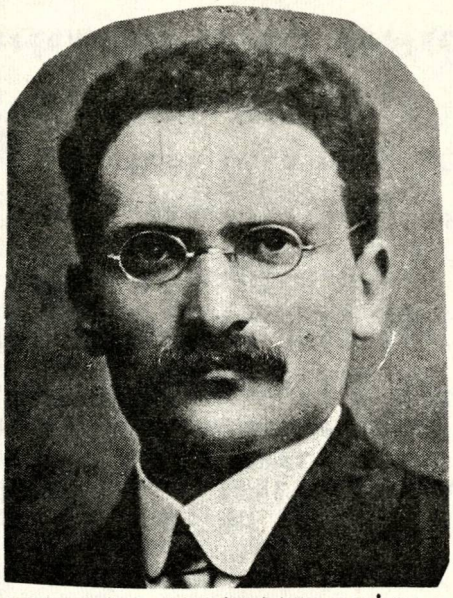
אלע וואָס האבן מספיד געווען דעם גרויסן פאָעט און דענקער האָבן אונטערגעשטראָכן, און צייטירט פאָעמעס אזוי ווי פרומע ייִדן,לערנערס,ברייגען פסוקים פון די הילקע שריפטן. מען האָט דערמאָנט זייער פיל זיינע היסטאָריש דראמאטישע פאָעמעס פון ייִאר 1938 וועו ערב דעם מארש פון היטלערן,ימח שמו, " א פראל געטאָן די טיר "און פול מיט וויטיק אויסגעשריען " א גוטע נאכט דיר וועלט ! עס איז אויך דערמאָנט געוואָרן זיין באריימט ליד געווידמעט זיין פאָטער יצחק,זל.

==========

ניט דא קיין שרייסט ===

יעקב גלאטשטיין איז אוועק פון אונז און די קומענדע דורות וועלן האבן פון אים זייער פיל צו לערנען און געדענקען און דערמאנען זיינע ווערטער ווי טייערע הייליקע פסוקים ! דער דריטער חורבן אונזערער האט געוואלטיק געווירקט אף דעם נפטר, ער איז געוואָרן אייניער פון די גרויסע מקוננים פון דעם פארשניטענעם מזרח= אייראפייאישן יידנטום ! ער איז אויך געוואָרן דער באזינגער פון מדינת ישראל ! מיך וועלן אים שטענדיק געדענקען !

בער באראנאוו

בער באראנאוו געבוירן אין יאר 1881 געשטארבן אין יאר 1917. זיין פאטער, משה, א העברייאישער לערער, געלעבט אין זאטלנאשי אקריינע. בארנאוו, איז אויפגעוואקסן אין פאלטאוע, וואוהין זיינע עלטערן האבן זיך באזעצט. געלערנט אין א פריוואט שול, שפעטער, אין גימנאזיע: זיך אליין אפגעגעבן מיט שטודירן פילאזאפיע, שפראכן, און אויך סאנסקריט. אין יאר 1900 קומט ער קיין קאטעריגעסלאוו. דארט קומט ער אין באריהרונג מיט די קריזלאך פון דער סאציאל-דעמאקראטישער פארטי. ער דערוויטערט זיך, אבער, ניט פון דער ידישער סביבה. פארקערט, ער פארטיפט זיך ספעציעל, אין רייך ידישע פראבלעמען, לעבט מיט די געשיעניש אין דעם ידישן לעבן פון ינעם בריזנדן פעריאד.

****

אין יאר 1904 וען די ציוניסטישע וועלט איז פארכאפט געוואָרן פון דעם שארפן ויכוח וועגן אוגאנדע, שטייט בארנאוו אף דער זייט פון די אנטי-אוגאנדיסטן. דער וועלט אקטיוו אין דער אָרגאניזאציע פון די "ציוני-ציון" באזוכט א רייע שטעט וואו ער בריינגט די געדאנקען, שטרעבונגען פון דער דאזיקער אָרגאניזאציע צו דער בריטער ארבייטערשאפט. ער וועלט איינער פון די אָרגאניזאטָרן וואס רופן צוזאמען א צוזאמענפאר אין פאלטאוע, אין יאר 1906 וואס האט געשאפן דאן די "ידיש סאציאל-דעמאקראטישער פארטי "פועלי-ציון". בארנאוו וועלט דער אידעאלאג פון דער נייער פארטי. ער וועלט ארעסטירט, שפעטער, באפרייט און אין זעלבן יאר לעבט ער, אומלעגאל, אין מינסק און אין וילנע. שפעטער, פארלאזט ער רוסלאנד און פארט אוועק קיין ליעזש, בעלגיע פון דארטן אין יאר 1908 פארט ער קיין ויען. דארטן, שטודירט ער, די ידישע שפראך, איר געשיכטע און ליטעראטור א.א.ו. ער מאכט לענגערע

נסיעות קיין שוויץ,ענגלאנד,פראנקרייך און האלאנד וואו ער לייענט רעפעראטן איבער סאציאלע און פילאזאפישע פראבלעמען.

אין יאר 1914 קומט ער קיין ניו יארק,און ווערט באלד דער פירער פון דער "פ.צ"באווענונג. זיין אינטענסיווע און געזעלשאפטלאכע ארבייט,אויך זיינע זשורנאליסטישע ארבייטן ריסן אים ניט אפ פון זיינע עקאנאמישע,פילאזאפישע און פילאלאגישע פארשונגען.

אינאיינעם מיט הארקאווי,י.יפה א א ארגאניזירט ער א ווייטנשאפטלאכע קאמיסיע פאר ייִדישער גראמאטיק און ארטאגראפיע.שטעלט צונויף ביבליאגראפיעס פון : פרצן,שלום עליכם און דרוקט אפ אפהאנדלונגען ווענן דער ייִדישער ליטעראטור וי אויך ווענן ייִדישן טעאטער.

****

אין יאר 1917 באטייליקט ער זיך אין שטאקהאלם אין א סאציאליסטישער קאנפערענץ.סוף אויגוסט איז ער שוין אין רוסלאנד.דארט באטייליקט ער זיך אין דריטן פארטיי־צוזאמענפאר פון די" פ.צ" ער טרעט אויף אפן קיעווער"פעלקער־צוזאמענפאר"און ווערט אויסגעוויילט אלס מיטגליד פון דער דעלעגאציע צום אלגעמיינעם אלרוסישן דעמאקראטישן צוזאמענפאר. נאכדעם,ווערט ער שטארק קראנק אף בלום־פארגיפטונג און שטארבט.אינגאנצן אלט געווען 36 יאר.

****

באראכאוו איז אייגער פון די באדייטנדיקסטע ייִדיש־פאָרשונג. זיינע ערשטע פילאלאגישע ארבייטן זיינען געדרוקט אין "פנקס" רעדאגירט פון ש.ניגער. -------

וי א סאציאלאג האט ער סינטעזירט די אידייע פון אן אייגענער נאציאנאלער הויפ פאר ייִדן מיט דער אידייע פון דעמאקראטישן סאציאליזם. דער ציוניזם־האט ער געשריבן "ווען פארווירקלאכט ווערן דורכן קלאסן־קאמף פון ייִדישן פראלעטאריאט וי א סטיכישע פאליטישע און עקאנאמישע רעוואלוציע אין ייִדישן לעבן...

****

זיינע ביכער,א טייל בלויז : קלאסן אינטערעסן און די נאציאנאלע פראגע,ייִדישע עמיגראציע,די אויפגאבן פון דער ייִדישער

****

אבן גבירול,ביז יהודה הלוי און רמבם.איך האב קיינמאל ניט גע-
געהערט פון אים די פאדערונג,אז יידיש זאל זיין די שפראך פון

****

לאנד.

ער האט געוואוסט ווי אפצושאצן די ווערט פון מעשים און ניט בלויז פון רייד.די ווערט פון צוגעבונדנקייט פון די ארץ-ישראל-ארבייטער -די צוגעבונדנקייט צו מעשים,צו רעאליזירונג.

ער איז געשטארבן אין בליענדן עלטער -36 יאר אלט.

****

ער איז נאך געווען א יינגער מענטש און מיר האבן נאך דערוואַרט פון אים גרויסע זאכן - סיי אין די ראמען פון געדאנק ,סיי אין די ראמען פון טאט. איך בין איבערצייגט,אז ווען מיר וואלטן זוכה געווען ער זאל לעבן אסך צענדליק יארן אין לאנד,וואלט ער מסוגל געווען צו באפרוכ-פערן ניט בלויז אונזער געדאנק,נייערט אונזער ווערק.אבער די גזירה איז ארויסגעגעבן געווארן און נאך דעם ווי ער האט פארלאזט אמעריקע און האט זיך צוריקגעקערט -און איך האלט,אז מיט רעכט -אין דעם גרויסן יידישן צענטער,קיין רוסלאנד,איז ער פארשניטן געווארן אף אייביק..

איך וויל אונטערשטרייכן די גרויסע פארדינסטן פונעם פרעזידענט פון מדינה יצחק בן צבי,וואס האט זיך געווענדט,

צום פרעזידענט פון ראטן-פארבאנד און געבעטן -היות,ווי מען הויבט אן צו ליקווידירן דעם קיעווער בית הקברות - ער זאל דערלויבן אראפ-צוברענגען די שטערבלאכע רעשטן פון בער באראכאוו קיין ישראל. די דאזיקע דערלויבעניש איז געגעבן געווארן און די שטערבלאכע רעשטן זיינען אהערגעבראכט געווארן אין דער באגלייטונג פונעם ישראל -

****

אמבאסאדאר אין מאסקווע.

****

צום סוף וויל איך אויסדריקן די האפענונג -און איך וויס -אז די האפענונג האט געפלאמט אין באראכאוון אלע יארן -אז מיר וועלן נאך האבן די זכיה צו זעען ווי סווערן דערעפנט די טויערן און צענדליקער טויזנטער און הונדערטער טויזנטער לעבעדיקע רוסישע יידן וועלן זוכה זיין צו קומען אין לאנד אריין. און איך בין איבערצייגט,אז זיי וועלן

מיט שטאלץ טראגן דעם אנדענק פון דעם גרעסטן ברודער, וועלכן סהאט ארויסגעגעבן דאס רוסישע ייִדנטום - פון דעם מענטשן, וועלכן מיר באגליטן איצט צו זיין אייביקער רו, אין כנרת. (גאלדענע קייט)

קבר רחל Tomb of Rahel

דר קלעפפיש דערלאנגט א דיפלאָם א שילערן...לינקס - די וויצע־דירעקטאָרן.

ייִדישע איינפלוסן אין דער מערב-אייראפייאישער קולטור

(סוף פון לעצטן נומער 22) פון דר׳ העשיל קלעפפיש

איך וויל אויך,אין דער דאזיקער דערעפענונגס-לעקציע,ענטפערן אף דער פראגע : וי אזוי זיינען די ייִדישע איידיען ארייגעדרונגען אין דער מערב-אייראפייאישער קולטור? דורך וועלכע וועגן זיינען די ייִדישע באגריפן געווארן א באשטאנדטייל פון אונזער ציווי-ליזאציע ? דר׳הונדערט יאר פאר דער קריסטלאכער צייט-רעכענונג,איז דער תנ״ך איבער-געזעצט‌געווארן אף גריכיש.דאס איז דער תרגום השבעים,די סעפטואגינטא.זיבעציק ייִדישע געלערטע אין אלעקסאנדריע האבן פארפאסט די איבערזעצונג,וואס האט ארויסגע-רופן א טיפע גייסטיקע איבערקערעניש אין דער דאמאלסטיקער וועלט פון העלעניזם. די,וואס פארשן די העלעניסטישע תקופה,קענען באמערקן א שטארקן אונטערשיד אין דער העלעניסטישער ליטעראטור,וואס איז פארפאסט געווארן ביזן דריטן יארהונדערט פאר דער קריסטלאכער צייט-רעכענונג,און נאך דער דאזיקער זאטע.

א נייער גייסט איז אויפגעאנגען אין די העלעניסטישע דענקער,עס האט זיך אנטפלעקט פאר זיי די וועלט פון תנ״ך,א נייע וועלט פון עטישע אידעאלן,פון סאצ-יאלע געזעצן,די דראמע פון גאט און מענטש.דער תרגום השבעים,איז געווען די ערשטע איבערזעצונג פון תנ״ך.דערנאך,זיינען געקומען אנדערע.זייער צאל איז געוואקסן נאך דער אנטשטיאונג פון קריסטנטום. די לאטיניש״וואולגאטא- איבערזעצונג ״איז אנגע-נומען אין דער קולטור-וועלט אין מיטל-אלטער. די ייִדישע איידיען זיינען איבערגעזעצט געווארן אף יעדן לשון.אין אונזער תקופה,איז נים דא קיין שפראך אף וועלכער דער תנ״ך זאל נים האבן איבערגעזעצט געווארן.

די תנ״ך- איבערזעצונגען האבן פארזיכט אין די מענטשן איידיען,באגריפן, וואס‌ענונגען. אבער נים בלויז דאס.

זיי האבן אויסגעלערנט די מענטשן שרייבן,פארפאסן פערזן,פארשטאנדלן דאס וואס אין פאזיץ.נים פארן קיין ליטעראטור אין אירופע,וואס זאל נים האבן באקומען איר ערשטע השפעה פון תנ״ך.די העברייאישע ביבל האט פראדוצירט די שפא-נישע ליטעראטור,די ענגלישע ליטעראטור איז ארויסגעווארקסן פון דער תנ״ך -איבערזע-צונג אף ענגליש. דאס זעלבע האט פאסירט מיט אנדערע ליטעראטורן.אלזא,דורך די תנ״ך - איבערזעצונגען זיינען ייִדישע איידיען ארייגעדרונגען אין דער מענטשלאכער - קולטור.

אבער,עס זינען געווען אויך אנדערע וועגן,איך וויל שטעלן אפן צווישן אלם אין דער ר",די מיטארבייטערשאפט,וואס האט זיך אנטוויקלט צווישן די ייִדישע דענקער און די מיסטער פון העלעניזם.

אונזערע פארשונגען פון די מיטלאלטערלאכע תקופות זינען נאך שטארק באשייִדענע,און מיר וויסן נאך נים,דערבייִ,געווי אלע פרטים וועגן דער גרויסער בריק, וואס האט זיך געצויגן אין יענע וויסע יארהונדערטער צווישן יחדות און העלעניזם. א פאקט,איז,אזוי ערשטן און צווישן יארהונדערט פאר דער קריסטלאכער ציים -רעכענונג,האט זיך אין אלעקסאנדריע פארמירט א וויכטיקער צענטער פון ייִדישן געדאנק, וואס האט זיך באנוצט מים גריכיש וי זיין שפראך -אינסטרומענט. איך וויל דערמאנען בלויז דעם נאמען פון אין דענקער פון דער ייִדישער פילאזאפישער שולע פון אלעקסאנדריע : פילאן. דאס האט ער ארייִנגעבראכט די נעע - פלאטאניזם באגריפן אין דער איידיען -וועלם פון די קריסטלאכע לערער וואס זינען געקומען צווי,צי דרי הונדערט יאר נאך אים.

פראפעסאר הארי וואלפסאן פון דער אוניווערזיטעט פון הארוארד,באווייזט,אין זינע וואגיקע פארשונגען, אז די איידיען פון פילאן,דער ייִדישער דענקער פון העלעניסטישן אלעקסאנדריע,קלינגען אפ מים גרויסער דייטלאכקיים אין די וועלקן פון אויגוסטין,טאמאס אקווינאס און פון אנדערע מיסטער און בויער פון קריסטלאך - פילאזאפישן סיסטעם.

מען דארף אויך דערמאנען דעם דריטן וועג,דורך וועלכן דער ייִדישער געדאנק איז ארייִנגעדרונגען אין דער מערב -אייראפיאישער קולטור : דאס קריסטנטום מיר וויסן,אז די שפעטער פון דער קריסטלאכער רעליגיע זינען געווען ייִדן. מיר וויסן, אז ישוע הנוצרי,פאול,פיטער,זינען געווען ייִדן.אבער דאָ האנדלט זיך נים בלויז וועגן זייער אפשטאם,עס האנדלט זיך וועגן זייער מענטאליטעט,זייער לערע,זייער אידייע,וואס איז נים געקוקט אף אלע אפנויגונגען,באווירקט געווארן פון ייִדנטום. זי פארשפריטן זייער לערע אין דער צייט,וואן אין דער ייִדישער וועלם פארמירט זיך דער תלמוד. און דאָ מוזן מיר אנצייכענען דעם אנדערן קלאסישן מאנומענט פון דער יחדות-קולטור,דעם תלמוד.

הלל האט געזאגט,אז אין דער אידייע פון מענטשן -ליבשאפט,איז פארבאָרגן דער גאנצער תמציח פון דער תורה,איז די פירנדע געשטאלט אין יענער תקופה פון גאט -זוכענייש און געראנגלישן. די לעצטע אנטדעקונגען פון די "פארמעטן "בי די בריגן פון ים המלח באווייזן,וי טיף דער ייִדישער געדאנק האט בעאינפלוסט די ערשטע קריסטלאכע מעקטעם.

די „ אסיים־די ייִדישע סעקטע,וואס האט געוויזקט מיט צווי טויזנט יאר צוריק,אן ערך, האבן ארויפגעלייגט זייער חותם אף דער מאדיפיצירונג פון ייִדישן לעבנס־שטייגער, וואס האט זיך אפגעשפיגלט אין די נייַ אנטשטייַנדיקע גרופירונגען.דער תלמוד האט געדינט ווי דער יסוד פאר דער קריסטלאכער געזעצגעבונג אין מיטלאלטער און פארן קאדעקס פון יוסטיניאנוס,אף וועלכן עס שטיצט זיך די אירופּייִשע געזעצגעבונג.

איך קאן נים איצט זיך אפשטעלן אף פרטים,איך וויל נאר צוגעבן,אז כדי צו דערקענען אט די קלאסישע קולטור,איז נויטיק זיך צו באקענען מיטן מקור,מיט העברייִש, האבן נים־ייִדישע געלערטע אין אלע צייטן געהאט דעם באגער צו לערנען העברייִש און פארטיפן זיך אין די וואַרצלן פון דער מענטשלאכער קולטור.

אלע קריסטלאכע הומאניסטן האבן פארמאגט אט דעם וויסן.

איך וויל בלויז דערמאנען איניקע בארימטע פיגורן פון דער רענעסאנס־תקופה. דאנטע,פעטראַרקא,רויכלין,און עראסמוס. נעמט די פירגדיקע שפעער פון דער שפאניש־קולטור : לואיס דע לעאן,לאפע,דע וועגא,אריאס מאנטאנא,אלע האבן זיך געגראבן צום העברייִשן שורש.לאפע דע וועגא,וועלכער איז דייַטש פון די דרי לשונות,וואס כאראקטעריזירן דעם קולטורעלן מענטש,דערמאנט : לאטיין,העברייִש און גריכיש.

יעדע שפראך האט איר נשמה,כאראקטער.לאטיין צייכנט זיך אויס מיט איר מאיאסטעטישקייט,מיט איר אינערלאכער מאכט,גריכיש־מיט איר שיינקייט און רייַז : העברייִש - מיט איר פלאסטישקייט,הארמאניע און אויסדרוק.

אבער,העברייִש האט נאך א מעלה,וואס עס באזיצן נים לאטיין און גריכיש. זי פארמאגט וויטאליטעט.

עס זיינען געמאכט געווארן אנשטרענגונגען אויפצולעבן דאס אלטע גריכישע לשון, דעם אלטן לאטיין,סאנסקריט,גאליק.אבער די פרואוון זיינען אלע דורכגעפאלן.די אינציקע שפראך,וואס איז באנוצט געווארן אין אלטערטום און וואס זעצט פאר,מיט באניט לעבן און פרישע כוחות אין דער היינטיקער צייט און אין דער מאדערנער ציוויליזאציע, איז העברייִש.די העברייִשע שפראך איז די שפראך פון דער אויפגעלעבטער מדינת־ישראל.

די ייִדישע קולטור,וואס האט זיך אנטפלעקט צום ערשטן מאל אין העברייִש, וואס אין לויף פון דורות אנגעהויבן שיעריין אויך אין אנדערע שפראכן,אין וועלכע עס האבן אויסגעדריקט זייערע אידיען ייִדישע דיכטער און דענקער. דער דאזיקער פאקט העלפט צוגעבן מער ריַז צו דער ייִדישער קולטור,מער אונזערסאלן כאראקטער און מער אלזיימיקייט.

בעת מיר ריידן וועגן דער ייִדישער השפּעה אין דער מערב-קולטור, קאָנען מיר נישט בליבן בלויז מיטן מאָנומענט פון די אלטע תקופות. די וואָס באהאנדלן דעם ייִדישן צושטייער צו דעם מענטשלאכן גאדאנק, קאָנען נישט דורכלאָזן דעם רמבם, וואָס האָט געלעבט אין צוועלפטן יאָרהונדערט. טאָמאס אקווינוס רייִדט מיט טיפער אנערקענונג וועגן רמבם, אָנרופּנדיק אים "רבי משה". און אונטערשטרייכנדיק, אז דאָס האָט דער רמבם אים געוויזן דעם וועג, וי אזוי אדורכצופירן די הארמאָניע צווישן פארשטאנד און גלויבן.

בעת מיר ריידן וועגן מאָדערנער קולטור, קאָנען מיר אויך נישט אדורכלאָזן שפּינאָזאן, דער פאָטער פון דער פאנטעאיסטישער טעאָריע פון דער פילאָזאָפיע. מיר קאָנען נישט פארגעסן, דעם ייִדיש פראנצויזישן דענקער, וואָס האָט אנטוויקלט די לערע, אז אינדיוויִדואום, אין די טיפענישן פון מענטש, גליט דער אומלעשבארער שפּיגלשטיין פון דער אינטואיציע. מיר קאָנען אויך נישט איבערהיפערן בוברן, וועמען מיר באנוצן אין אונזער דיאלאג- טערמינען - " איך און דו "

די ייִדישע קולטור איז א קיום, וואָס האָט זיך אנגעהויבן מיט משה רבינו, דער לערער און קעמפער פאר געראָטקייט, און וואָס ציילט שוין פיר טויזנט יאָר אקטיוע געשיכטע פון פערמאנענטן גאדאנק. דאָס לאָזט זיך נישט זאָגן וועגן דער גריכישער און נישט וועגן דער לאטיניש-קולטור.

אין די דאָזיקע וועלטער האָב איך געפרואוועט בקיצור, און אין קאָנדענסירטער פאָרם, אונטערשטרייכן די וויכטיקייט פון דער קאָנטינוִיטעט פאר ייִדישער קולטור פאר די סטודענטן פון דער הומאניסטישער פאקולטעט. אין דער ייִדישער קולטור איז דאָ המשך. מדינת ישראל, איז ווידערגעבוירן געוואָרן אף דער זעלבער ערד, וואו עס האָבן גע-לעבט און געווירקט, אברהם, משה, ישעיה, די ערד פון די נביאים, וואָס זעצט פאָר מיט גרויסער גייסטיקער קראפט איר אינטערעסנט אין די אנטוויקלונגען פון דער מאָדערנער געשיכטע.

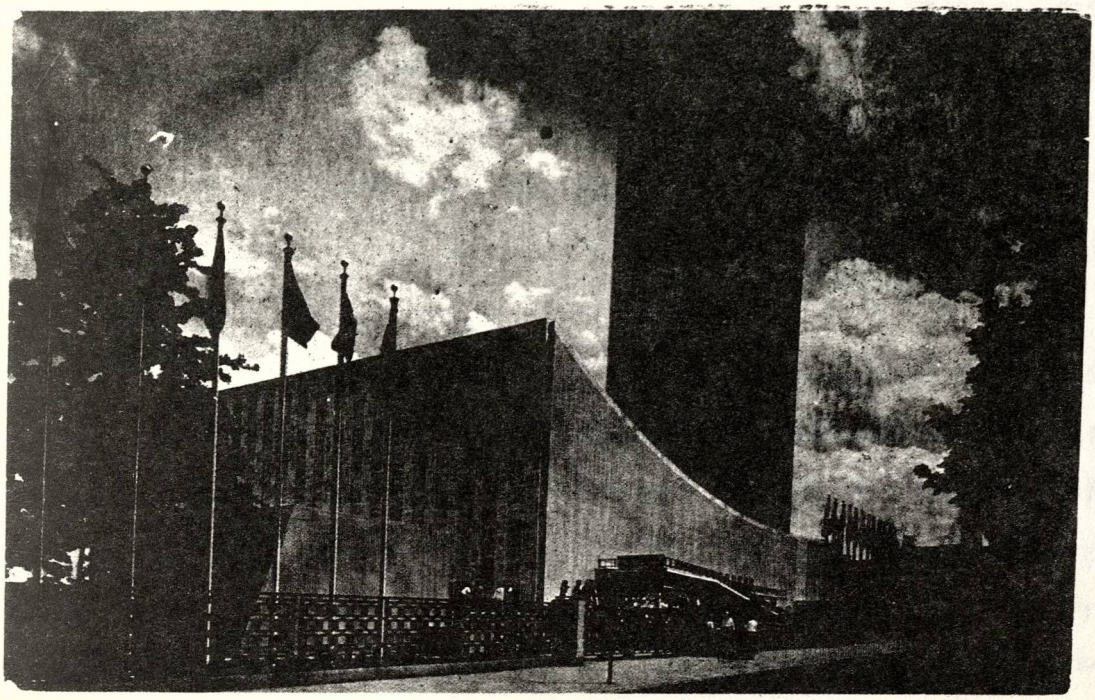
==========

די געבויידע פון דער "בית-ען" = דער סימבאל פון פעלקער-שטרעבונג צו שלום.
לא ישא גוי אל-גוי חרב ולא ילמדו עוד מלחמה = ישעיה (ב = פסוק - ד)
וגר זאב עם כבש ונמר עם-גדי ירבץ ועגל וכפיר ומריא יחדו (ישעיה יא)

פארטרישן די שוועדד אף אקראיינס == איז נאך היינט צייטיק
ווי מיט טויזנטער יארן צוריק, ווען ישעיה האט פראקלאמירט זיין וויזיע
פאר דער מענטשהייט !

==========

" יו - ען " פעלקער געבוידע אין ניו - יארק
דער סימבאל פון פעלקער - בריידערשאפט ==

בי א גראדואירונג אין " איינשטיין " אינסטיטום " אין פאנאמא .

דר העשיל קלעפפיש, דער פרעזידענט פון דער רעפובליק פון פאנאמא, דר דאן ראבערטא משיארי, דער מיניסטער פון עדיוקאציע, אלבערטא ראמירעז און פראפעסאר סעקרעטאר דאן לעוי.

En el Acto de Graduación de 1964, el Dr. Heszel Klepfisz entrega al Excelentísimo Señor Presidente de la República, Don Roberto F. Chiari, un ejemplar del Anuario. En la foto aparecen también Su Excelencia, Lic. Alfredo Ramírez, Ministro de Educación, y Don Camilo Levy Salcedo, Director de Protocolo del Ministerio de Relaciones Exteriores.

דער בטחון שטארבט דער לעצטער

פון האלינא בירענבוים = הרצליה

(איבערזעצט פון פויליש)

HOPE IS THE LAST TO DIE

A Personal Documentation of Nazi Terror

By HALINA BIRENBAUM

קעמפער פון דער וואַרשאַווער געטא - גענעראל צום אומקום.

דאָס בוך " דער בחון שטאַרבם דער לעצטער " איז אַרויס מים עטלאכע יאָר צוריק אין פוילן,אף פויליש,און איצם איז דאָס,מים דער הילף פון האלינאס ברודער, דר מארק,איבערגעזעצם געוואָרן אף ענגליש. פארוואָס,ביז איצם איז דאָס בוך נים אַרויס אף העברעאיש - פארשטיי איך נים. עס איז א בוך וואָס גראָד די יוגנם וואָלם דאָס באדארפם לייענען און לערנען זייער פיל...

די לעצטע עטלאכע צענדליק יאָר,קאָן מען די ייִדישע ליטעראטור אָנרופן - חורבן-ליטעראטור. א וועלם מים ביכער זיינען אַרויס פון די פארבליבענע,וואָס האָבן איבערגעלעבם יענע יאָרן,וואָס קיין שום מענטשלאך באשעפענישׂ,חי געניאל,קאָן נים אַרויסברענגען און אונז געבן א מיליאָנטל פון יענע פיין,אגאָניע,וואָס א דריטל פון אונזער פאָלק האָט איבערגעלעבם אידער זיי האָבן פארענדיקט זייער ביטער לעבן.

מיר וויסן אויך,אז א מיליאָן און א האלב קינדערלאך,ייִדישע קינדער,אומשולדיקע,זיינען פארפיניקם געוואָרן אפן שרעקלאכסטן אופן,וואָס דער מענטשלאכער מוח קאָן דאָס אויסדענקען נים צוטראכטן...

אָבער,די אלע ביז איצטיקע ביכער זיינען געשריבן געוואָרן פון דערוואקסענע מענטשן. אָבער,א דאָקומענט,איבערלעבונגען,פון יענער צייט,געשריבן פון א קינד וואָס איז געווען 10 יאָר אלט און אריינגעוואָרפן געוואָרן אין אָפגרונט,וואָס אפילו דאנטעס "אינפערנא" (גיהנום) מים אלע שוידערלאכע שילדערונגען,ווערם בלאס דאָס וואָס איך נאָך נים געלייענם,כאָטש איך האָב שוין איבערגעלייענם,נים,איבער - געפיניקם זיך,מים זייער פיל ביכער פון יענער צייט,וואָס האָבן מיר געגעבן געגוג שלאָפלאָזע נעכט און פארפיניקטע טעג. אויך געשפרעכן וואָס איך האָב געהאט מים זייער פיל פרינם וואָס האָבן אלין איבערגעלעבם דעם חורבן,האָבן מיר געגעבן א קליינעם באגריף פון יענער צייט.

דאָס בוך פון האלינא ביראנבוים - איז א דאָקומענט וואָס א קינד וואָס איבערגעלעבם אין פארלויף פון 6 יאָר (פון 1939 ביז דער באפרייאונג - 1945).עס איז נים קיין שיין-ליטעראטור. עס איז געשריבן מים מארך און בלום פון א קינד וואָס קלאָערט זיך אין דער מאָמע,אין דער פאמיליע,בריידער און שוועסטער,און ביסלעכווייז,ווערם אלע פארניכטעם...ביסלעכווייז,פאלן אויף די יעניקע די נאָנסטע וואָס האָבן געגעבן האָפענונגען דעם קליינעם מיידעלע,אז עס וועם ווערן בעסער און מען וועם איבערלעבן דעם שוידערלאכן פיין און פארניכטונג...

א ייִדישע מאמע = דאָס בוך,א גרויסער טייל,איז א פּאָעמע,א געזאנג צו דער מאמע,
==========
די מאמע וואָס האָט געוואכט,און געוואריסט און צוגעגעבן גלויבן,
אז מען וועט דורכלעבן און איבערלעבן דעם גיהנום "פּאָכץ...וועגן דער מאמע "אלע
מאמעס,וואקסט דאָך ארויס די " ייִדישע מאמע " וי א טורם פון חאָפענונג און וואָס איז
גרייט זיך מקריב זיין פאר איר קינד.. זייער פיל לידער זינגען געשאפן געוואָרן און
וועלן געזונגען אין זייער פיל שפראכן. די ייִדישע מאמע איז אן אויסנאם. און צו
איר האָט זיך דאָס קליינע אומבאהאלפענע קינד פון צען יאָר,געקלאמערט און געטוליעט
און געפונען האָפענונג...בייז אויך די דאזיקע מאמע איז פון איר פארשניטן געוואָרן
און זי איז געבליבן אליין אין א וועלט פון מערדער... אָבער שטענדיק געפונט זי אן
אנהאלט,א מידלע,אן אייגענע,א שוועגערן,פרינט וואָס דער גורל האָט געוואָלט,אז זי
זאָל בליבן לעבן.

פּאראן א טייל וואו דאָס קליינע מידלע וועלט ארינגעוואָרפן אין גאז-
קאמער,און דער גורל האָט געוואָלט,אז עס זאָל פונקט דאן אויספעלן געניג גאז - און
אלע זיינען דאן געראטעוועט געוואָרן... די 12 שעה וואָס זי האָבן געוואָרט און צעוואָרט-
אף דעם אומפּארמידלאכן סוף ---איז א טייל וואָס איר קאָנט נים איבערלעבן און נים
דערפילן א טייל וואָס יענע אומגליקלאכע האָבן איבערגעלעבט...זי האָבן געוואוסט און
דערוואָרט דעם סוף -- די צוועלף שעה וואָרטן איז געווען אן אייביקייט וואָס זי וועלן דאָס
קיינמאָל נים אויסמעקן פון זכרון...

די באציאונג פון די אויפזעער,פון די קאפּאָס,מענער און פרויען - דאָס
איז א קאפּיטל אן פאר זיך. אָבער,אינטערסאנט געווען פאר מיר צו זען,אז אויך
דאָרטן האָט וואו נים וואו געטליעט א פינטעלע מענשלאך הארץ...אמת,זייער קליינ-
אָבער פון אזעלכע קליינקע פינטעלאך האָבן זיך געראטעוועט זייער פיל...און מאנכע
וואָס האָבן געהאָלפן די אומגליקלאכע --האָבן אליין באצאָלט דערפאר מים זייער אייגענע
לעבנס... אזוי איז דער מענטש.

א מאָמענט וואָס קריצט זיך איין זכרון,איז דאָס קלאמערן זיך פון דער
מחברן צו איר שוועגערן וואָס וועלט אויסגעקליבן פארן גאז קאמער. זי ראטעוועט זי
אָפּ און רייסט זי אוועק פון די אויגן פון מערדער דר מענגעל און פון די אנדערע
מערדער...לאָמיר לאָזן דאָס קליינע 13 יעריקע מידלע אליין דערציילן אין אירע
אייגענע וועלטער: דער טאָג איז געווען א זוניקער,שיינער.

==========

==========

ארומגערינגלט מיט די מערדער פון אלע זײַטן. די פרויען נאקעט.עס קומט פאר די
" סעלעקציע " וועי עס דארף פארברענט ווערן שוין איצט,און וועי איבערגעלאזט אף
שפעטער...די נומערן ווערן פארציכנט פון יענע וועמעס קערפערס דארפן פארברענט
ווערן אין די גאז־אויוונס.

גראָד איז דער מאָג זײַער שיין און וואַרימלאך. א מאָג וואָס רײַצט זיך מיט דיר..
מונקס וי אויסגעקליבן,ספעציעל,פאר דער "הערן־ראסע". דעם דאָקטאָר מערדער מענגעלע
מיט א וויסע חענטשקע,זײַער עלעגאנט,וויזט אַן : לינקס און רעכטס....
איך גיי היינטער מין שטעגערן,הלא.איך וויל פארדעקן איר שוואכן אויסגעמטערטן
אויסזעען פון די מערדערס אויגן...מין הארץ קלאפט שטארקער און שטארקער,וואָס
נעמטער מיר קומען צום סעלעקציע־ס־ס . עס וועלט מיר טונקל פאר די אויגן...
א פינצטערניש און אינמיטן דערזע איך די אויגן פון מין מאמע. וואָס וועט דאָ איצט
פאסירן ? מיר דערנענטערן זיך,ארום אונז די גרינע אוניפארמען,פרישע געזונטע
אויסגעפרעסענע עס"ס און קאפאָס...איך דריק צו העלאן נענטער צו זיך..וויילנדיק
פארדעקן און זי באשיצן מיט מין קערפער. דו מענגעלעס מערדעריש אויגן פאלן אף
אונז.מין הארץ הערט אויף קלאפן.איך קלאמער זיך ארום העלאן.איך פאריר די מורא
די שרעק פארשווינדט..אלץ וואָס איך האָב אין דער רגע געטראכט און געפילט,אז איך
מאָר זי נים פארלירן,אויב זי וועלט געשיקט אין גאז־קאמער,מוז איך גיין מיט איר.
אן איר קאָן איך־נים אטמען און לעבן...

דער אייזענער דיסציפלין איז מיטאמאל געברעכן,צעשטערט... איך שרי מיט
איבערמענטשלאכע קולות ! אלע קוקן אף אונז "אזעלכעס וואָס נאָך דאָ נים פאסירט.
די "קאפאָס" לויפן פון אלע זײַטן. דער "שטורם־מרופער" טאָבט דערשטוינט..מען וויל
מיך אָפרײַסן פון מין שטעגערן,אבער מיט אייזערנע צוואנגען האלט איך זי צו,וואָס איז
שוין געווען אפגעטיילט פארן גאז־קאמער.. אלע זיינען דערשטוינט,וואָס וועט דאָ ווערן
פון דעם קליינעם 13 יעריקן מיידעלע וואָס האָט ארויסגעוויזן אזא הערשאפט אקט ?
מיט וואָס וועט זיך דאָס ענדיקן ? טאָבט באשליסט,אז איך אויך זאָל טיילן איר גורל.
און פארענדיקן אין גאז־קאמער...

מאנכע שטורם־טרופערס האָבן זיך אמוזירט...וויל אזעלכעס האָט דאָ נאָך נים
פאסירט. צום סוף (וואָס איך קאָן מיר בייז היינטיקן טאָג נים דערקלערן...)
העסלער ,דער אויבערקאמענדאנט,וואָס מיט א פינגער מיך צוגערופן צו זיך. העסלער,
איז געווען באוואוסט וי אינער פון די שוידערלאכסטע מערדער,ער האָט מיך געפרעגט,
ווער איז די מיידעלע און וואָס געהער זי זיך אַן צו מיר...

אף שנעל,אף ייִדיש־דייטש זאָג איך אים,אז זי איז מין שוועגערן,שוועסטער און מאמע און אָן איר קאָן איך נישט לעבן אפילו איין רגע... די מערדער ארום אים הערן זיך איין אין שטילקייט. דאן זאָגט ער - דאן ביזטו גרייט צו גיין מיט איר אין גאזקאמער - מיט דיין שוועגערן ? און,אז איך זאָל בעסער פארשטיין וואָס ער מיינט - וויזט ער מיר אָן אף דעם רויך פון די קוימנס ...די שטורם־טרופערס הערן נישט אויף זיך צו אסוזירן פון דעם געשפרעך...

העסלער רופט צו דעם לאגער־קאפּאָ און באפעלט אים אויסצושטרייכן אונזערע נעמען פון צעטל פארן קרעמאטאריום...אין דעם מאמענט הָאָב איך פארגעסן מיין האס צו די מערדער און צוגעלאָפן אים דאנקען... מיט א קאָפּ מיטן שטיוול מיך געהייסן אויפקוקן...

==========

==========

איך שעם מיך נישט צו זאָגן,רופט עס סענטימענטאלקייט,אָדער וואָס איר ווילט,איך האָב ביטער געוויינט,ווען איך דאָס געליינט און אנדערע טיילן פון בוך,ווי געזאגט,וואָס איז געשריבן מיט מארך און בלוט... עס איז א שווער און פיינלאך צו לייענען... מאנכע פון אונזערע נאָענטע האָבן דאָס נישט געקאָנט פארענדיקן ביזן סוף..

איך קאָן דאָס פארשטיין. אפילו די ייִנגיקע וואָס האָבן דורכגעלעבט דעם חורבן,א טייל פון זיי,א גאָר גרויסער,ווייל נישט ווען דעם בלוטיקן קאפיטל. עס דערמאָנט און ווקט אויף נאָך אמאָל יענע פיינלאכע טעג און נעכט ווען מען האָט געזוכט דעם טויט טויזנט מאָל א טאָג..און דעם טויט פון די נאָענסטע,א טייל פון דיין אייגן לעבן,און געווען אומקכטיק צו העלפן. נאָך געווען געצוואונגען צוזעהן דעם בלוטיקן ספעקטאקל צום פארגעניגן פון די בלוטיקע מערדערס...

אָבער,סאיז דער חוב פון יעדן פון אונז האלטן זיך און דער וועלט אין אין דערמאָנען,אז אזא קאטאקליזם טאָר קיינמאָל נישט פאָרקומען...בלויז נישט פארגעסן און האלטן אין אין דערמאָנען "קאָן אפשר פארמיידן אזא שוידערלאכן חורבן...

מלחמות זיינען געווען און וועלן זיין. דער מענטש וועט געווירן מיט מערדער - געפילן פונקט ווי מיט גוטע אייגנשאפטן. אָבער,זאָגט אונז דר וויל דיוראנט "וואָס האָט אין פארלויף פון 40 יאָר אָנגעשריבן " די געשיכטע פון דער ציוויליזאציע " אז אין פארלויף פון די לעצטע 3,421 (דרייַ טויזנט פיר הונדערט און 21 יאָר) האָט די וועלט געהאט בלויז 268 (צוויי הונדערט מיט אכט און זעכציק יאָר)אָן מלחמות. נישט זייער קיין פיינער באריכט פארן "האָמאָ סאפיאָנס". דאָס איז דער מענטש- מערדער...

****

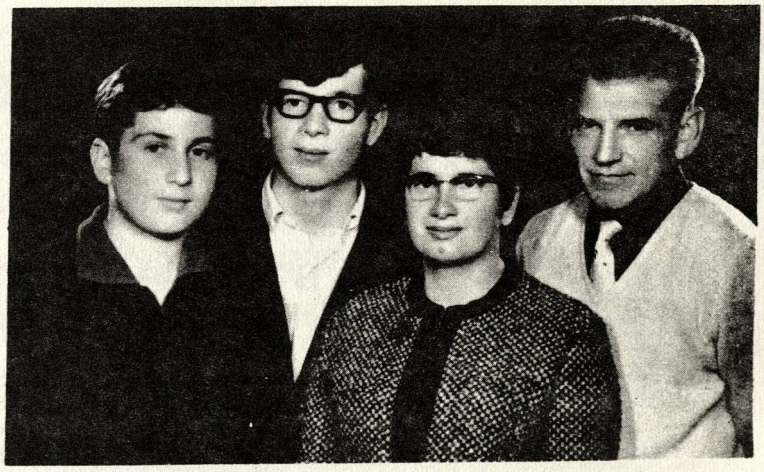
חי געזאגט,עס איז א דאקומענט פון אונזער לעבן וואו מיר האבן פארלוירן א דריטל פון אונזער פאלק,אונזערע נאנסטע און טיערסטע..און מיר ווייסן נים אפילו וואו צו גיין אף זייער קבר-אבות...לאמיר האפן,אז מער וועט אזעלכעס נים פאסירן. און אז אונזער פאלק,ספעציעל,אין די פארייניקטע שטאטן,וואו מיר האבן זעקס מיליאן וועלן נים בלייבן אזוי גלייכגילטיק,אדער ווייניקסטנס -ווייניק געטאן,צו העלפן ראטעווען אונזערע בריידער און שוועסטער.

א שאד,באמת,וואס דאס בוך איז ביז היינט נאך נים דערשינען אין ייִדיש און העברעאיש...עס דארף געלייענט ווערן פון יעדן,ספעציעל,פון אונזער יוגנט - און די קעמפער פאר אונזער מדינת ישראל...זאלן זיי זען וואס זייערע עלטערן האבן דורכגעלעבט און זען,אז אזעלכעס זאל מער קיינמאל נים פאסירן...

==========

==========

שאלעק ---מיאמי

****

האלינא און חיים בירענבוים
מיט זייערע צוויי זינדעלאך
דער עלסטער שרין געדינט אין
צהל = וואוינט אין הרצליה

==========

האלינא מיט איר משפחה וואוינען אין הרצליה - איז אן איניקל פון אונזער בן עיר שלמה קיעוסקי....

איר ביאגראפיע אין קורצן :

געבוירן אין ווארשע אין יאר 1929 ווען די קריג האט אויסגעבראכן בין איך געווען 10 יאר אלט.דאן בין איך געווען אין דער ווארשאווער געטא. אין אפריל 1943 מיידענק,אויסווישטס, געווען דארטן,כמעט צוויי יאר.ווען די רוסן האבן אונז באפריים,בין איך געווען 15 יאר. אין מאי 1945 האב איך,צופעליק געטראפן מין ברודער מארעק אין מיטן גאס. שפעטער געלערנט אין גימנאזיע און זיך אנגעשלאסן אין קיבוץ " השומר הצעיר "..אין יאר 1947 בין איך מיט דער אומלעגאלער עליה געקומען קיין ישראל...

****

דער קליינער ארטיקל איז געורפן געדרוקט אין " שאג מארגן זשורנאל "

==========

צו די וואס פרעגן = פארוואס האט איר זיך נים פארטיידיקט ?

(אויך דערשינען אין " הארץ " אין ישראל) פון מאלינא בירענבוים

אין די טעג וען עס וועלט אָנגעפערקט אין לאנד די יזכור-אונטן נאָך דער וואשאוער געטא "אויפשטאנד,וועלט וידער פון מאנכע געפרעגט : פארואס האָט איר זיך נים קעגנגעשטעלט קעגן די מערדער - אלס איינע האָט האָב אלין דורכגעמאכט אלע פאזן פון נאציזם גיהנום פון די וואשאוער ייִדן,פון די באָמבאדירונגען אין 1939 ביזן געטא,גירוש אקציעס,אויפשטאנד,מיידנאק,אויסשוויסן,קאָנצענטראציע - לאגערן אין דייטשלאנד,וואונדער איך זיך אף דער עצם פראגע.

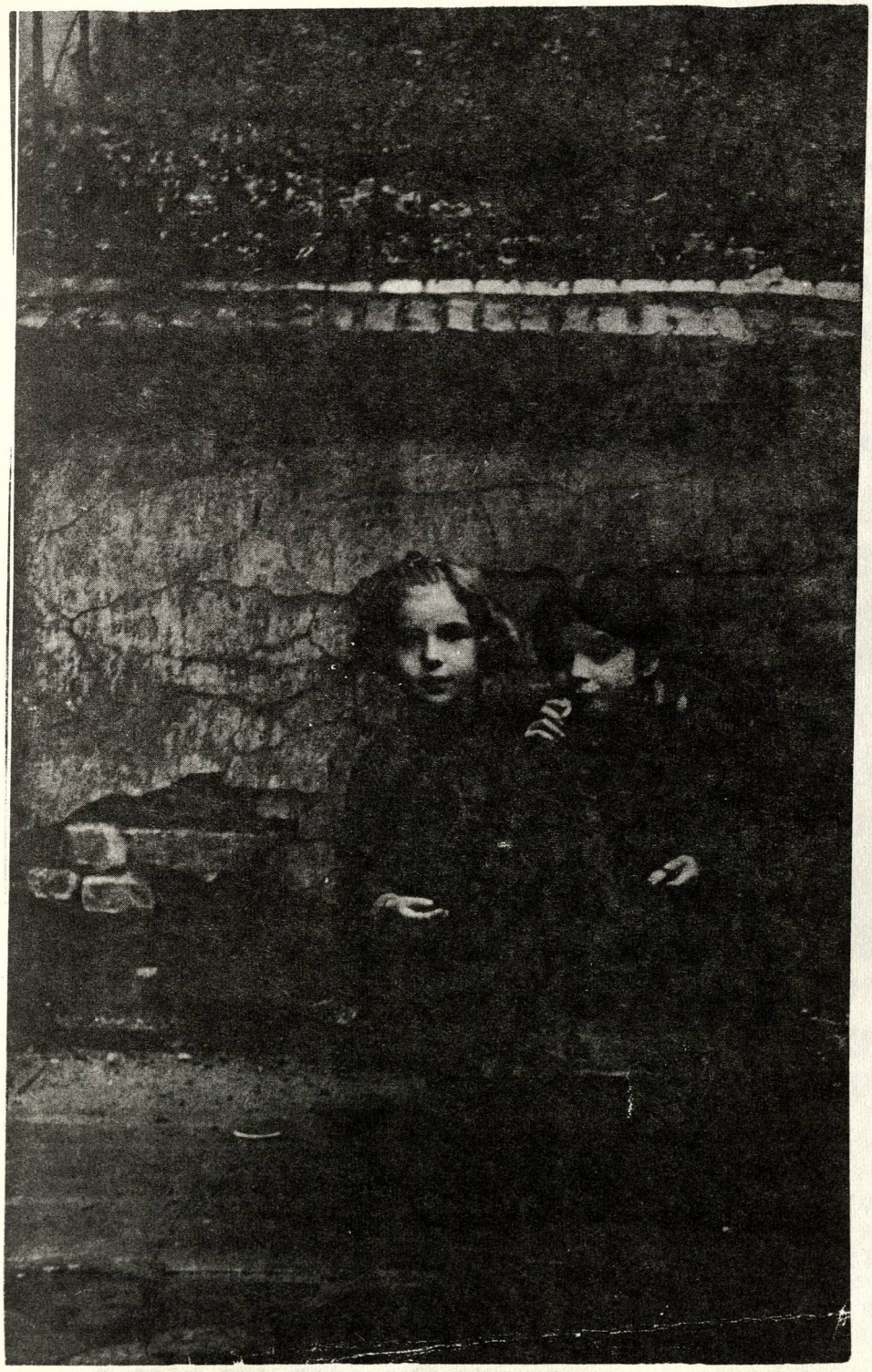
אין יענע טעג,איז דאָס ארויסגעקומען אף דער ליכטיקער שיין,צו גלויבן אין עפעס,צו ליבן,שטרעבן צו עפעס - געוועזן גבורה...דער וילן צו לעבן אף דער וועלט,וואָס איז אזוי נידערטרעכטיק,אכזריותדיק,פיין און אנאָנים,אָפצוזאָגן,דערהאלטן דאָס מענטשלאכע געשטאלט - דאָס אלץ איז גבורה. אין דער צייט וען סאיז נויטיק צו קעמפן פאר יעדן סענטימעטער פלאץ,וועו יעדער טראָפן וואסער איז גבורה,און אפילו דאָס טראָפן לופט צו אטעמען...

און מיר האָבן געגלויבט,טראָץ דעם אלעם,געגלויבט,געלעבט געקעמפט פאר יעדער רגע פון לעבן,און בכוח געוועזן זיך מקריב צו זיין פאר אנדערע -וואָס האָט נים קיין גלייכן אין דער וועלט. די וואָס פרעגן,קאָנען זיך נים אריינטראכטן אין יענער צייט וערן אויפגעטריסלט און צעבראכן שעה נאָך שעה - לייענען אפילו וועגן דעם,בלויז לייענען וועלט איר צעבראכן. אפילו זיך פארשטעלן אין דער פאנטאזיע - און מיר האָבן דאָס איבערגעלעבט...יעדע רגע - אן אייבעריים פון פיין און מאטערניש...

די מערדער האָבן דערקלערט טויט פאר אלעמען -מיר האָבן דערקלערט -לעבן! לעבן,לעבן אונטער אלע באדינגונגען,אונטער יעדן פריז,אן געבעט,אן כניעה אנטקעגנגעשטעלט די שרעקלאכסטע לידן,אנטקעגן טויט...מיר האָבן געלערנט,געלייענט ביכער,געזונגען געשפילט טעאטער,לעקציעס און זיך געוויצלט...וען אלע זינען געוועזן הונגעריק האָבן מיר געגלויבט - עס וועט זיין גוט און מיר וועלן זיי איבערלעבן !

א קינד פון פינף יאר האט געוואלסט צו זאגן ;
מאמע בלייב נים מיט ארנז = גיי צו די דערוואקסענע = די דייטשן האבן נים ליב קיין קינדער = גיי ראטעוועט - כאטש זיך אליין =====

אש אזעלכע טייערע, זיסע יידישע קינדערלאך = העכער א מיליאן און א האלב
האבן די נאצישע בעסטיעס אומגעבראכט ===מיר שוין דאס קיינמאל פארגעסן !

דער ערשטער מערדער אין דער וועלט = געשיכטע

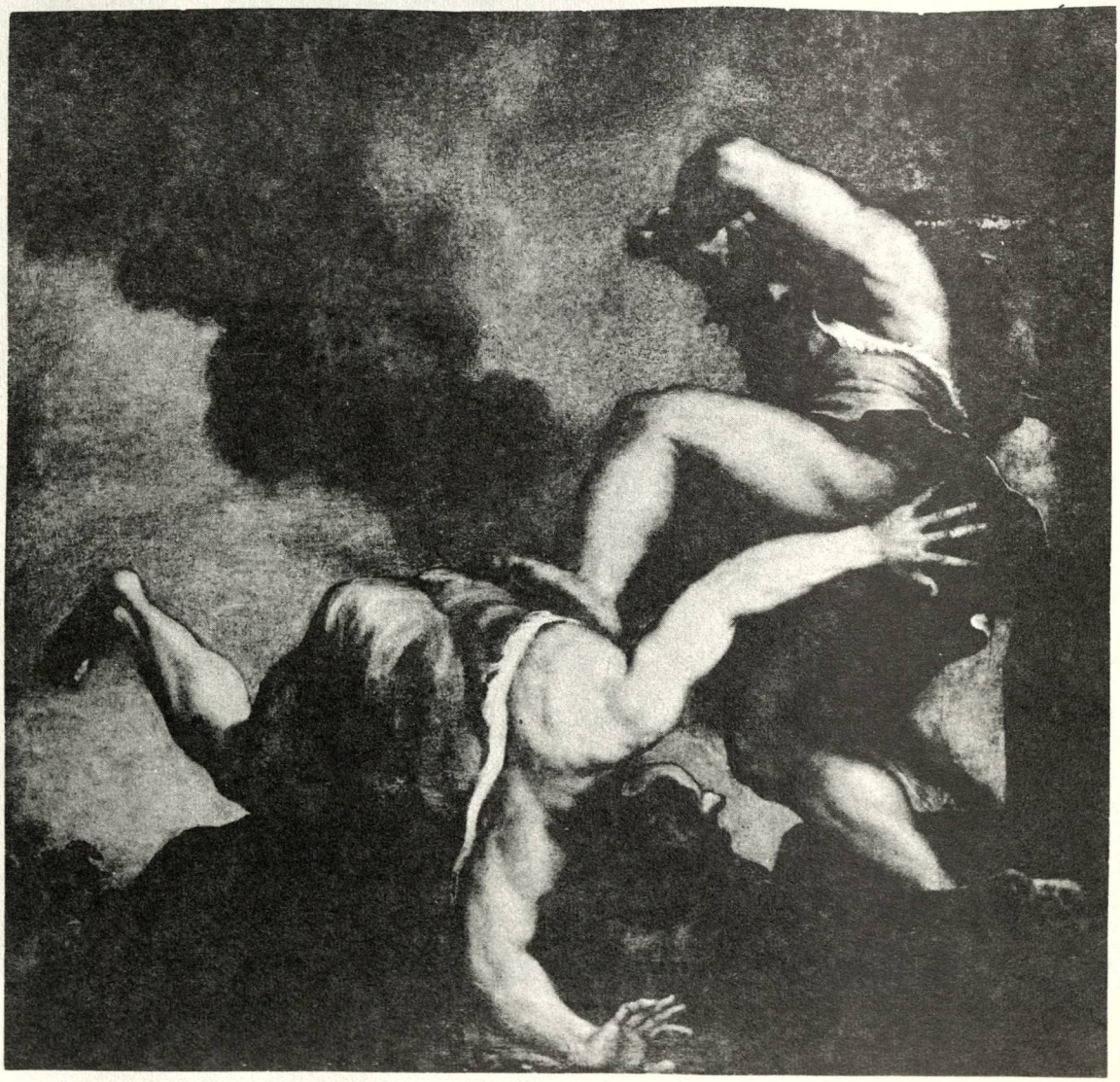
ויאמר קין אחיו ויהי בהיותם בשדה ויקם קין אל הבל אחיו ויהרגהו (בראשית=)
און עס איז געווען וויי זיי זיינען געווען אין פעלד אזוי איז קין אויפ=
געשטאנען קעגן זיין ברודער הבלן און אים דערמארדערט ===

צוויי ברידער און א גאנצע וועלט = און ניט געהאט "געבוג פאר ביידע="

איז דאס א סימבאל, אן אנדייט, אז דער מענטש איז אין זיין נאטור א מערדער
און אזוי שוין טויזנטער יארן גייט אן דער מארד פון מיליאנען .....

דאס בילד איז געמאלן פון בארימטן טיטיאן (1477 = 1576)
ער האט אויך געמאלן יצחק און די עקידה = דוד און גלית = דאס פאלן פון מן
און ווערט פאררעכנט אלס איינער פון די גרעסטע מאלער אין דער וועלט .

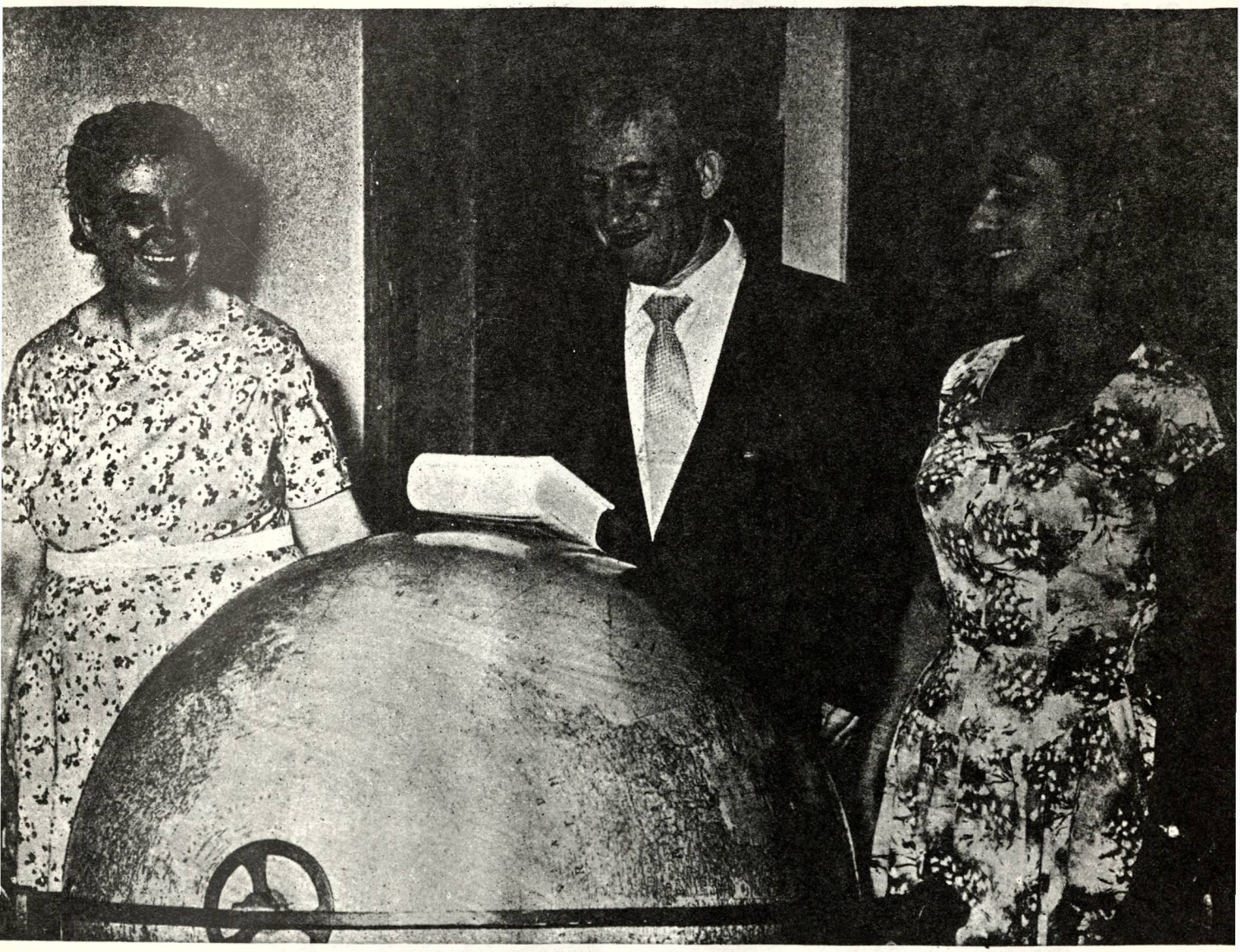
Titian -Cain Slaying Abel-His Brother--- Chiesa Della, Salute, Venice -
(Bern -1477 - 1576) Italy/

א קאנקורס וואס איז פארגעקומען אין ישראל = אין דער קענטשאפט
פון וויסן פון תנ"ך ===
דער ערשטער געווינער ===די ערשטע פרייז =
מר עמוס חכם מישראל ==========
די צווייטע פרייז ===מאדאם סימאנע דיומאנט פון פראנקרייך
(א קריסטין)
די דריטע פרייז ====אירענע סאנטאס פון בראזיל (א קריסטין)

אלוף העולם בתנ"ך — מר עמוס חכם מישראל
במקום השני — גב' סימון דימון (משמאל) מצרפת
במקום השלישי — גב' אירנה סנטוש (מימין) מברזיל

World Bible Champion: Mr. Amos Hakham of Israel
Second place: Mlle. Simone Dumont of France (left)
Third place: Mme. Irene Santos of Brazil (right)

מזל-טוב = אונזערע האַרציקע גליקוואונטשן אונזערע טיַערע סילוויַע
און זשאק וועיר (יאנקל וויַערזשביצקי) צו זייער חתונה
איר זאלט האבן אסך גליקלאכע יארן צוזאמען און ששענדיק פילן ווי
איר פילט היינט ==========
לינקס- פראנט, וואלטער דיימאנד! הינדעלע און פיליפ מיינסטער=
הינטן ; לינקס = סילוויַע און זשאק שוועסטער סילוויַעס,זון,רויזע וועיר
שאלק, אסתר און סילוויַעס שאכטער ===
די שמחה איז געפראווען געווארן אין א פיין אנגענעם צימער אין האטעל
עס האט אויך ניט געפעלט קיין געזאנג און פריילאכקייט ==
זאל נאר זיין שמחות אין אונזער משפחה =
אין דער גאנצער וועלט ====

מזל - שוב ===

צו דער חתונה פון זשעק וועיר (יאנקל וויערזשביצקי) מיט סילוויע

דרעוויטש = אסך יארן פון א גליקלאכן צוזאמענלעבן !

פראנש ; רעכטס = אסתר יאנקל סילוויע רויזע ברכה

הינטן ; רעכטס = וואלטער הינדעלע,די קינדער זעליק שאלעק און פיליפ

==========

זאל נאר זיין שמחות אין אונזער משפחה = ביי אונזער פאלק

מאיר זימל טקאַטש–דיכטער און פאַבוליסט

שואל גוטמאַן

דיינטיקן חודש דעצעמבער ווערט אָלט 75 יאָר דער דיכטער און פאַבל־שרייבער מאיר זימל טקאַטש. איך קען שוין טקאַטשן אַ סך יאָרן און ס׳איז כדאי אַז אויך איר, תלמידים פון די יידישע שולן, זאָלט זיך מיט אים אַביסל באַקענען; ער איז נישט בלויז אַ טאַלאַנטפולער פּאָעט און פאַבל־שרייבער, נאָר אויך אַ פּיינער, באַשיידענער, און צאַרטער מענטש.

טקאַטש איז געבוירן געוואָרן אין אַ דאָרף, אין קיעווער געגנט, אוקראַינע. דאָ אין דאָרף האָט ער זיך גאָנץ פרי אויסגעלערנט רוסיש, אַזוי אַז ווען ער איז אָלט געווען 9-10 יאָר איז ער געווען דער „געלערנטער ייד" אין דאָרף. אייגנאָל, פּאָרן ערשטן מאָל, האָט מען געפונען ארויפגעקלעפּט אויף אַ וואַנט אַ פּראָקלאַמאַציע וואָס האָט געווען דאָס פּאָלק צו קעמפֿן פּאָר פּריַיהַייט. די פּויערים האָבן פּאָרשטאַנען אַז דאָס איז אַ פּאָרבאָטענע שריפט, אָבער זיי האָבן עס נישט געקענט איבערלייענען. זיַינען זיי געקומען מיטן סטאָראָסטע (עלטסטער פון דאָרף) צו מאיר זימלען ער זאָל עס זיי פּאָרלייענען.

אין זעלביקן עלטער פלעגט ער פּאָרלייענען פּאָר די אוקראַינישע פּויערים פּושקינס מעשהלעך אויף רוסיש, און ער פלעגט שרייבן פּאָר זיי בריוו.

מאיר זימלס טאַטע איז געווען אַן ארעמער מלמד וואָס האָט וויניק פּאָרדינט, אַזוי אַז די מאַמע האָט גערפט ארויסהעלפן מיט דער פּרנסה. אָט ווי דער פּאָעט שילדערט זייער הויז אין דעם סאָנעטן־קראַנץ „פון וואַנען איז אַ ייד":

די גאַנצע זאָרג פון הויז די מאַמע האָט געהאַט:
פון שפּיזן (איר קאָמפּאָט וואָלט גאָט געמעגט פאַרזוכן) —
פון שפּיזן זיבן מיילער, און פון קליידן, שוכן
און פון שכר־לימוד צאָלן, וועָן ס׳האָט איר מאַן דער „כוואַט"
געקנעלט אין שטאָט אַון נישט פאַרדינט אויף ברויט צו זאָט
און צום פאַרקויף האָט זי געבאַקן בייגל, קוכן,
צו דעם פאַרדינסט פון מאַן געמוזט פרנסה זוכן.
וויבל ס׳האָט געקלעקט איר ווי אַ מצה אַ סאָלדאָט.

און וועָן ס׳קומט אַהיים דער טאַטע אויף ימים־טובים,
דאַרף לענגער זיך די מאַמע פּאָרען בייַ דעם אויוון
און אויפראַמען דאָס הויז, אַרייַנברענגען אַ לאָד,
אַן אָרט צו מאַכן פּאָרן יום־טוב אין דער ענגשאַפּט.
אַ נייע זאָרג פּאָר איר, אַ שפּאָגל־נייע קרענקשאַפּט,
דאָס הויז, מ׳שטיינט געזאָגט, געווען איז אַ קוואַראַנט.

בייַ אזא ארעמער פאַמיליע האָט מאיר זימל געדאַרפט, וועָן ער איז נאָך געווען גאָר יונג, ווערן אַ פּאָרדינער. איז ער דערפּאָר אין עלטער פון 13-14 יאָר געוואָרן אַ מלמדל און געלערנט מיט קינדער עברי, חומש מיט רש״י, יידיש און רוסיש. דאָס האָט ער אַנגעהאַלטן פּאָר אַ פּינף יאָר. אָבער נישט געקוקט אויף דעם וואָס ער האָט געמוזט ווערן אַ „פּאָרדינער" נאָך אין די קינדער־יאָרן, איז ער נישט געווען קיין „באַנק־קווענטשער". ער פעלגט גיין אָפּט אין וואַלד אַריין קלייבן יאָגדעם, כאָפּן פיש און פייגעלעך. ער איז געווען פאַרליבט אין דער נאַטור און פלעגט אָפּט פּאָרברענגען אונטערן פרייען הימל.

מאיר זימל האָט נאָך אין רוסלאַנד אַנגעהויבן שרייבן — אָבער אין רוסיש. ער האָט געשריבן אַ טאָג־בוך אין גראַמען וועָן ער איז אָלט געווען 17-18 יאָר. אין עלטער פון 19 יאָר (אין 1913) איז מאיר זימל געקומען קיין אַמעריקע צו אַ לאַנדסמאַן. דאָ האָט ער געשריבן רוסישע לידער און זיי געדרוקט אין דער ניו־יאָרקער רוסישער צייטונג „רוסקאָיע סלאָווע" („דאָס רוסישע וואָרט").

אונטערן אייַנפלוס פון דר. חיים זשיטלאָווסקי וואָס איז דעמאָלט — אין 1914-1915 — געווען זייער פּאָפּולער, איז ער אריבערגעגאַנגען צו שרייבן אויף יידיש.

אין יענער צייט איז ער געווארן א פארבער (פיינ־
מער) — א מלאכה וואס ער האט אנגעהאלטן ס'גאנצע
לעבן — ביזן עלטער פון 66 יאר. ער באשרייבט זיין
ארבעט אין א רייַ לידער:

הענגט מיין וואלווּל לעבן אויפן וואגשאל,
וועמען ארט עס, אויב איך פאל און שטארב!
קלייד און פנים אויסגעשמירט פאיאציש,
נאר קיין קונצן מאך איך ניט — איך פארב.

פארזיכטיק זיי, ברודערל, גיב אכטונג
צי די שטריק איז צוגעפעסטיקט גוט,
קאנסט נאך, גאט באהיט, ארונטערפאלן
און דעם דאך באשמירן מיט דיין בלוט.

זייענדיק אן ארבעטער האט ער זיין גאנץ לעבן זיך
געלערנט, געלייענט, געטראכט — און איז גייסטיק גע־
וואקסן. ער האט אנגעשריבן עלף ביכער מיט לידער,
מעשיות, אגדתות, משלים און פאבלען, און א סך קינ־
דער־לידער. ס'איז כדאי צו וויסן די נעמען פון די ביכער:
„אויף גאטס בארגט", „דאס טייבל קאטשעט זיך אויפן
בייכל", „זון איבער אלץ", „אין שאטן פון דור", „נחם
קאסטן", „בלוט שרייט פון דער ערד", „פון דור צו דור",
„דארשט צום קוואל, „בלעטערפאל", „מיין האב און גוטס"
(אין צוויי בענדער).

די פאבל, ווי איר ווייסט, איז א מעשהלע מיט א מא־
ראל וואס לערנט אונדז און פארשאפט פארגעניגן. לא־
מיר מאקע פארענדיקן מיט א פאבל וואו עס פירן א דע־
באטע דער זייגער און דער לוח (קאלענדאר). זאגט איר,
קינדער, וואר איז געראטן: דער לוח אדער דער זייגער?

אנומלט האבן א וויכוח (דעבאטע)
געהאט דער זייגער מיטן לוח.
דער לוח האט געלאזט צו הערן:
דער היינט וועט מארגן אפגעריסן ווערן,
פארבייג דעם היינט און זע דעם מארגן,
און זע עס זיינען מארגנס פיל פארן.
אריבער היינט צום ווינטסטן מארגן שפאן,
זאלסט יעדן טאג דעם גאנצן יאר פארזארגן.
דער זייגער האט געזאגט:
קיין מארגן איז ניטא.
דער עיקר איז די חיי־שעה (היינט)
דאס הארץ וואס שלאגט.
דאס אלץ און גאר,
וויל ס'העגנט דאס לעבן־אויף א האר.

מאיר זימל טקאטש

אפגעברענט די פליגעלעך

אַ זאַרגלאָזער פלאַטערל בין איך געווען,
אַן אומגליק, אַן אומגליק מיט מיר
איז געשען.

אַ גאָלדן שיין פייערל האָב איך דערזען,
געטאַנצט אַרום פייערל איין מאָל און צען.

נאָר פלוצים די פליגעלעך גיבן אַ ברען —
אַן אומגליק, אַן אומגליק מיט מיר
איז געשען.

* * *

די פליגעלעך אָפּגעברענט,
געפאַלן אין מיסט,
איך פאָכע און מאַטער זיך
צו פליען אומזיסט.

געווען אַ שיין פלאַטערל,
אַ וואָרעם אַצינד.
צעטרעט מיך ניט, דורכגייער!
אוי וויי מיר אוןווינד.

פעטער־שנייער אין שטאָט

מאיר זימל טקאַטש

וויַיסע האָר האָט פעטער־שנייער,
נאָר ער איז ניט אַלט,
און ער איז גאָר אַ הוליאַקע,
כאַטש ער זעט אויס קאַלט.
אַן אַקטיאָר איז פעטער־שנייער,
אַ פאַרשטעלט געשטאַלט,
און ער איז אַ גרויסער טענצער —
טאַנצט ער, איז ביז ער פאַלט.
פאַלט אין דאָרף דער פעטער —
רוט ער זיך דאָרט אויס,
פאַלט אין שטאָט דער פעטער־שנייער,
וואַרפט מען אים ווי מיסט אַרויס.

האָט אַנומלט פעטער־שנייער,
עטוואָס שיכור, פריילעך זייער,
אין אַ וויַיסן כלה־שלייער
מיט אַ וויַיסן בלומענקראַנץ,
אַ פאַרשטעלטער, אַ פאַרהילטער. —
אַ פאַרהילטער, אַ צעשפילטער,
זיך אַוועקגעלאָזט אין טאַנץ
און אַזוי אַריַין אין שטאָט
און אַוועק אַ קאַראַהאָד.

טאַנצט אין שטאָט דער פעטער־שנייער,
עטוואָס שיכור, פריילעך זייער.
שפילט קיין פידל, קיין פלייט,
זינגט קיין שטימע ניט פאַר פרייד,
וואָס־זשע קלינגט עס אַזוי שיין?
ס׳זינגט דער רעש פון שטאָט אַליין.

טאַנצט אין שטאָט דער פעטער־שנייער,
עטוואָס שיכור, פריילעך זייער.
איז דאָך ווינטער און ניט מאַי
און קיין סאָד איז ניט דערבַיַי,
וואָס־זשע בליט עס וויַיס און שיין?
ס׳בליט דער אַיַזן און דער שטיין.

האָט ער אַזוי לאַנג געטאַנצט,
וויַלד געפליקט דעם בלומענקראַנץ,
אין דעם שלייער־זַיַיד געפלאַטערט
ווי אַ פלאַטערל אַ גרינגער,
ביז ער האָט זיך אַיַינגעמאַטערט
צי פון טאַנצן צי פון טרינקען
און געפאַלן אויפן אָרט,
וואו מען גייט און וואו מען פאָרט.

זַיַינען שטיין געבליבן שטיל
וואָגן, טראַם, אויטאָמאָביל.
איז געוואָרן אַ געפילדער:
„אָט אַ שיכור! אָט אַ וויַלדער!״
זַיַינען גאַסן־קערער באַלד
אַנגעקומען אויפן גוואַלד,
האָבן זיי פון אורחס קומען
ניט געמאַכט קיין גרויסן וועזן,
האָבן זיי אים אויפגענומען
מיט אַ רידל, מיט אַ בעזעם.

אַנגעשלאָגן, אַנגעשמיטן,
און פאַרברודיקט, און צעריסן
וויַסן לַיַב און וויַסן שלייער,
האָבן זיי דעם פעטער־שנייער
אַיַינגעפאַקט וויַ מיסט אין וואָגן,
מיט די רידלען צוגעשלאָגן
און אַוועקגעפירט מיט שפאָט
ערגעץ וויַיט, אַרויס פון שטאָט.

א בילד פון " עטלאכע יאר צוריק " 1946

אפן בילד - פון לינקס 1 היינדעלע,דער פאָטע טקאטש,א. בייזער,זינא גארפינקל, פראָנט אסתר און יאנקל גארפינקל... אין הויז פון די אלטמאנס פלעגן זיך צוזאמענקומען די אינטעלעקטואלן און שרייבערס,וואו די " וועלט-פראבלעמען " פלעגן דעבאטירט ווערן און " דערלידיקט " ווערן... געווען א זייער אינטערסאנטע צייט...אפילו קיין באנקעטן האבן מיר נישט געקאָנט פראווען...אבער,קארטאָפל מיט שאלעכץ און א שטיקל הערינג - איז יאָ געווען. טאָ צו וואָזשע זאָרגן ?

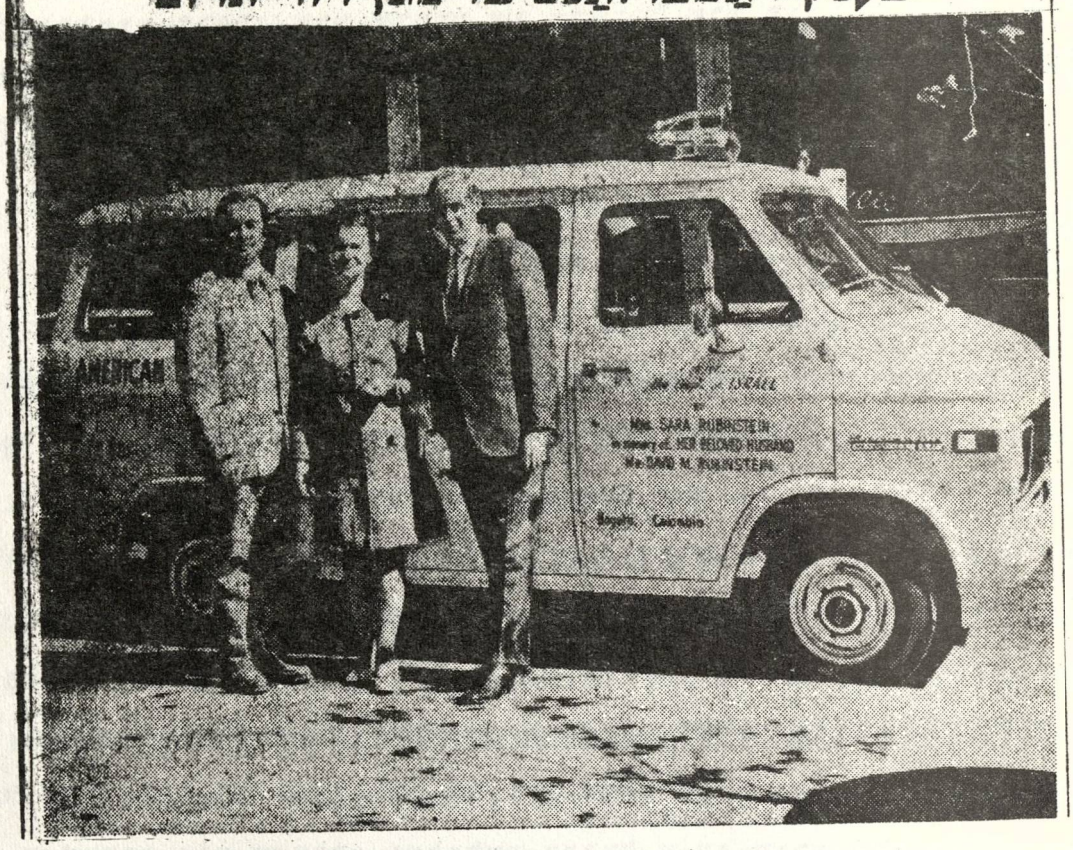
בייזער האָט דאן אָנגעהויבן שרייבן. און זיין ערשטלינג " דער זיבעטער צוג" איז זייער שטארק געלויבט געווארן. שפעטער,געשריבן דערציילונגען,קריטיק א.א.

די גארפינקלס - זינע און יאנקל ע"ה.ער איז געווען די הארציקייט און די נשמה בייַ אלע אונזערע צוזאמענקומען... אמאל געכאפט א טענצל מיט אונזער טאטן.. זאָל זיין הארציקער,טייערער נאָמען געדענקט ווערן אף שטענדיק.. ער איז געווען א מענטש אָן פרעטענציעס אדער אנשטעלן,אבער עס האָט געפלאָסן פון אים נשמהדיקייט וואָס האָט געלויכטן דאָס געמיט. זיין מיט אים - איז געווען א יום - טוב. האָט דער פינצטערער גורל פארשניטן זינע יונגע יארן... זאלן די מאָגערע ווערטער זיין א בלימל אף זיין קבר....

אונזער טייערן טקאטש וואונטשן מיר אסך געזונטע און שעפּעריש יארן.

מרס. סאראַ רובינסטיין פון באגאטא, קאלאמביא
שענקט אמבולאַנס צו מגן דוד אדום

This was a special week for Magen David Adom and its supply wing in this country, the American Red Magen David for Israel, for an ambulance donated by Mrs. Sara Rubinstein of Bogota, Colombia, was dedicated here in New York by her daughter, Mrs. Nelly Guterman (center); Herbert Wieder (right), a friend of the family, and Sheldon Gewirtz (left), representing the American Red Magen David for Israel.

דער אמבולאנס איז געגעבן געווארן אין אנדענק פון דעם פאר־שטארבענעם דייווויד רובינשטיין, ליבער מאן פון מרס. סאראַ רובינ־שטיין. דער פארשטארבענער איז געווען איינער פון די גרינדער פון דער אידישער געמיינדע אין באגאטא.

בישט נאר האט ער געבראַנגט אידען קיין באגאטא, ער האט אויך אהערגעבראַנגט אידישקייט, האט געזאגט מרס. גוטערמאן ווען איר פאטער, ע"ה.

מר. רובינשטיין איז געווען זעהר איבערגעגעבן צו די רעלי־גיעזע באדערפענישען פון דער אידישער געמיינדע אוז ער האט געהאלפען אויפבויען די ערשטע שוהל אין באגאטא. ער איז אויך געווען פארבונדען מיט דער ציוניס־טישער ארבעט אין עטאבלירען מדינת ישראל אין האט זיים דאז געשטיצט די אידישע מדינה. מר. רובינשטיין האט באזוכט ישראל 10 מאל איידער ער איז געשטאר־בען מיט עטליכע יאר צוריק.

מרס. רובינשטיין, אקטיוו אין מגן דוד אדום טשאפטער אין באַ־גאטא, האט געוואלט פאראייביגען דעם אנדענק פון איר פארשטאר־בענעם מאן מיט א מתנה וואס העלפט די קראנקע און פאַרוואונ־דעטע אין ישראל. זי און די גע־לאנטע לעידיס פון דעם טשאפטער, בראש מיט דער פרעזידענטין, מרס. קלארא דע־טאבאסינאק, האַ־בען געשאנקען דעם אמבולאנס, מעדיציניסאפלאיס און בלוט־אויס־שטאטונג צו מגן דוד אדום, ישראל'ס אפיציעלער רשד־קראס סוירווויס, אין צוגאב צו דעם, אין מצפה רמן, ערשטע הילף סטיישאן.

געאגראפיש, איז ישראל ווייט פון זיד אמעריקאנער קאנטינענט, אבער אדאנק ליבשאפט און פאר־שטענדניש זיינען אויסגעבויט געוואלטיגע שטארקע בריקען. די מענטשן פון ישראל און די מענטשן פון באגאטא, קאלאמביא, זייבען געבונדען צוזאמען דורך די הומא־ניטארע באמיהונגען פון יחידים, ווי מרס. סאראַ רובינשטיין, אוז זייערע וואונדערבארער ארבעט פאר ישראל'ס רוימען קריין, מגן דוד אדום.

פאר מער איינצלהייטן שטעלט זיך אין פארבינדונג מיט:

American Red Mogen Dovid for Israel
50 West 57th Street
New York, N. Y. 10019
Tel.: (212) PL 7-1627

צום אנדענק פון הרב דוד רובינשטיין = שענקס זיין פרוי און משפחה
פון באגאטא,קאלאמביע, אן אמבולאנס פארן רויטן מגן דוד אין ישראל.

צו דער געלעגנהייט,דרוקן מיר איבער אן ארטיקל פון אונזער חשובן פריינט
יהודה בן שלום = א קרוב פון די רובינשטיינס = דאס ארטיקל איז געווען
געדרוקט אין נומער עלף בולעטין ===

ר/ דוד מאיר רובינשטיין זל

פון יהודה בן שלום
חיפה - ישראל

נאר וואס דערהאלטן די שרעקלאכע בשורה,אז דוד מאיר איז שוין נים דא מים אונז.
פיל איך נאך אף מין קאפ און הארץ,דעם רושם פון דעם קלאפ,וויל איך ארויסברענגען
דעראינערונגען פון דעם דאזיקן לאנדסמאן,מענטש,וואס איז געווען און איז פארבליבן
ביזן סוף,א פארשטייער פון א דור וואס פארגיים,און ווער וויט,ווער עס וועט קאנען פאר-
נעמען זייער פלאץ.א דור,פארוואלצלט,פראנקפורט אין עכט ייִדיש טראדיציאנעל לעבן
מים זייערע גאנצע נשמות.

דער געדאנק פירט מיך צוריק אין קליינעם שטעטעלע,זשעלעכאוו,פארבלאנדזשע איך אין
געדער שטיבל,שוין א יובל יארן,דאך זע איך עס איצט פונקט ווי לעבעדיק,ווי דאן,
א ייִנגערמאן,א דארער,מים א קליין געלבלאך בערדל,א בן תורה,מים וועלכן עס איז
געווען א תענוג צו כאפן א שמועס.געווען א גייסטיקער פארגעניגן צו רייִדן מים אים,
א גלייכווערטל,א זאג,און שטענדיק ארומגערינגלט מים ייִנגעלייט,פון זיין עלטער און
אפילו,עלטערע,אלע האבן געזוכט זיין נאנטקייט.עס איז מיר שווער צו געדענקען אים-
אן א קריז ארום...

זיין שטוב אנטקעגן בית עולם,מין קוזינע שפרה מים די קליינע פיצעלאך קינדער-
לאך. און --- א בריוו פון דוד מאירן,אזש פון דער מדינה,קאלאמביע. און אין די
בריוו,באשריבן מים טאלאנט גפיל און מיסטערשאפט פון שילדערונג,שילדערט ער די
פרעמדע מדינה.דעמאגראפישער צוזאמענשטעל,דאס סאציאלע לעבן,און,ספעציעל,דאס
ייִדישע לעבן דארטן.די פרנסות -פעדלערי,קאלעקטירן אין די אווענטן,וועו מען קאן
פאקן דעם קאלאמביאנער אין דער היים און אפשר קריגן"עפעס" אפן חוב...און אלץ
געשילדערט פון א היימיש-חסידישן ייִנגערמאן...ער אנטפלעקט זיך אלס כתבא-רבא...

די צייט לויפט.פארבי עטלאכע צענדליק יארן.מיך,האט דער גורל אוועקגעטא-
רגן העט וויט פון מין שטעטל,אין לאנד פון ייִדישע האפענונגען,פון דורות-
שטרעבונגען,קין ארץ ישראל. דורך דער פארמאכטער מויער הערן מיר גריסן,ידיעות

אָפגעריסענע, שרעקלאכע און מוראדיקע פון דעם אונטערגאנג, אויסמאָרדונג פון אונזערע מיליאָנען בריידער און שוועסטער, פון א דריטל פון אונזער פאָלק.

דער וועלט־ פיער שטעלט זיך ענדלאך אָפּ.

ביסלעכווײַז, דערגיין ידיעות נאָכן קאטאקליזם, און א שטראל פון האָפענונג, חער פון אונזערע איז געבליבן לעבן... דער גורל האָט א סורפריז פאר מיר. אין א שיינעם טאָג, דערהאלט איך א בריוו, אזש פון קאָלאָמבין, איך דערקענ גלייך דעם כתב־יד, כאָטש צענדליק יאָרן פארבײַ. דער מאָטאָ: פון קאפיטל מה פון ספר בראשית - ----וישלחני אלהים לפניכם. לשום לכם שארית בארץ ולהחיות לכם לפליטה גדולה...

(און נאָט האָט מיך געשיקט אײַך פאָרויס, כדי צו לאָזן אין איבערבליבענע אף דער ערד, און אײַך צו דערהאלטן בײַם לעבן דורך א גרויסער ישועה...)

כאראקטעריסטיש פאר אים, פאר יעדער סימואציע, א פאסיקן פסוק. דורך יאָרן, איז ער געקומען צו א צושטאנד צו קאָנען העלפן. קרובים און נאָנטע. פונקט ווי בײַ יוספן, חעטען דער באשעפער האָט געשיקט פאָרויס צוגריטן הילף פאר זיין פאָטער און משפחה... אין דעם בריוו, דערציילט ער וועגן זיין „לעבעדיקן אינוועסטאר". די קאָרעספאָנדענץ גייט אָן מיטן פולן שטאונג, מיט אן איינלאדונג זיך „צוכאפן" קיין קאָלאָמבין.

דוד מאיר מיט זיין באגליטערן, באזוכן מדינת ישראל. שוין אריבער 50 יאָר נים געזעען מיין קוזינע, שפרה, זיין פרוי. יעדער באזוך זיינער (געוויינטלעך 10 אזעלכע) קיין ישראל האָט געשפרודלט מיט וואריעס הארציקייט פארן לאנד, ספעציעל, פארן „צהל". געוויינען פארליבט איבער די אויערן און געפונען וועגן וי אזוי דאָס אויסצודריקן...

ער האָט געהאט א וואונדערבארן זכרון. נאָך יעדן באזוך "בעדעקט אלץ וואָס איז דורך דער צייט צוגעקומען, געשאפן געוואָרן... צוגעבויט. היזער, פלאנצן, געמנער.. אלץ איז פארבליבן אינגעקריצט אין זיין נשמה. ער האָט געמאכט דעם איינדרוק ווי א גימבאזיצער, וואָס קומט יעדעס מאָל נעמען אינוועַנטאר פון זיין פארמעגן.. געדענקט, אז וועַן דאָס לאנד וועט מיך דארפן - בין איך שטענדיק גרייט !

אין איינעם פון זיינע היזיטן, צופעליק ממש, געפון איך אויס זיינס א נאָנטן קרוב. א פעטער, א מומע, איניקלאך, א פארצווײַגטע, בכבודיקע פאמיליע, באלד פארקנופט ער זיך מיט הארציקייט. און וועַן ער „אנטפלעקט" אז איינער פון זיי איז א הויכער פאָליצײַ - בעאמטער - לאָזט ער אים נישט אפ. ער שפּיגלט זיך אין אים. ער זעט אין אים א מוסטער פון „דישער זעלבסטשטענדיקייט, „דישע וירדע ! געדענקט זיך מיר, באלד נאָך דער סיניאקציע וי ער איז אויף אף דער שיף „פון מצרישן פלאָט „איברהים אל אחאל" מיט קינדער - ישער פרייד גלעט ער די שיף, האלזט און קושט די מאטראָזן, זיין „בלום אָן פליש" - אהבת ישראל און מדינת ישראל...

ער געפונט אן אויסרייד פאר יעדן באזוך... פרטים פון דער סיני אקציע,א מילי-
טערישער פאראד,אין יום עצמאות פון דער צהל,א שמחהלע בי דער פארצווייגטער פא-
מיליע זינער,אלץ דערפרישט אים.און שטענדיק אונטערגעשטראבן,אז ער פילט נאך
גום און געזונט.פיזיש און גיסטיק. אבער,באזעצן זיך סטאביל "נים געקאנט...
קינדער,אינזקלאך (כן ירבו) אלץ איבערלאזן דארטן,אוממעגלאך.און בכלל,האט
ער נאך אזויפיל יארן געשאפן אן אינגעפונדעם לעבן...שווער זיך ארויסריסן...

זינע לעצטע וויזיטן איגנארטיקע געווען. געקומען חתונה מאכן צווי
אינזקלאך,דער זון פון נעמי און ישראל גוטערמאן,און שפעטער,די טאכטער...
בידע האבן זיך באזעצט אין לאנד.צו בידע שמחות זינען זי געקומען צוטראגן זיער
חלק צו מדינת ישראל.אויך איך גיב צושטייער דורך באזעצן מינע אינזקלאך...אויב
איך,מיר אליין,קאנען דאס נים טאן.זין שטיפערישן גלאנץ אין די אויגן,און נים
אין מאל צוגעגעבן,"הלואי קאן איך בליבן דא מים זי"...דער וויזיט אין קיבוץ
" יחי עם"איז געווען זייער אימפאזאנט און געגרוסט זיך מיט דעם זין דער מחותן.

וועגן זינע טעטיקייט אין קאלאמביע,זין דער ראש- הקהל פאר יארן,לעצטנס
וויצע פרעזידענט,זין פילפארביקע טעטיקייט אפן רעליגיעזן געביט,אויך ליטעראריש
ארונטערברענגען שרייבער,געלערנטע אף ציקלן לעקציעס,העלפן אויפבויען א ייִדישן
צענטער,אנפירן כסדרדיקע לערנען תורה בי זיך אין הויז פאר יארן --- און אלץ,
צו דערהאלטן די ייִדישקייט פון דורות - דאס וועלן זיכער שרייבן די לאנדסלייט פון
באגאטא,וואס וויסן מער וי איך וועגן דעם געניעער און פינקטלאכער...

נים קין וואונדער וואס ער איז געווען אזוי באליבט,אפילו בי זינע פאליטישע
קעגנער...אלץ,אן אויסנאם האבן אין אים געזעען א סימבאל פון אן אינגעפונדעווען
דור ייִדיש לעבן אין אלץ זינע פארמען. א פארשטייער פון א פארצווייגט,פראנקפורט
ייִדיש לעבן... ת נ צ ב ה

זאל אים די ערד גרינג זין

די גאנצע משפחה זשעלעכאוו איבער דער גאנצער וועלט איז שטאלץ מיט
אייער פיינעם און נאבעלן טאט = זאל דער נאמען פון אייער גאט=זעליקן
מאן און פאטער(זיידע) געדענקט ווערן אף שטענדיק !

==========

==========

יהודה מנוחין טרעט אויף ביי א מרזיק =קאנגרעס אין מאסקווע, האלט א ריידע אף רוסיש און פאדערט אויף פרייע עמיגראציע פאר די יידן און פאר אלעמען=

THE NEW YORK TIMES, FRIDAY, OCTOBER 8, 1971

Menuhin, at Moscow Music Congress, Calls for Open Emigration

יהודי מנוחין רופט אוים אין מאסקווע: „איך בין א איד", און פאדערט אלע לענדער צו דערלויבען פרייע עמיגראציע

מאסקווע, אקטאבער 8. — דער באריממטער אידיש־אמעריקאנער פידלער יהודי מנוחין האט היינט אין א רעדע צום אינטערנאציאנאלן מוזיק־קאנצערט אויסגערופן: „איך בין א רוסישער איד" און פר האט אפעלירט, אז עס זאל דערלויבט ווערן א פרייע עמיגראציע פון אלע אייניוואינער פון אלע לענדער. פר האט פאדאמט דעם ענגען פאליטישען נאציאנאליזם, ווען פארלאזירט דעם שפעריישען גייסט.

פר האט אין זיין רעדע, ווען פר האט גהאלטען געבטען אין אוועגט, אויך געלויבט דעם סאוועטישען שרייבער אלעקסאנדער סאלזשעניצין, דעם פאעט יעוגעני יעוטושענקא, דעם קאמפאזיטאר דמיטרי שאסטאקאוויטש אוז דעם וויאלאנטשעליסט מסטיוולאוו ראסטראפאוויטש, דאס זיינען פיר קינסטלער, ווען האבען גהאט צרות מצד דער סאוועטישער מאכט.

סאלזשעניצין, ווילכער האט גקראגען דעם נאבעל־פרייז אין יאר 1970, איז געווארען שטארק קריטיקירט פון דער סאוועטישער פרעס אוז זייענ ווערק טארן נישט גידרוקט ווערען אין לאנד. ראסטראפאוויטש איז ארייגגעפאלען אין אומחן, ווייל פר האט זיך אנגענומען די קריוודע פון סאלזשעניצין.

„איך שטיי דא פאר אייך נישט בלויז ווי א מוזיקער, האט מנוחין געזאגט, נאר ווי א רוסישער איד, ווענענס עלטערן זיינען דא געבוירן געווארען אוז צו ווילכען זיי פילען א גרויסע צוגעבינדקייט".

יהודי מנוחין אליין איז מיט 55 יאר צוריק געבוירען געווארען אין ניו יארק.

פר האט אין דער רעדע זייגער געזאגט: „הלוואי זאלען מיר דערלעבען דעם טאג, ווען יעדער מענש ווען קאנען וואוינען אומעטום, וואו זיין הארץ באגערט".

צום מוזיק־קאנגרעס, ווילכע־ פינט זיך אונטער'ן אויפזיכט פון דער בילדונג אוז קולטור־ארגאניזאציע פון דער יר־ען, זיינען געקומען דעלעגאטען פון 30 לענדער. דער קאנגרעס איז פארגעקומען אין יר־ניאן־הויז, א קאנצערט־זאל אין צענטער פון מאסקווע.

מנוחין איז ווידערמאל דערווייזלט געווארען אלס פרעזידענט פון אינטערנאציאנאלע מוזיק־קאונסיל, פר האט זיך אין זיין רעדע עטליכע מאל אומגעקערט צו דער טעמע, אז מוזיק דארף זיין פרייי, טאר נישט אונטערליגען קיין פאליטישען דרוק אוז דארף דינגען דער גאנצער מענשהייט.

„די מאדערנע וועלט, האט פר געזאגט, האט נישט קיין ארט פאר „ענגע פארדיסענקייט אין פאר א ווילען פון איין גרופע צו הערשען איבער אנדערע".

„מיר ווייסען, האט פר אויסגערופען, ווען פארא שפדענס עס קיינען גענטאן ווערען צו פרייע אח שטערישע גייסטער, ווילכע קאנען פארשטומט ווערען דורך די, ווען האבען ענגע באגריפען".

„מוזיק, האט מנוחין געזאגט, שליסט אויס נאציאנאלע באגרעניצונגען".

די סאוועטישע פרעסע, ווילכע האט געגעבען א באריכט זח קאנגרעס, האט דערמאנט, אז מנוחין איז ווידער אויסגעווילט געווארען אלס פרעזידענט. די צייטונגען האבען אבער נישט איבערגעגעבן דעם אינהאלט פון זיין רעדע.

א פארקערטער שפיל...

מיט עטלאכע יאר צוריק, ביי א קאנצערט אין מאסקווע, איידער פר האט אנגעהויבן זיין קאנצערט, האט פר זיך אויפגעשטעלט אפן קאפ, און געזאגט וי אזוי מען פראקטיצירט „יאגא"

דאס מאל האט פר געהאלטן א געוואגטע רייד, אף רוסיש, געפאדערט רעכט פאר די יידן, פאר אלעמען פרייע עמיגראציע - און דאס מאל איז דער גאנצער טויזנט־קעפ־קער עולם געשטאנען אף דיי קעפ און געשטורמט מיט באגייסטערונג!

איך בין א רוסישער ייד = איך שטיי דא פאר אייך ניט בלויז ווי א מוזיקער נאר ווי א רוסישער ייד =וועמעס עלטערן זיינען דא געבוירן געווארן און צו וועלכע זיי פילן א צוגעבונדנקייט ===

הלואי זאלן מיר דערלעבן דעם טאג ווען יעדער מענטש וועט קאנען וואוינען אומעטום וואו זיין הארץ באגערט

מוזיק שליסט אויס נאציאנאלע גרעניצן ==

-אויך דערמאנט די גרויסע שרייבער און מוזיקער פון רוסלאנד וואס ווערן פארפאלגט ==

-דערמאנט ===אלעקסאנדער סאלזשעניצן,נאבל =פרייז געווינער,דעם פאעט יעווגעני יעווטושענקא,דעם קאמפאזיטאר דמיטרי שאסטאקאוויטש און דעם טשעליסט מטיסלאוו ראסטראפאוויטש ==

די ריידע האט ער געהאלטן אין רוסיש = אבער די צייטונגען האבן ניט דערמאנט קיין איין ווארט פון זיינע געוואגטע רייד !

==========

מיר האבן דערמאנט דאס וואלט " יאגא "

אין דער הינדושער פילאזאפיע מיינט עס = אבסטראקטע מעדיטאציע און גייסטיקע קאנצעטראציע וואס קען דערגרייכט ווערן דורך שטעלן זיך אפן קאפ און דערמיט זיך אויסטאן פון דער ערדישקייט ===

דאסהאט יהודה מנוחין באוויזן אף איינע פון זיינע פריערדיקע קאנצערטן אין מאסקווע ביי א געפאקטן זאל ===

==========

==========

IT HAS been said of Yehudi Menuhin, a disciple of yoga, that he stood on his head before a violin concert and that his audience stood on their feet applauding after one.

That procedure was dramatically changed this week in Moscow. What Mr. Menuhin had to say figuratively stood his audience on its head.

פיגוראטיוו געריידט = דאס מאל איז געווען פארקערט ===

דער פיל טויזנטער פארזאמלטער עולם איז "געשטאנען אף די קעפ " הערנדיק די ריידע אין רוסיש = פון א רוסיש - געבוירענעם ייד און ווירטואז = וועלט - באריטמער פידל -שפילער יהודה מנוחין ====

אינטערסאנט, אז די " פראוודא " (אמת ?) האט אין באריכט פון קאנצערט ניט דערמאנט קיין איין ווארט פון זיין רייד !

אט דאס הייסט " פראוודא " (אמת .....)

==========

==========

ישראל
הזכרה נאך קהלת זשעלעכאוו און דאס פאנאנדערשיילן
די סטיפענדיעס אין ישראל נאוועמבער 1971

דער פרעזידיום : פארזיצער,מ.שפיזמאן,ש. גליקמאן, א. פרידמאן,צ. פלוך,ליסטיק.
מיר האבן געהאט געסט פון אויסלאנד :שידלאוויטש פון שיקאגא,א. צאצקעוויטש פון
מעלבארן,אויסטראליע,פאלא פשוט (וועצערמאן)מעלבארן,אויסטראליע.
זעקס פון דא לעבנגעבליבענע,צינדן אן דא ליכט נאך די געפאלענע קדושים.
מרדכי שפיזמאן,אונזער חשובער פרעזידענט,האלט די דערעפענונגס-רייד,
גענידמעט קהלת זשעלעכאוו. (זין רייד וועט זין געדרוקט באיונדער)צבי פלוך,
אונזער חשובער סעקרעטאר,האלט זין מרויער רייד גענידמעט דעם אומקום פון אונזער
שטעטל. (אויך די רייד איז געדרוקט באזונדער) פרץ ליסטיק,רייד וועגן חורבן
קהלת זשעלעכאוו,בכלל,אונזער שטעטל פון אמאל. משה מלמד,א זשעלעכאוער,מאכט אן
אל מלא רחמים און זאגט קדיש בציבור...

מרדכי שפיזמאן האלט די דערעפענונג רייד וועגן דעם סטיפענדיע- פאנד
אידער עס וועלן אויסגעטיילט די 12 סטיפענדיעס. עס וועלן געהאלטן קורצע רייד
פארן אויסטיילן די סטיפענדיעס וועגן די געבער וי אויך וועגן די קדושים אף וועמעס
נעמען די געלטער זינען געגעבן געווארן,זי צו פאריבקן.

א) עוזי בן שלום רייד וועגן די דרי אונזערע קינדער וואס זינען געפאלן
אלס פארטיזיקער פון אונזער מדינה :חנן בן שלום (זין ינגערער ברודער)פסח
מימן און שרגא ממש.

ב)מרדכי שפיזמאן- רייד וועגן אונזערע הארציקע פריינט : מרדכי איש טוב,
יצחק בראנדוויין און משה גלאזמאן.זל. און אויך וועגן זיערע משפחות וואס האבן
ביגעטראגן אזעלכע באדייטנדע סומעס פארן סטיפענדיע -פאנד. מצבות פאר זיערע
נאנסטע און טייערסטע...

ג) אפרים פרידמאן האלט זין רירנדע רייד וועגן נעמי בן שלום זל און בכלל
וועגן דער משפחה בן שלום אין אלגעמין.

ד) יהודה בן שלום האלט זין רייד וועגן יאסל יגליצקי און וועגן די
עלטערן פון שאלק און הערשל אלטמאן. אויך וועגן ברכה און אליעזר פירשטענבערג
זל וואס זינען אומגעקומען אין דער צייט פון חורבן - וי אויך וועגן די משפחות
וואס האבן געשאפן די סומעס זי צו פאריבקן.

ה) צבי פלוך וויטמעס זין רייד די זשעלעכאוער לאנדסמאנשאפט פון מעלבארן,
אויסטראליע,וואס האבן דאס יאר געווידמעט זיערע סומעס אף די צוויי פארדינסטפולע

אקטיוסטע טוער : דער פרעזידענט מאטל ראם (ראטפארב) און דעם סעקרעטאר וואס טום א וועלם מים ארבייט פאר אונזער משפחה -גדליהו אשלאק. זיי בייד,אחוץ נאטירלאך,די אנדערע דארטן,האבן דעם כבוד כשר און הייליק פארדינט...

פלוך וידסעם אויך יעקב גאלדמאן פון מעלבארן וואס וואס געשאפן א סטיפענדיע צו פארייבקן זינע עלטערן,פרוי און זון וואס זינען אומגעקומען אין דער חורבן - תקופה. אויך דערמאנט ער אונזער חשובן פרעזידענט פון מעלבארן,מאטל ראם,וואס וואס גענעבן א באדייטנדע סומע אפן נאמען פון זיי פרי פארשטארבענער פרוי רבקה ז"ל.

דאן וועלם צעטיילט די סטיפענדיעס.

א) על שם קהלת זשעלעכאוו -אליה יאסני. טכניון חיפה - מאשין אינזשעניר.

ב) על שם החיילים,חנן בן שלום,פסח מימן און שרגא ממש - רוניה נכלגר. אוניווערזיטעם פאליטישע וויסנשאפט און עקאנאמיע.

ג) אפן נאמען פון יאסל יגליצקי -געשאפן פון די גרושעצקיס און גרינבוים - אידה כהן. אוניווערזיטעם,ידישע געשיכטע,חנך און תלמוד.

ד)על שם מרדכי איש טוב -געשאפן פון דער משפחה איש טוב -פאר לאה וויסלעדער.

(לאה וויסלעדער איז די מאכטער פון אונזער אקטיון טוער דוד וויסלעדער פון קאסטע ריקע)שמודירט אין ישראל אוניווערזיטעם סאציאלע ארבייט. לאה וויסלעדער האט דאס גאלם צוריקגעשאנקן פארן פאנד...(זאלן אירע הענט געשטארקט ווערן)

אויך די עלטערן קומט א דאנק פאר געבן עמיצן אנדערש א גאלגנהייט...

ו) על שמות משה און איר צו לאנגע יאר -חוה גלאזמאן - סטיפענדיע געשאפן פון דער משפחה (א גאנץ באדייטנדע ...) יעקב רובינשטיין. שטודירט אין ירושלמער אוניווערזיטעם.

ז) על שם יצחק בראנדווין -אויך א באדייטנדע סומע געשאפן פון דער פרוי און דער גאנצער משפחה אין קאלאסביע ... דוד פשוס. אוניווערזיטעם אין חיפה. אלס לערער אין ישראל געשיכטע. (די סטיפענדיע איז אף יצחק און רבקה)

ח) על שם נעמי בן שלום ז"ל. די סטיפענדיע געשאפן פון דער משפחה בן שלום - שרה בן יוסף. אוניווערזיטעם תל אביב. פעדאגאגיע און אלגעמינע לערע.

ט) אפן נאמען פון די עלטערן שאלק און הערשל אלטמאן און משפחות. יצחק בארן. אוניווערזיטעם תל אביב. ווישנשאפט און סטאטיסטיק.

י) אפן נאמען פון רבקה ראטפארב. סטיפענדיע געשאפן פון איר מאן,מאטל ראם. גילה אושר (לאקסמאן)אוניווערזיטעם בר אילן - ביאלאגיע..

ה)אף די נעמען פון מאטל ראט און גדליהו אשלאק ז"ל-סטיפענדיע געשאפן פון דער גרופע זשעלעכאוועך אין מעלבאורן אלס אויסדרוק פון אנערקענונג פאר די אקטיוויטעט און איבערגעבענע ארבייט פון פרעזידענט און סעקרעטאר....אין מעלבאורן. לאה בראטשטיין. אוניווערזיטעט תל אביב. נאטור-וויסנשאפט און מאטעמאטי.

יא) על שם די עלטערן אלעזר און פייגע גאלדמאן, די פרוי שרה און זון חיים דוד גאלדמאן. די סטיפענדיע האט געשאפן דער זון,מאן און פאטער יעקב גאלדמאן.

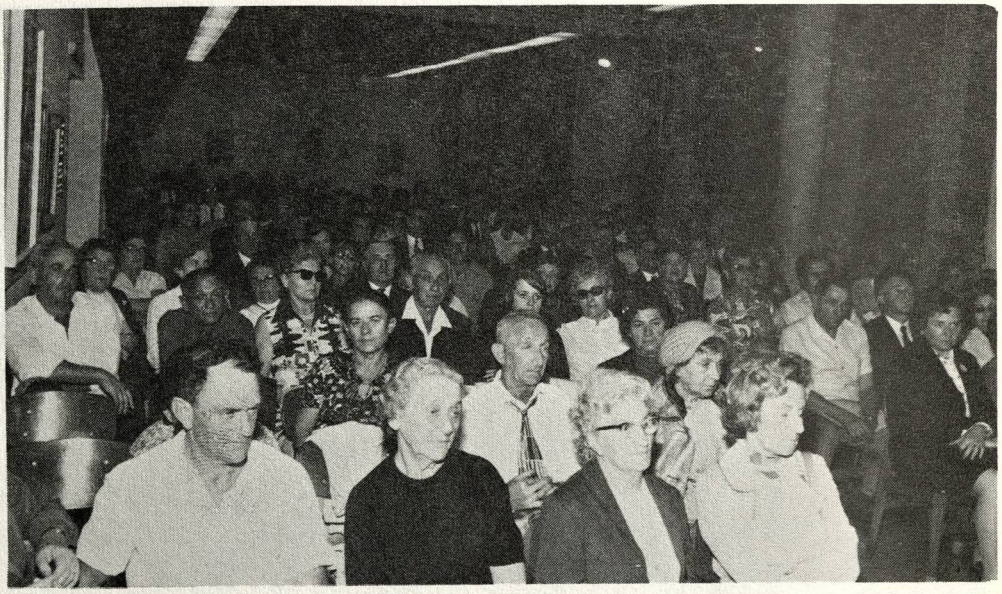
יב) די סטיפענדיע האט באקומען מנגל יוסף. מכון טעכנאלאגיע און עלעקטר. אף די נעמען פון ברכה און אלעזר פירשטענבערג. סטיפענדיע געשאפן משפחות פלוך און פירשטענבערג. דליה פירשטענבערג. אוניווערזיטעט ירושלים. ענגליש און אונטעריכט-לערע. (דליה פירשטענבערג,איז די פרוי פון יצחק פירשטענבערג אן אייניקל פון ברכה און אלעזר פירשטענבערג -פון סקלאד- אפטעטשנע,אין שמעטל.

==========

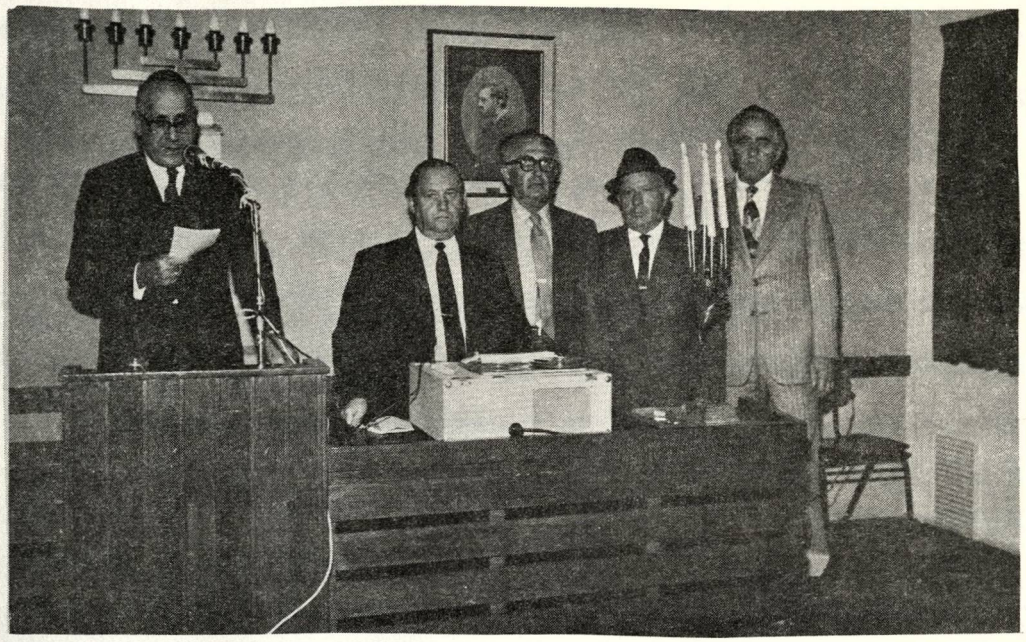
דער פארזאמלטער עולם אין זאל = ארום צווייי הונדערט לאנדסלייט !
אין דער פראנט ; פון לינקס = שמעון גלאזמאן,חוה גלאזמאן,רויזע פינקלשטיין
און חנה צאצקעוויטש = מעלבארן אויסטראליע .

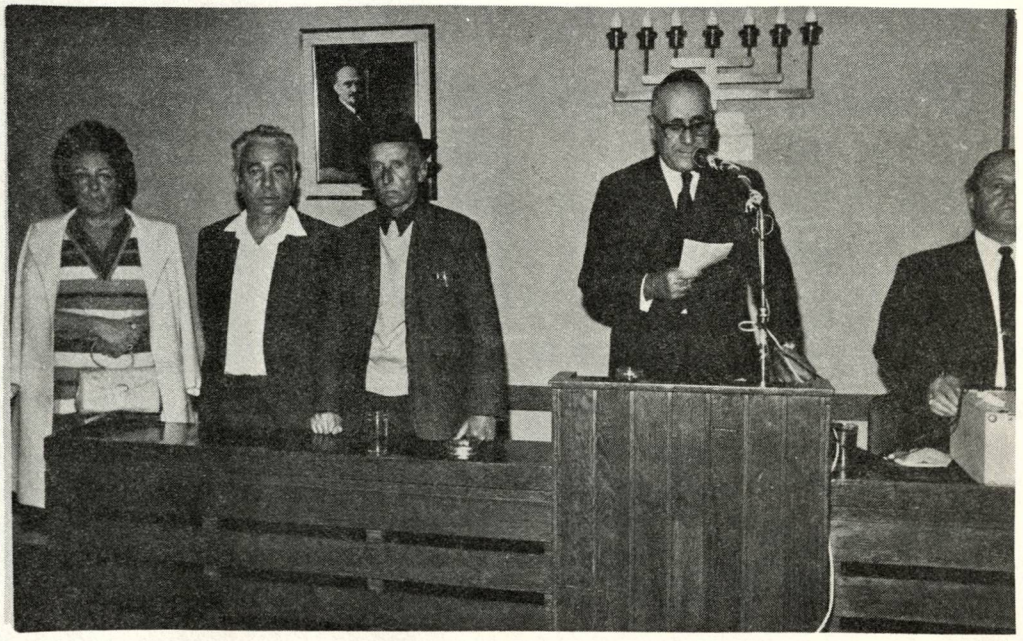
א גרויסן טייל וועט איר אליין דערקענען = כאפט א גוטן בליק ===

==========

דער פרעזידיום ; פארזיצער מרדכי שפייזמאן.ש גליקמאן.א.פרידמאן
צבי פלוך און פ ליסטיק און שידלאוויטש =שיקאגא

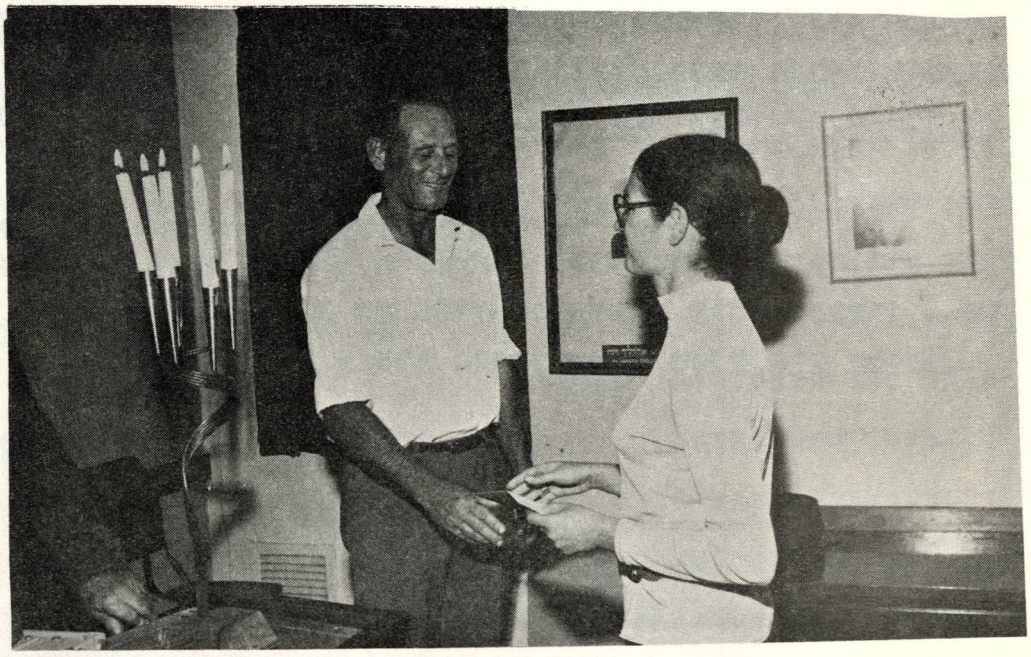

ביים אנצינדן די ליכט = פון לינקס = חנה צאצקעוויטש (דוינאגראד)
מעלבארן = אויסטראליע = פראדיל גארפינקל = (היינט אין ישראל)
רעגינא קורצארזש = מעלבארן = אויסטראליע =

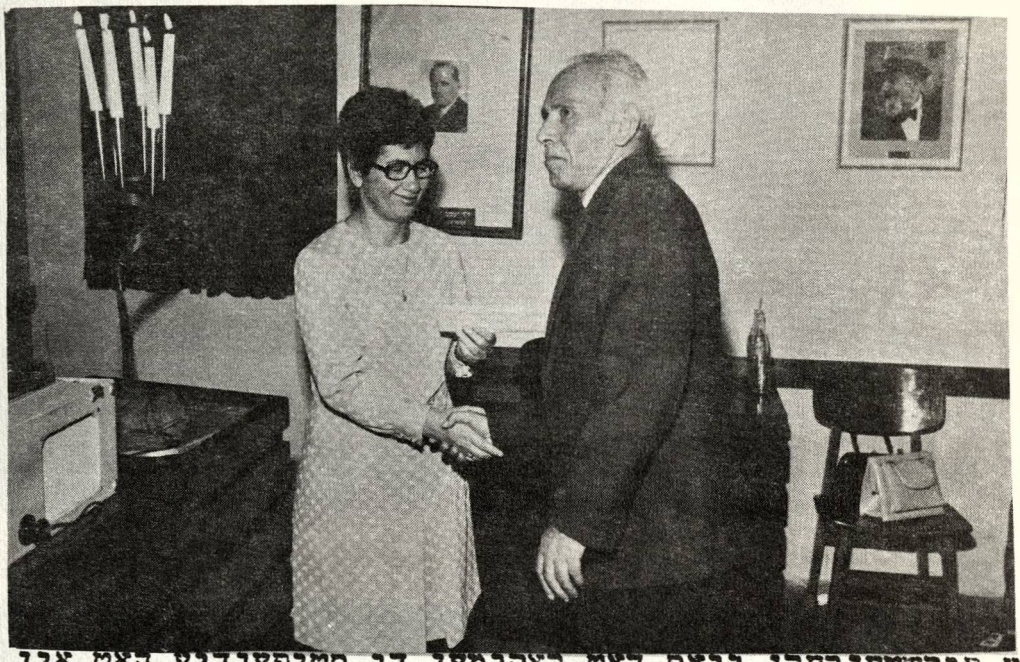
יצחק איש טוב (דער זון פון אונזער מרדכין ז"ל) גיט איבער די
סטיפענדיע צו רונית נכולגר (גלאזמאנס אייניקל)

האלינא בירענבוים גיט די סטיפענדיע צו א פאטער פון א זון וואס
האט ניט געקאנט קומען וויייל ער איז געווען אף מילואים אין צה"ל
(אין מיליטער רעזערוו) יצחק בארען -תל אביב אוניווערזיטעט.סטאטיסטיק.

האלינא איז די מחברן פון בוך " דער בטחון ששארבט דער לעצטער " וואס
איז דערשינען אף ענגליש = איבערזעצט פון פוילישן =

אין היינשיקן נומער גיבן מיר אן אפהאנדלונג וועגן דעם בוך !

דאליע פירשטענבערג וואס האט באקומען די סטיפענדיע האט אין נאמען פון
אלע אספיראנטן הארציק געדאנקט אין א זייער שיינע און געפילפולע רייד-
געדאנקט די זשעלעכאווער אין דער גאנצער וועלט וואס האבן דערמעגלאכט
צו שאפן די פינאנציעלע מיטלן צו העלפן אין דער דאזיקער קאמפאניע ===
זאלן זייערע הענט געבייגטשט זיין !!!

עס איז אהיילקער אנדענק פאר די קדושים !

ווי באמערקט פריער, איז דאליע די פרוי פון יצחק פירשטענבערג = אן
אייניקל פון די פירשטענבערגס = פון סקלאד =אפטיטשנע אין שטעטל=

רייזע געהאלטן ביי דעם הזכרה = אורנט ביי די זשעלעכאוער

פון אונזער סעקרעטאר צבי פלוך

איך וויל רייזן לשון קודש. די שפראך פון די ייזן פון זשעלעכאָוו און פון אלע ייזן אין דער צייט פון אומקום אין די לעצטע מינוטן פון זייער לעבן, וואָס האָבן מיט די לעצטע כוחות אויסגעשריען זייער האס און קללה צו די מערדער: דייטשן, לימוינער, אוקריינער און פאלאקן. און אויך, צו דער גאנצער פרייער וועלט וואָס האָט זיך רואיק צוגעקוקט וי מיליאָנען יידן ווערן בעסטיאליש אויסגעמארדערט.

די קרבנות-קדושים האָבן לשון יידיש געהיליקט ! אזוי ווילן מיר מיט יידיש פארהיליקן זייער אנדענק לדור-דורות. אין טאָג פון זכרון ווערט יעדער איינגעהילט אין טיפן צער, און מען איז זיך מחיחד מיטן אנדענק פון אונזערע אומגעקומענע אין חורבן. יעדער פון אונז טראכט, אזויפיל יאָרן זיינען אוועק פון יענע מרוירישע טעג, אבער אונזער הארץ און געפיל איז פונקט עס וואָלט איצט, נעכטן געשיין.

אָט זיינען מיר צוזאמען מיט אונזער מאמע מאטע, ברידער און שוועסטער, מאן און פרוי און מיט אונזערע קינדער. אלע, טייערע און ליבע. און היינט זיינען מיר מזכיר זייערע נשמות ! א לאנגע קייט פון פיין און ליידן איז געווען דאָס לעבן פון אונזער שטעטל מיט אונזערע טייערסטע און נאָנסטע - וווי אזוי קאָן מען דאָס פארגעסן ?

וווי די דייטשן זיינען ארין האָט זיך פאר די זשעלעכאוער יידן אָנגעהויבן דער גיהנום. די פאלאקן האָבן אויסגענוצט די רעכטלאָזיקייט פון די יידן און געהאלפן די דייטשן טעראָריזירן און בארויבן די יידישע באפעלקערונג. א כוואליע פון אנטי-יידישע גענעצן האָבן זיך א שאָט געטאָן. דאָס יידישע לעבן איז געווארן הפקר פאר די דייטשע מערדער און פאר די פוילישע רויבער. די דייטשן האָבן אונטערגעצונדן יידיש הויז מיטן תירוץ, אז עס האָט זיך געווייזן ליכט. אבער, דאָס איז געווען נאָר דער ערשטער סיגנאל פאר וויטערדיקן טעראָר.

אין ערשטן טאָג ראש-השנה האָבן די דייטשן און פאלאקן אויפגעריסן יידישע געשעפטן, אויסגעראבירט וויפיל זיי האָבן נאָר געקאָנט און אוועקגעפירט דעם רויב מיט לאסט-אויטאָס. דעם צווייטן טאָג ראש-השנה קומען די דייטשן אין בית הכנסת און יאָגן ארויס אלע מתפללים און לאָזן איבער בלויז אין אלטן יד, שפעטער צינדן זיי אונטער די שול און אלע גייט אוועק אין פלאמען...

די מערדער אקופאנטן וואָרפן אָן א שרעק אף די זשעלעכאוער יידן. מען כאפט מענער

צו די שווערסטע ארבײט,מען יאָגט זיך מיט מאַשרוקלן,און ווער עס קאָן נים שנעל לויפן און בלײַבט שטין,וועלט־גלײַך דערשאָסן.אין א יאָמער־טאָל וועלט דאָס שטעטל פאר־וואַנדלט. דאָס פארלאָזן,צימלילק,פון די נאצישע מערדערס,וועלט אויסגענוצט פון די פוילישע כוליגאנעס צו רויבן ייִדיש האָב און גוטס : פעל,פעלצן,שטיוול און דאָס אָריגע ביסל האָב און גוטס פון די ייִדן.

די נאצישע מערדערס קומען אָבער באלד צוריק. עס הויבט זיך וידער אָן די טעג פון גרויל און פיין. מען כאפט וידער מענער צו די שמוציקסטע ארבײט,מען כאפט ייִדן, מען שניידט בערד מיט די טעמפסטע כלים,מען מאכט צו שאנד און שפּאָט דעם מין מענטש, ייִדישן כדי ארויסצופרעסן געלט און פארמעגנס פון די ייִדן,וועלן די ייִדן געכאפט,ארויפ־געזעצט אף לאסט־וואָגענער און שפּעטער פאַדערט פון זיי אויסלייזגעלט.

ייִדן זיצן באהאלטן אין די הייזער,שטיל,דערשאָגן,אָן וועלטער,מען וויסט נים וואָס דער מאָרגן וועט ברענגען. יעדער טאָג ברינגט נייע צרות און פיין.מען איז גרייט יעדן טאָג פארן טוים. די ליקווידאציע פון די זשעלעכאָווער ייִדן איז געווען א ביטערע. די מערדער מיט זייער פינקטלאכקייט,האָבן מיט דער הילף פון די פאָלאקן און אוקריינער, געצוואונגען אלע ייִדן זיך פארזאמלן אף דעם הויף פון דער פארברענטער שול,און דאן, האָבן זיי דורך פארשידענע דראָנגען געפאַדערט פון די ייִדן אָפגעבן זייער געלט און צי־רונג,און דערנאָך,מערדערלאך געשאָגן פאר גליך נים אויספירן דעם באפעל.

דער טויטן־מארש פון די זשעלעכאָווער ייִדן קיין טרעבלינקע איז געווען אכזריות־דיק,די געוויינען און הארצרייסנדע געשריען פון די מוטערס און פאַטערס,וועמען קינדער מען האָט אויסגענומען צו די טויטן־לאגערן,האָבן גערישן די הימלן. און די מערדער האָבן גום געהיטן דעם גלעטשער ; ווער עס האָט פרובירט אנטלויפן,זיך ראטעווען;האָט מען גליך דערשאָסן אפן פלאץ. די פאָלאקן האָבן פאר א פלאש בראָנפן אדער א קילק צוקער, אויסגעגעבן באהאלטענע גאנצע משפחות צום אומקום,וואָס די נאצישע מערדערס האָבן גליך אפן פלאץ דערשאָסן. די עלטערע ייִדן,פרויען און קינדער,האָבן די מערדערס געפירט אף צוגעגרייטע וועגענער קיין סאָבעלאָוו,און די ינגע האָט מען געטריבן צו פוס. און ווער עס איז געווארן מיד,איז גליך דערשאָסן געווארן.דער גאנצער וועג פון זשעלעכאָוו ביז סאָבע־לאָוו,איז געווען באגאָסן מיט ייִדיש בלום און טויטע קערפערס.

אָן עסן,מרינקען,האָבן די האלב־טויטע ייִדן זיך דערשלעפט קיין סאָבעלאָוו.דאָ האָבן שוין אף זיי געווארט די וואגענען,אויסגעגאָסן מיט קאלך.בים אינפאקן די קרבנות,האָבן די מערדערס זיי מוראדיק געשלאָגן. פון ענגשאפט און שטיקנדיקן קאלך זינען זייער פיל דערשטיקט געווארן. די געשריען נאָך א ביסל וואסער האָט געדויערט א גאנצע נאכט.

אבער,דער דראנג צו לעבן און נעמען נקמה האָט געגעבן מום. מען מוז פרובירן זיך ראטעוון און ארונטערשפרונגען פון לויפנדן צוג,און אפשר,וואס געלונגען...א טיל זינען ארונטערגעפאלן אונטער דעם לויפנדן צוג און צעריבן געוואָרן פון די רעדער, א טיל זינען געכאפט געוואָרן פון די פאלאקן און איבערגעגעבן געוואָרן די דייטש מערדערס. בלויז א קליינער טיל האָט זיך געראטעוועט. אָט די דאזיקע פינלאכע גע - שיענישן האָבן די לעבנגעבליבענע דערציילט. די געשיכטע,פאקטן פון אומקום מוזן דערציילט ווערן און מיר מוזן דאָס שטענדיק געדענקען..

אזויפיל יאָרן נאכדעם,און סאיז נאָך אלץ אומעגלאך צו באגריפן וי אזוי האָט דאָס געקאָנט געשיען און א וועלט האָט גישוויגן ? וי אזוי דערקלערט מען דאָס,אז אזא ריזיק פאלק,א קולטור פאלק מיט די רייכסטע שאפונגען אף אלץ געבימן האָט געקאָנט פארוואנדלט ווערן אין א פאלק פון מערדער און פארטיליקן,זקנים,פרויען,קינדער... וי אזוי האָט דאָס פאסירט ? אומעטום וואו די דייטשן האָבן געשטעלט א פוס האָבן זיך גלייך געפונען צוהעלפער,פעלקער מיט וועלכע מיר האָבן געלעבט אזויפיל יאָרן צוזאמען און אלץ האָבן מיט אזא בלוטיקע גיריקייט געמאָרדערט אן שום פארוואס...

פארשער = פסיכאלאגן =היסטאריקער און סאציאלאגן האבן נאך ביז היינט ניט געפונען דעם ענטפער = ---------- כאטש,פרואון זינען געמאכט געוואָרן פון מאנכע... וי אזוי קאָן א נאָרמאלער מענטש פארשטיין די פיין און מערדערייען אין די געטאָס און אין די לאגערן. דער טויט,הונגער,קראנקייטן און די גאז ? קאמערן. וי אזוי קאָן דער מענטש זיך אידענטיפיצירן מיט די קרעמאטאריומס ? דאָס אומזינקע פרעגן און דאָס טראגישע שטוינען און לסוף נים משיג זיין,עגבערם אונז אלץ יאָרן פון אונזער לעבן. מיר וועלן שטענדיק האָבן,פאר אונזערע אויגן די דורות זשעלעכאוועך ידן,וואָס האָבן געוואָרצלט אין גייסטיקן ידישן לעבן,אונזערע פרומע טאטעס און מאמעס,באָבעס און זיידעס. די רבנים,חסידים,ישיבות -דער גרויסער צדיק און חלמיד חכם,ר/ שימעלע ענגל און ר/יצחק דוד פסיסובער זל" און נאָך און נאָך...

דער נייער דור,דער וועלטלאכער טיל,האָט מיט דער אלטער חסידישער התלהבות וויטער געטראָגן די ידישע פרומקייט אין א נייער פאָרם מיט נייע ידישע קולטור -וואָרטן. מיט גרויס יראת הכבוד וועלן מיר געדענקען אונזערע בני עיר ו.מ.וויסענבערג און יחיאל לערער,דער פאָטע וואָס האָט אזוי שיין באזונגען אין זיין היים -אונזער שטעטל.

מיר וועלן קיינמאל ניט פארגעסן די טיערע האָראָפאשנע ידן,האָרציקן,פשוטע שוסטער, שניידער,בייגערס,סטאליארעס,טלהים-מאכער,דאָרפס-גייער,וואָס האָבן מיט מסירת -נפש גע - האָרעוועט,געקעמפט פאר זייער טאָג -טעגלאכן שטיקל ברויט פאר זיערע משפחות.

דאס גייסטריכע ייִדישע לעבן איז אפגעמאקט געווארן פון די מערדערס,אבער אין אונזערע הערצער און נשמות וועט עס פארבליבן אזוילאנג ווי מיר וועלן אטעמען...

וועלן איך בין,מיט נאך לעבנגעבליבענע אריסגעשיקט געווארן,נאכן וואשאווער געטא -אויפשטאנד,זינען מיר נאך עטלאכע טעג זיין פארשפארט אין וואגאנען,אנגעקומען קיין מיידנאק.פיל פון אונז האבן נים אויסגעהאלטן דעם מוראדיקן וועג..אין בראק פון לאגער בין איך אנגעקומען מיט צוויי ינגע בריידער.מין פריטשע נעבן זייערע .דער טעראר און פיינונגען זינען געווען אומבעגלאך צו דערטראגן. דעם ערשטן טאג,ארום 4 פארטאג,א גלאקן -קלאנג וועקט אונז אויף - אויפשטין ! גליך קומטארין דער לאגער-עלטסטער מיט אן עס.עס. און דערקלערט : יודן,צוגאנג ,אכטונג ! דיזע בעטן זאלן געמאכט ווערן גליך וי א שנור,ווען ניט וועט איר אלע טויט געשלאגן ווערן ! און גליך, יעדן פון אונז א שטיק מיט דער פייציע,געפלאכטן פון לעדער און דראט.יעדער שטיק שניידט זיך אריין אין די אויסגעדארטע קערפערס. מיט בלום זינען באגאסן געווארן די צוויי טייערע ינגע בריידער,מינע שכנים,פון וויטיק האבן זיי זיך צעווינט. וואס ווינט איר דערק-יודן -שרייט אויס דער עס.עס מערדער !

פון דאן אן,האט זיך דער לעבנסלוסט בי די צוויי ינגע בריידער אויסגעלאשן... מיט א מרה -שחורה זינען זיי ארומגעגאנגען זייערע לעצטע טעג. איין שבת אין דער פרי ווען דער גלאקן -קלאנג האט אלעמען אויפגעוועקט,האב איך געעפנט מינע אויגן און דעזעלן מינע טייערע ינגע בריידער הענגען אף א סלופ פון בראק... זיי האבן מער נים געקאנט אויסהאלטן און געמאכט א סוף צו זייער ינג לעבן. אויפגעשוידערט בין איך געבליבן שטיין נעבן זייערע ינגע קערפערס און מיט מיין אונטערבאוואוסטזיין,זיך דערנענטערט צו זיי,געזומען זייערע הענט אין מינע און מיט א פארקלעמט הארץ געזאגט צו זיך. אויר האט מער ניט געקאנט אויסהאלטן מינע טייערע בריידער. האלטנדיק זייערע הענט וואס זינען נאך געווען וואריים,האב איך מיט א ציטערדיקער האנט געזאגט :איך גיב אייך מיין שבועה,אז וויבאלד איך וועל איבערלעבן,וועל איך מיט אלע מינע כוחות אויסשרייען צו דער וועלט וואס האט דערלאזט צו אזא ברוטאלן מארד אף א פאלק...

כאטש איך וויס ניט אייגנע נעמען,וועל איך בי הזכרות אייך דערמאנען..קיין מענטשן זינען מיר דאך ניט געווען - בלויז נומערן,ניט מער. גאט מיין גאט !

גאט פון אייביקייט = דו האסט ארנז באשאפן אין דיין געטלאכן געשטאלט = אבער מיר זייענען אומפייאיק צו פארשטיין דיינע וועגן,און פירונגען ?

****

ווי קומט עס,באשעפער,וואָס דאָס דײטשע מערדער-פּאָלק האָט אויסגעמאָרדעוועט זעקס מיליאָן פון דיין פּאָלק וואָס האָט מקבל געווען דיין תורה און דיין געבאָט געבראכט צו דער וועלט. און זײ,די מערדערס גיט עס אזוי גוט -פארוואָס מוזן מיר זיך אזוי ראנגלן פאר אונזער קיום ? די מערדערס האָבן פארלוירן די מלחמה און דאָך אַרויס די געוואונענע ... זײ האָט די גאנצע וועלט וואָס האָט צוגעזעען דעם מאָרד פון אונזער פּאָלק און גאָר נישט געטאָן - זײ,אָט די מערדערס האָט די גאנצע וועלט,אלע פעלקער,געהאָלפן וויידער ווערן די רײכסטע אין אייראָפּע בײם היינטיקן טאָג..און מיר,דאָס ײדישע פּאָלק ראנגלט זיך נאָך אלץ פארן קיום...נאָך היינט צו טאָג ווערט פארגאָסן ײדיש בלום פארן רעכט צו לעבן.

וואו איז יושר באשעפער ?

ווען וועט שוין קומען די שטראָף פאר די מערדערס ? און ווען וועט שוין קומען דער שלוי פאר דיין פּאָלק. איך וויים,אז דו האָסט צײט. 50 יאָר זיינען בײ דיר אין מינום.אָבער, קורץ איז דאָס לעבן פון דיין באשאף,דער מענטש.איך וויל נאָך דערלעבן נקמה אין די מערדערס פון אונזער פּאָלק...

איך בין דעם לעצטן טויטן-וועג געגאנגען מים מינע לײדנדע בריידער. די מערהײט האָט די דײטשע בעסטיע פארצוקם.און דער קליינער טײל,לעבנגעבליבענע,א גרויסער טײל קראנק,צעבראָכן,און מיט די לעצטע כוחות געזאָגט אונזער לאנד ד ישראל.

אויך דאָ האָט אונזער שארית הפליטה נישט קיין רו.אסך פון מינע געפּיניקטע אין די לאגערן,האָבן דאָ געגעבן זײערע יונגע לעבנס פארן אויפהאלם,פארטײדיקונג פון לאנד. אף די שטיינער פון די קברים זיינען זײערע נעמען אפילו נישט פארצײכנט, ווײל מינע באפרײטע בריידער,נאָר וואָס אָנגעקומען אין לאנד,זיינען גלײך געגאנגען אפן פראָנט און זײערע נעמען נישט פארשריבן...

שוין 29 יאָר וי מיר,זשעלעכאָוער צעשפרײט איבער דער וועלט קומען זיך יעדעס יאָר צוזאמען כדי צו טרויערן נאָך אונזערע נאָנסטע און נאָכן גאנצן אומגעקומענעם פּאָלק. און מיר שווערן,נישט פארגעסן און נישט מוחל זיין ! נישט פארגעבן אזא בראטאלן מאָרד (אָבער,וועלטער אליין זיינען נישט געגנוג. מיר מוזן,אף א בכבודיקן אופן שטעלן מצבות,פארײביקן די אלע קדושים.און דער בעסטער אופן איז - העלפן אונזערע קינדער קריגן א גוטע דערציאונג און העלפן אונזער מדינה מים קענטניש און הארץ...

די דײטשע מערדער האָבן מיט א פינקטלאכקײט זיך פארמאָסטן אומברענגען אונזער קינדער. אז עס וועלן נישט זיין קיין קינדער - וועלן נישט זיין קיין גרויסע ײדן ! אזוי האָבן די מערדערס פלאנירט און דורכגעפירט..העכער א מיליאָן און א האלב

דארפן מיר שטארקן אונזער פאלק און העלפן אונזערע קינדער קריגן א העכערע דערציאונג,דערמים וועלן מיר פאריבקן און שטעלן מצבות,סימבאלישע,אונזערע טיערע קדושים... יעדער איינער מוז זיך זאגן,קין מצבה קאן איך נים שטעלן מינע טראגמש אומגעקומענע,ווייל איך וויס נים וואו זיער אש געפונט זיך. אבער א תיקון זיערע נשמות - דאס קאנען מיר יא געבן דורך העלפן די לעבנגעבליבענע,זיערע קינדער א דערציאונג. קאן דען זיין א בעסערער אופן צו פאריבקן אונזערע קדושים,ווי העלפן אונזער סטיפענדיע -פאנד ?

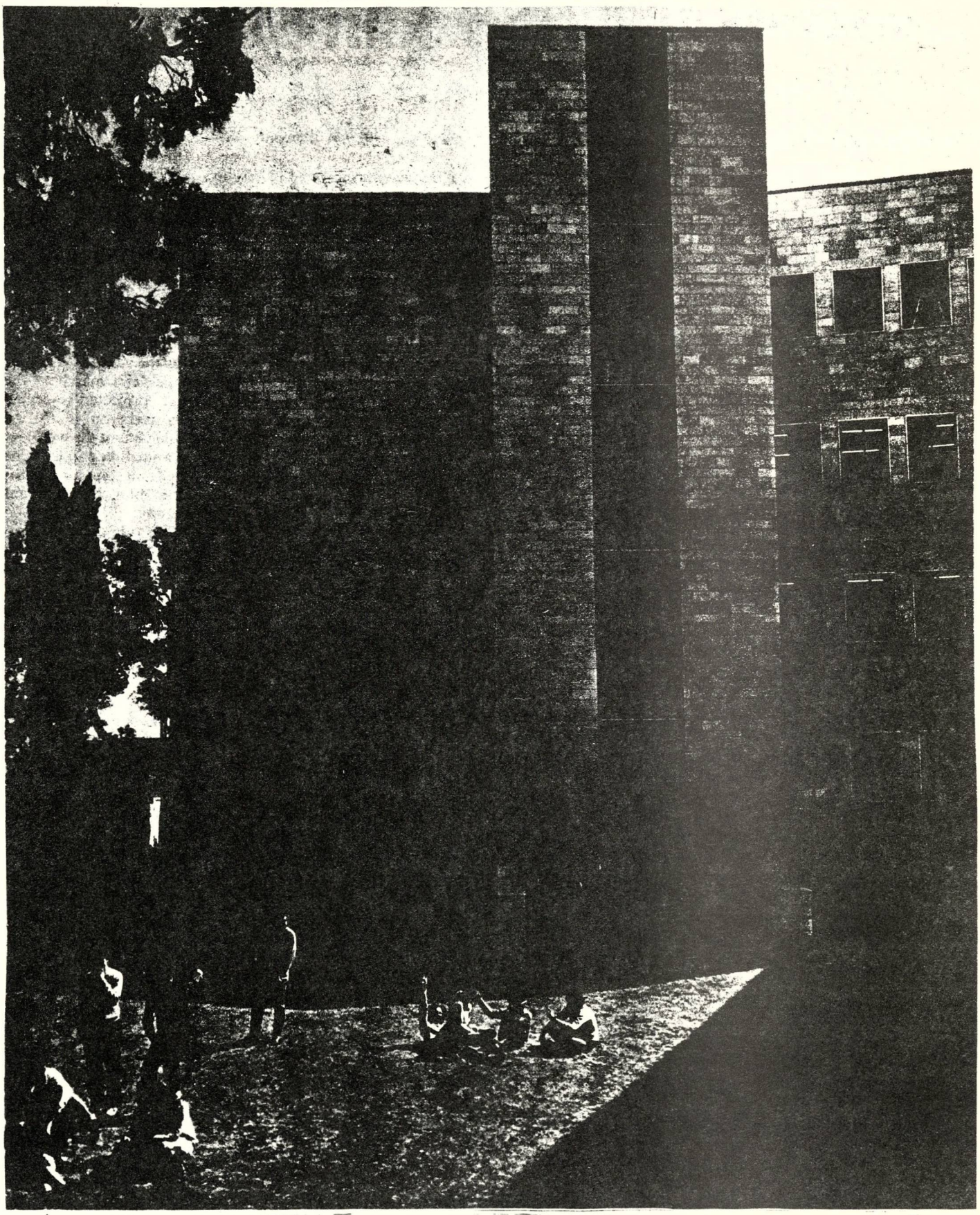
איך בין נים אויסן קין שטראף- רייד געבן עמיצן. אבער,מיר מוזן געדענקען, וי אפילו אין די לעצטע טעג,וען די מערדערס האבן שוין געזעהן נאענט זיער סוף, האבן זיי נאך מער,מים מער בעסטיאלישע פינקטלאכקיים יעדן טאג צוגעשטעלט די צאל קרבנות פארן גאז -קאמער...און וען זיי האבן נים געהאט די באשטימטע צאל - פלעגן זיי קומען און פון די לאגערן ארויסגעפירט די באשטימטע קרבנות פאר די פלאמען.... אין יענע טעג אין אוישוים האט מען מיר געזיינט וען איך האב געזעהן וי ידן ווערן געפירט צום טוים. איך האב זיי געזעהן,געפילט מים מינע בליקן און אונזערע אויערן האבן געהערט זיערע בישערע געשריען און געזיינען אין פארשידענע שפראכן...

מים זיערע לעצטע בליקן האבן זיי געבעטן :

פארגעסט אונז נים = דערציילט דער וועלט פון אונזער אומקום און האלט אין איין דערמאנען אז אזעלכעס זאל מער נים פארקומען = א שליחות ארן א שבועה האב איך אף זיך גענומען דאס דורכפירן = וועט איר זיי פארגעסן ?

אונזער חשובער פאלוך דערלאנגט די סטיפענדיע צו דליה פירשטענבערג. אגב,האט דליה געהאלטן א פינע דאנק -רייד אין נאמען פון אלע אספיראנטן....

HADASSAH'S
COMMUNITY COLLEGE

אן אינסטיטוציע פאר העכערע געגנשטאנדן
אריסגעהאלטן פון דער " הדסה "

****

רעידע געהאלטן פון אוכזער חשובן פרעזידענט מרדכי שפיזמאן
תל-אביב ישראל

==========

מירזשנען זיך מחיחד מיט דעם זכרון פון אונזערע זשעלעכאווער וואס זיינען דערמארדעט געווארן צוזאמען מיט די זעקס מילאן אונזערע ברידער און שוועסטער, דורך די הענט פון די נאצישע מערדערס און זייערע ארויסהעלפער: פאלאקן, אוקריינער, ליטווינער א.א.

דער מארד-מאג צייט זיך שוין יארן און מיר קאנען נישט פעסטשטעלן, אפילו, דעם טאג און פלאץ פון זייערע קברים. זייער אש איז צעשפרייט מיט די ווינטן... און אף יעדן ארט וואו מיר געפונען זיך, זיינען מיר נעבן זיי און ביגן די קעפ צו דער מצבה, מצבות, וואס מיר האבן אין אונזערע נשמות אויפגעשטעלט.

מיר פארשטיקן זיך מיט אונזערע שטאטישע ידן, מיט אלע ידן וואס האבן געשטעלט אן אקטיון וידערשטאנד די נאצישע חיות. זיי האבן געקעמפט כמעט מיט לידיקע הענט אין די אונטערגרונט-באוועגונגען אומעטום: אין די לאגערן, אין די וועלדער און אין יעדן פלאץ וואו זיי האבן נאר געקאנט נעמען נקמה פון די מערדערס.

מיר ביגן די קעפ פאר די חסידי אומות העולם, יענע געציילטע וועמעס נשמות זיינען נישט אינגאנצן אויסגעלאשן געווארן, איינגעשטעלט זייערע לעבנס און געהאלפן ראטעווען אונזערע ברידער און שוועסטער פון אומקום. אסך פון זיי האבן באצאלט מיט זייערע לעבנס.. מיר האבן מצבות מיט זייערע נעמען צו פארביקן זיי.. לאמיר זיי געדענקען... דאס ידישע פאלק וועם זיי שטענדיק געדענקען און דערמאנען מיט ליבע און כבוד.

היינט איז 15 יאר פון "מבצע קדש" פארינקן מיר זיך מיט דער געדענקעניש פון אונזערע זעלנער, וואס זיינען געפאלן אין קאמף פאר דער פארטידיקונג פון אונזער לאנד, און אירע גרענעצן, די עקזיסטענץ פון אונזער מדינה. צוליב זיי זיינען אויך געווען אונזערע קינדער, אונזערע שטאטישע: חנן בן שלום, פסח מימן און שרגא שמש.

מיר זיינען זיך אויך מחיחד מיט דעם זכר וואס זיינען נפטר געווארן אין לאנד. אינקע פון זיי האבן נאך דערלעבט צו זעהן זייערע לאנג-ערוואקטע חלומות, דערפילט... דאס אויפשטיין, גרינדונג פון מדינת-ישראל.

די רשימה איז זייער גרויס: אוועק פון אונז "אזרחי אהרן, אסף אברהם, משה גלאזמאן, ליבל גרייצער, נחמה נירענבערג און נחום יופי - ז"ל...

מיר זיינען אויך מזכיר אונזערע שטאטישע וואס זיינען נפטר געווארן אין אויסלאנד:

יוסף הערש אשלאק, עלקע אשלאק, בערל און גיטל העפנער, גאלדע כאבערמאן, שאיע טשעטשינארזש, דוד ליב מיאדאוניק, שמעון אלטמאן -- יהי זכרם ברוך!

וואָס לענגער עס גייט אַוועק די צײט,קלעגער ווערט דער וויטיק און גרעסער דאָס פּראָבלעם. אָבער,דאָס איז געזאָגט נאָר עס האַנדלט זיך וועגן אין אייגצלנעם,א יחיד,נים וועגן א גאַנץ פּאָלק. מיר דערפילן,וואָס אמאָל גרעסער דעם שנים,א דריטל פון אונזער פּאָלק, ספעציעל דאָס מזרח אייראָפּעאישע ייִדנטום,און דערצו דאָס פוילישע ייִדנטום מים א טויזנט יאָריקן אייגעפונדענעם לעבן,די גרויסע און קליינע שטעטלאך,געלעבט אין דחקות,אין נויט,און דאָך געגלויבט אז,בכל יום אחכה לו "און אויך געבליבן מים דעם גלויבן " אני מאמין באמונה שלמה " אין דער ליכטיקער צוקונפט וואָס וועט מוזן קומען...

זיכער,יעדער דור האָט זיינע פּראָבלעמען.כאָטש מיר לעבן אין א תקופה פון אי־ראציאָנאליזם - דאָך מוזן מיר אנערקענען,אז דאָס פוילישע ייִדנטום איז געווען דער גרונט־שטיין,די אינספיראציע,דער שטויס -קראפט,וואָס מיר געפונען זיך איצט דאָ,אין ישראל. איך ווייס נים צי די יוגנט וואָס געפונט זיך בי פרץ און בייאליק ווייסן אָפּצושאצן דאָס ייִדנטום וואָס איז שוין מער נים דאָ..פּאָרשניטן אף שטענדיק... און אף וויפיל זיי פּעלן אונז איצט אוים,בייַם בויען אונזער לאנד.

דער באַוואוסטער פּאָרשער,היסטאָריקער,יעקב לעטשצינסקי,פּאָרשער פון " יהדות התפוצות"שרייבט אין זיין בוך "הדמות הלאומית של יהדות הגולה " :

-- דאָס פוילישע ייִדנטום פאר די לעצטע 175 יאָר האָט כמעט אינגעגאַנגן די רעשט ייִדנטום פון דער גאנצער וועלט ---

אלע גרויסע און קליינע ישובים וואָס זיינען אויפגעוואקסן אין די לעצטע 150 יאָרן זיינען צוליגן פון אָט דעם גרויסן בוים,וואָס הייסט " פויליש ייִדנטום ".

איך וויל אונטערשטרייכן צוויי שאפונגען פון פוילישן ייִדנטום :

א) ייִדישע נאציאָנאלע קולטור שאפונגען

ב)די חסידות באַוועגונג.

אין אייניקע שורות פון אונזער שטאָטישן משורר (פּאָעט) יחיאל לערער פון זיין אומפּארגעסלאכער פּאָעמע " בית אבא - מיין היים "

" און וועו די פלאמען פון שקיעה גייען בי־סלעכווייז איין,
און מיין טאטע גייט צוריק אין "שטיבל" ארין,
מים עשירות אין הארץ,מים כזית אין טאש."
און באלד ק ומט דער טאטע פון "שטיבל"צו גיין
זינגנדיק ליגט ער דעם טליח אין
און רופט צו דער מאמען

און רופט צו מאמען,די הבדלה צו האלטן,
זי איז איינע אליין געבליבן מיטן אלטן...

די מאמע ליינט פון זיין פנים די פיין,
און קוקט אים פיל מיטלייד אין די אויגן אריין,
וואס שוועבן פארגלייזט אין אן אומגעזעהן לאנד,
זי זעט וי סציטערט דער בעכער אין זיין האנט,
י' דער וויין לויפט איבערן זילבערנעם ראנד
און קעגן הבדלה ליכט פינקלט ער,שיינט
דוכט זיך דער מאמען אז דער בעכער וויינט ".

יעדן מוצאי שבת שוין יאָרן וי ער קומט
גוטוואָך -זאָגט ער -און וויטער געבראָכט,
גוטוואָך זאָגט דער מאמע ברוך הבא און
היטערער וועָרט זיין טרויריק געמיט,
לינדער זיין בענקשאפט צום שבת,וואָס אוועק
און די טיר געלאָזט פרייַ פאר די וואכעדיקע טעג,
וואָס שטייען אף דער שוועל,וי בעטלערס זעקס,
און מאנען גראשנס אף קארטאָפל,געבעקס,
וואָס דערויף וי באוואוסט,דארף מען שטארק זיך באמיען,
איצט וועט דער שבת נאָך אביסל זיך ציען :
וויל זיצן און שמועסן מיט ר/פנחסן א שעה
איז א גרויסע פרייד,אויב פרייד איז נאָר דאָ !
אין אזא צייט מזאָל קיין חיזוק ניט האָבן,
איז פאר זיך אליין קיין פארענטפער נישטאָ.
האָט מען געמאכט א חוק : ערשטנס אלע טאָג א שעה
צוויישן מנחה און מערב זאָל מען לערנען משניות
דער וואָס קאָן מילא,קאָן ער,און דער וואָס קאָן ניט אליין
זאָל דער צוויטער אים לערנען און געבן פארשטיין
צוויטנס : אזוי וי די נויט איז גרויס
און סזיינען דאָ יידן וואָס מען העלפט זיי בלויז,
מיט א קליינעם גמילת חסד פון צייט צו צייט

****

שטעלט מען זיי אף די פיס און זיי ווערן ליים,
מען וויסט נים וואס וועם זיין מאָרגן
זאָל יעדער צאָלן וואכעם,כדי מזאָל קאָנען באָרגן
דעם נויסבאדערפטיקן ברודער,וועו סדרוק אים די נוים,
און דריטנס : מלוה מלכה,הערינג,גריץ און ברוים.״

אָם דאָס איז געווען דאָס שטעטעלע,אזעלכע זיינען געווען די ייִדן -
״ מים עשירות אין הארץ,מיט כזיח אין טאש ״
עס איז דאָ א ספעציעלער באדיים אונזערע אזכרה צוזאמענטרעפונגען ״נים צו פארגעסן
און געדענקען וואס די אזויגערופענע ״קולטור פעלקער״ האָבן אונז געטאָן. נים צו
פארגעסן! אז צוישן די טויזנטער ערשפלאנען וואס די פעלקער האָבן געגוצט צו באם-
באדירן די נאצישע בעסטיעס,האָבן זיך נים געפונען קיין איינער וואס זאָל באָמבאדירן,
צעשמעטערן די גאז-קאמערן,די קרעמאטאָריומס ! לאָמיר דאָס גום געדענקען !

אוישוריץ טרעבלינקע מיידענאק סאביבור און נאך..... אלע זיינען געבליבן
אומבארירס = 26 יאָר זינען פארבי,די וועלט הויבט אן פארגעסן און מען גריים
וידער צו די וועלט צו נייע מלחמות,נייע מענטשלאכע פארניכטונגען..

אונזער דור דארף געדענקען יעדן טאָג,יעדע שעה,און האלטן דער וועלט
אלע פעלקער,אין איין דערמאָנען אין יענעם קאמאקליזם.דער מאָרדיפון זעקס מיליאָן,
א דריטל פון אונזער פאָלק.

===== די מערדער האבן ניט געמאכט קיין אנטערשיד
צווישן ייִד און ייִד = טאָרן מיר אויך ניט פירן צו
צעריסנקייט =
נאר אין אחדות = אייניקייט ליגט אונזער כוח = קראפט !
==========

מיר מוזן זעען באפרייען אלע יענע יידן וואס ווילן קומען קיין ישראל
און העלפן שאפן א היים פאר זיך און פאר אלע יידן אין דער וועלט !

מיר זיינען דער דור הגאולה !
==========

לאמיר ווייזן אז מיר האבן דאס זוכה געווען !
==========

טיפן ייִדן פון פוילן =
פון א לעבן א פארשנידענעם ====

א שטריימל־חסיד פֿון קאַשימיעזש, קראַקע (ר. ווישניאק). לינקס:
א „זיידענער איד" פֿון וואַרשע (א. קאַציזנע).

FUR-CAPPED HASSID AT KAZIMIERZ, CRACOW. (R. VISHNIAK);
LEFT: "GENTLEMAN OF LEISURE", WARSAW. (A. KACYZNA)

אריסטיילן די סטיפענדיעס

פונקט ווי פאראיארן איז דער יזכור-אונט ניט בלויז דערמאנונג די פארגאנגענהיים, נאר אויך די זארג פארן היינט. פאר אונזער שטודירנדע יוגנט. חעלפן זיי קריגן א העכערע דערציאונג און דערמיט פארבעסערן די קדושים אונזערע.

אבער,איידער מיר הויבן אן דאס אויסטיילן די סטיפענדיעס,ווילן מיר באגריסן הארציק אונזערע חשובע געסט פון אויסלאנד : פ.און יעקב וויסקאפ -אויסטראליע לאה וויסלעדער -קאסטע ריקע. חנה מיאדאוניק - אויסטראליע. חנה,אימשע צאצקעוויטש. פ.פשוט (וועצערמאן) אויסטראליע,רעגינע און מאיר קורצארזש - אויסטראליע. (אלע זיינען טעטיקע מיטגלידער דארטן,אין מעלבארן,אין דער פארוואלטונג. אהרן שידלאוויטש פון שיקאגא...

דרי הויפט- פונקטן פון אונטערשטיצן לערנען.

א) דער ווילן פון ייִדישן פאלק,איז פון שטענדיק געווען אליין לערנען און חעלפן אנדערע עס איז ניט געווען קיין שטאט,שטעטל,אן א תלמוד-תורה. דער ווילן צו לערנען קאן מען זעען פון תלמודישן שפריך -וואס „א ממזר א תלמוד חכם שטייט העכער פון כהן גדול„ (ממזר תלמוד חכם קודם לכהן גדול עם הארץ)אונזערע חזל ברענגען איניקע יסודות פון א חברה „ כבוד אב ואם,גמילת חסדים -שלום צווישן מענטשן און לערנען תורה שטייט העכער איבער אלעס. וויר עס לערנט תורה -קאן דערגריכן אלץ... ביאליק קומט צו זיין גרעסטער שטופע פון התלהבות אין זיין „ המתמיד „ און זאגט : וויר ביזטו שמיר,וויר ביזטו חלמיש אנטקעגן א ייִדיש ייִנגל וואס לערנט תורה „ ..

ב) די מדינה באדערפערנישן. מיר אלס א קליין פאלק קאנען זיך ניטפארגליכן,פארמעסס אין ציפערן. אבער מיר קאנען פארזיכערן אונזער צוקונפט מיט קוואליטעט...קוואליטעט - אנשטאט קוואנטיטעט. פאנטום איז ניט קיין סטען„.

ג)פארזיכערן די צוקונפט פון יחיד איז ניט מעגלאך אן בילדונג. אוועק די צייט,וויען וואפע מוחות און גוטער ווילן איז געווען גענוג. דער מדרש דערציילט : אף די מטבעות פון אברהם אבינו איז געווען אויסגעקריצט אף איין זייט אן אלט פאפאלק און אף דער צווייטער זייט,א ייִנגל מיט א מידל...פונדאנעט לערנען מיר,אז עס דארף זיין א המשך,פארשטענדעריש פון איין דור צום צווייטן.אזוי האט דאס פארשטאנען דער ערשטער עולה (אברהם אבינו)א מטבע וואס ביידע זייטן זיינען אין גאנצקייט. פארשטיין די יוגנט,מיינט -פארשטיין די צוקונפט. ---------- דאס ווילן מיר דערגריכן מיט אונזער סטיפענדיעס !

בי ידן איז געווען יום -טוב ט/ז באב וי מיידלאך פלעגן גיין טאנצן אין די געסט-
נער,אלע האבן געטראגן געבארגטע קליידער,כדי מען זאל נים ווייסן ווער עס האט רייכע
און שיינע קליידער און ווער נים. דעם מנהג זעצן מיר פאר ביים פארטיילן די סטיפענ-
דיעס. מיר זעען אייך אלע אלס גומע סיטואירטע קינדער און אזוי זאלט איר אייך
אליין זעען ביים באקומען די סטיפענדיעס...

צוייטנס -ווייס איך נים ווער,וועמען גים. סאיז מעגלאך,דאס מיר זיינען די נעמערס
דורך געבן אייך די סטיפענדיעס. מיר זיינען גליקלאך,וואס מיר זיינען זוכה אז אונ-
זערע קינדער קאנען לערנען אין די אוניווערזיטעטן - כן ירבו !

ביים א צייט צוריק זיינען מיר א גרופע פון "בני ברית "געווען אינגעלאדן אין חל-
אביבער אוניווערזיטעט. מיר האבן דארטן געהערט וועגן די גרויסע באדערפענישן
פאר די 14 טויזנט סטודענטן. איך האב זיי געזאגט,אז איך בין גליקלאך פון די
" צרות ". באזונדער,ווען איך דערמאן זיך אז מיט איניקע יאר צוריק זיינען מיר
געזעסן מיט חיים לבנון,דעמאלט ראש העיר,און געקלערט וי אזוי צו באווירקן,אז די
רעגירונג זאל געבן א האלבן מיליאן פונט אפן חל אביבער אוניווערסיטעט.די זעלבע
" צרה " האבן מיר היינט בי אונז...

ווען איך האב מיט א יאר צוריק געריידט וועגן א סטיפענדיע -פאנד האב איך
" געוואגט " צו זאגן,אז מיר מוזן שאפן הונדערט טויזנט פונט - האט מען מיר פאר-
געווארפן אז איך בין נים רעאליסטיש. (אזא מזל האבן מיר שוין פון דער יוגנט אן,
ווען מען האט אונז ציוניסטן גערופן "פאנטאזיארן" און אט די דאזיקע פאנטאזיארן
האבן געשאפן מדינת ישראל...) ווען מיר האבן איבערגענומען דעם קאמיטעט איז געווען
איין אינציקע צופעליקע תרומה (שפענדונג)אין רונדע ציפערן 17 טויזנט לירות,
פונט. היינט פארמאגן מיר אין באנק 70 טויזנט (זיבעציק טויזנט) געלט און פאר-
פליכטונגען וואס וועלן איבערשטיגן די דאזיקע סומע. די פארפליכטונגען,זיינען בערך
20 טויזנט לירות. די טעג האט מען אונז געלאזט וויסן פון גאנץ גרויסע באשטערונגען
וואס וועלן פארעפנטלאכט ווערן נאך אין היינטיקן נומער בולעטין...

מיר זיינען נאך אין אנהויב פון אונזער אקציע.

כל התחלות קשות. יעדער אנהויב איז שווערלאך...מאנכע דארפן דערוואריסט ווערן...
מען זעט וי אנדערע געבן,ווערט מען אינספירירט,מען ווייל נים אפשטיין... האפן מיר
און זיינען זיכער,אז אונזערע פריינט אומעטום, אן אויסנאם,וועלן נים אפשטיין נאר
זייך אנשטרענגען און געבן גרויסע סומעס צו פארשיקן זיערע נאנסטע און טיערסטע.

עס איז די הייליקע פליכט צו פארשידענע פערזינלאכקייטן פון שטעטל וואס האבן מיט זייער לומדות דערהויבן און געבראכט כבוד אונז אלעמען.אויך די שריבער וואס אונזער שטעטל האט ארויסגעגעבן און באריכערם די ידיש לימעראטור. און אויך - אלע די יעניקע וואס האבן אפגעגעבן יארן פון זייער לעבן פאר מדינת ישראל אונטער די שווערסטע באדינגונגען,די שארית הפליטה וואס מיר ווייסן נים אפילו זייערע נעמען - ארויס פון די לאגערן און געגעבן זייערע יונגע לעבנס פארן אויפ- האלט פון אונזער מדינה.אחוץ די דרייי יונגע קינדער וואס מיר האבן שוין דערמאנט...

מיט דער סטיפענדיעס שטעלן מיר מצבות (סימבאליש) אט די אלע קדושים... נאטירלאך,אונזערע קרובים,אונזערע נאנסטע און טייערסטע,ווי אויך די יעניקע - וואס האבן אפילו קיין קרובים נים געלאזט. זיי אלע מוזן מיר פארייקן...

מיר רופן היינט אויס א גרינדונג- פון א געזעלשאפטלאכער סטיפענדיע-פאנד אפן נאמען פון די פארדינטפולע לאנדסלייט (נעמען) זיי זאלן נים פארגעסן ווערן בייי די קומענדע דורות...דער מינימום - 100 פונט. דא האבן מיר אין זין,נאטירלאך, נים די יעניקע וואס קאנען און ווילן געבן גרויסע סומעס ווי איר קאנט זעען אין די באריכטן פון אונזערע לאנדסלייט אין קאסטע -ריקע און אנדערע פלעצער...

היי יאר פארטיילן מיר בלויז 12 סטיפענדיעס.

די נעמען זיינען שוין דערמאנט געווארן אין באריכט פון אונזער סעקרעטאר פלוג.

מיר ווענדן זיך צו די תלמידים אנצושרייבן אן ארבייט וועגן אונזער שטעטל.

די דאזיקע ארבייט (די בעסטע) וועט קריגן א פריז וואס מיר ווילן פינאנסירן.

מיר וואונטשן אלע תלמידים מצליח זיין אין זייער לערנען און געדענקען אז"קהלת" האט געזאגט : סוף דבר הכל נשמע את האלוהים - ירא,ואת מצותיו שמור,כי זה כל האדם !

דער סוף פון דער זאך -פון מענטשלאכן לעבן - אז אלע זאלן הערן, איז פאר גאט מורא האבן און מקיים זיין די מצוות,ווייל דאס איז דער גאנצער מענטש.

די סטודענטן וועלן שטודירן :

4 אין תל אביב -אוניווערזיטעט 3 אין ירושלים -2 אין בר אילן 2 אין טכניון אייער אין אוניווערזיטעט פון חיפה....

אלעמען אונזערע הארציקע ברכות !

כותל המערבי - מערב -וואנט

די היליקע וואנט בי יידן,געבליבן פון דער מויער וואס האט ארומגערינגלט אמאל דעם בית המקדש פלאץ (הר הבית) די וואנט ווערט אויך גערופן " די וואנט פון געוויין " פארן א גאנצע ליטעראטור וועגן דער וואנט...מיר געדענקען נאך וען די ישראל ארמי איז אריין דאָרטן אין דער צייט פון דער מלחמה - און די התלהבות,די באגייסטערונג,פריד און געוויין --אז אן אמעריקאנער זשורנאליסט, א קריסט,האט זיך אויסגעדריקט,אז אין די 30 יאָר פון זיין זשורנאליסטישער ארבייט, האט ער נאך אזא ריזיקע באגייסטערונג נית דורכגעלעבט...עס האט געשטורמט מית באגייסטערונג וען ער האט איבערגעגעבן אף דער ראדיע צום אמעריקאנער עולם...

The Western Wall. ליד הכותל המערבי Le Mur Occidental.

****

בראזיל = סאנטאס

א וואוירט וועגן ארנזער בולעטין

יאסקע משפטים

שוין עטלאכע מאל געוואלט שרייבן וועגן בולעטין,נאר עפעס האט זיך נים געמאכט. נים,חלילה,צוליב פוילקיים אדער קארטן-שפילן,נין.מינע טיערע לאנדסלים(נים פאר אייך געדאכט) האב איך אין א קורצער צייט,דורכגעמאכט פיר אפעראציעס. דערפון קאנט איר האבן א קליינעם באגריף ווי אזוי מין געזונם -צושטאנד זעט אויס,א שברי-כלי,ווי מען זאגט. דאס איז געווען די הויפט אורזאך פון מין שווייגן ביז איצט.דוכט זיך א בארעכטיקער מאטיוו ? אבער,היינט האב איך באשלאסן,גובר זיין אפילו מין שוואכקייט, און אייך זאגן עפעס וועגן אונזער בולעטין.

אויב איך מאך נים קיין טעות,דערמאנט זיך מיר,אין יאר 46 אדער גאר 1947, האב איך דערהאלטן א בריוו פון אונזער לייבוש וויסלעדער,פונקט ווי יעדער זשעלעכאווער, וואו ער האט זיך געפונען.וועמעס אדרעס ער האט נאר אויסגעפונען,האם ער זיך באלד געשטעלט אין פארבינדונג און געשריבן. די בריוו האבן דערמאנט און אפעלירם צו העלפן יענע וואס זיינען געבליבן לעבן נאכן חורבן אייראפע..די לעבנגעבליבענע נאך דער צווייטער וועלט -חלחמה.

איך האב אים דאן געענטפערם,אז אין פשוטע קארטספאנדענץ וועם אזא ריזיקע קאמפאניע נים האבן קיין גרויסן דערפאלג.און איך האב אים פארגעשלאגן ארויסצוגעבן א בולעטין. (אפשר,האבן דאן אויך אנדערע פארגעלייגט דאס זעלבע) ווייל דאס געדרוקטע ווארט אין וועלכן פארם,אפילו קליינעם,טראגט חשיבות און וועם מער רעספעקטירם ווערן. אבער,ווי אזוי עס זאל נים האבן פארגעקומען אין יענער צייט,גלויב איך,אז יעדער פון אונז דארף נאך געדענקען,אז אין דעצעמבער 1948 איז דערשינען דער ערשטער נומער בולעטין.סך הכל,עטלאכע זייטלאך,אבער דער אפרוף,איינדרוק פון די לאנדסלים אומעטום איז געווען אויסערגעוויינלאך,אז סאיז מיר פשוט שווער איבערצוגעבן.

אט ליגט פאר מיר דאס קליינע ביכעלע,און באלד אף דער ערשטער זייט זאגט די רעדאקציע-קאלעגיע,דאס זעלבע וואס איך האב שוין אויבן געשריבן.אז דורך שרייבן בריוו,איז אוממעגליאך צו האבן דעם נאנטן קאנטאקט מיט אלע זשעלעכאווער אין דער וועלט. דער אייניציקער אינסטרומענט,וואס קען אונז אלעמען פארבינדן אף אלע גבייטן, מוז זיין א שריפט -א בולעטין.

און כאטש מיר האבן דורכגעפירט פארשידענע ארבייטן פון גרויסן באדייט,הילפס-

אקציעס,שיקן פעקלאך שפּײז,אָנטוואכע און אנדערע פראָדוקטן.אפילו אויספאָדערונגס - פאפּירן,דערלויבנישׂ אריינצוקומען אין פארשידענע לענדער,א.א.וו. דאָס אלץ איז געטאָן געוואָרן נאָך אידער דער בולעטין האָט דערזעען דער ליכט־קער וועלט.אָבער,דאָס האָט ווײַט באפרידיקט די אלע נויטן פון אונזערע געליטענע אין דער צײַט נאָכן חורבן.

דער בולעטין איז געוואָרן דער געוויסן־אפּאראט מיטוועלכן לייבוש האָט זיך באנוצט צו רײַדן,אפּעלירן צו אלע זש. אומעטום. דער בולעטין דערשיינט יעדן חודש,מיט דער הילף,אונטערשטיצונג פון אלע לאנדסלײַט,אפילו פון ניטזשעלעכאווער,פריינט אונזערע, וואָס האָבן דערפילט די הילפּיקײט פון אונזער הילפס־ארבײט.אגב,אויך נײַע לאנדסלײַט האָבן דורך לייבושן געקראָגן וויכטיקע אינפאָרמאציע וועגן זיערע נאָענטע אין די שטאטן אָדער אנדערע לענדער,מיט וועמען זיי האָבן געזוכט זיך צו פארבינדן,שטעלן אין קאָנ־טאקט. געוועזן אזעלכע זיער פיל פאלן... אזוי איז דער בולעטין פון א קליין ביכעלע, פיר זײַטלאך,געוואקסן און זיך פארגרעסערט,און היינט פארדינט ער שוין אן אנדער טיטל, אָבער,ווי איך פארשטי,האלטן מיר דעם נאָמען צוליב דעם,ווײל מיטן נאָמען איז פארבונדן א שטיק וויכטיקע ארבײט וואָס לייבוש האָט אָנגעהויבן און געפירט ווען בײַז זיין קראנקײט.

און כאָטש לייבוש איז שוין נײַט בײַם בולעטין עטלאכע יאָר,צוליב זיין אומהײלאכע שווערע קראנקײט,דאָך פיגורירט זיין נאָמען אלס ערן־רעדאקטאָר פון אונזער בולעטין.

עסואָלט מיר פארנומען צופיל פלאץ און צײַט אויסצורעכענען אלע ארבײטן וואָס מיר האָבן אין פארלויף פון יאָרן דורכגעפירט אדאנק אונזער שריפט. אָבער,לאָמיר דערמאָנען בלויז עטלאכע. אחוץ הילפס־ארבײט האָבן מיר דורגעפירט א היפש ביסל קולטור־ארבײט וואָס וואָס אונז געשטעלט אף א חשובן פלאץ אין ייִדיש קולטור לעבן אין דער וועלט. דער„זשעלעכאווער יזכור־בוך„ צוזאמענגעשטעלט פון נײַם קײַן פראָפעסיאָנעלע שרײַבערס, האָט גיסראָגן א זיער וואריעטעט,פארדינטפולן אָפּקלאנג אין דער ייִדישער פרעסע פון דער וועלט.און אלע וואָס האָבן געשריבן וועגן אונזער בוך,האָבן אנערקענט די וויכטיקע קולטור־ היסטאָרישע ארבײט וואָס מיר האָבן געטאָן.כמעט אומעטום אנערקענט געוואָרן אלס איינער פון די בעסטע אינטערסאנסטע דאָקומענטן צו פארײַקן אונזערע קדושים. לייבוש אלס סעקרע־ טאר און אונזער וואָלף יאסני עיה (אליין א זשעלעכאווער) האָבן געשאפן א מצבה וואָס וועט בלײַבן פאר דורות,אזוילאנג ווי עס וועלן זיין ייִדן אין דער וועלט,וועט מען געדענקען דעם איינגעקריצטן,מיט בלום,אונזערע זעקס מיליאָן קדושים. מיר האָבן בײַגעטראָגן אף אונזער חלק,א צוגאָב צו דער געדענקניש. צום פארשניטענעם טויזנט יאָר ייִדיש לעבן אין מזרח־ איראָפּע... מיר האָבן אויך ארויסגעגעבן איטשע מאירס ווערק,יחיאל לערערס און בריינסקס ביכער...

די "קאסע" וואס מיר האבן געשאפן אין ישראל וואס העלפט נייע עולים זיך שטעלן אף די פיס איז אן אינסטיטוציע מיט וועלכע מיר מעגן זיין שטאלץ. עס גיט דעם נייעם ערשט געקומענעם אין לאנד, וי אויך מאנכע וואס זיינען שוין יארן אין ישראל, אבער, נויטיקן זיך אין קריגן אן אנשפאר, הילף, אפילו געבארגם, אבער מיט לייכטע מיטלן אפצוצאלן מיט דער צייט, איז א גרויסע הילף וואס אונזערע לאנדסלייט מעגן זיין שטאלץ.

און איצט די סטיפענדיע וואס מיר שאפן, אז אונזערע קינדער זאלן קאנען קריגן א העכערע דערציאונג, שטודיום, וואס מיר האבן דאס ניט געקאנט דערגרייכן אין אונזער שטעטל, וועגן דעם ענין, וועל איך שרייבן באזונדער. געלייענט דעם טרויער און יום-טוב ביים אויסטיילן די 12 סטיפענדיעס און מיין הארץ איז אנגעפולט געווארן מיט פריד וואס מיר האבן דערגרייכט. אבער וועגן דעם קאפיטל, בלויז דער אנפאנג, וואס וועט זיך זיכער צעוואקסן -- וועל איך שרייבן באזונדער. עס פארדינט, אז אונזערע לאנדסלייט אומעטום זאלן מאכן די סטיפענדיע א חשובן פארדינטפולן אינסטיטום און גלייכצייטיק פאריבקן זייערע נאנסטע און טייערסטע וואס זיי האבן פארלוירן אין חורבן....

מיט איין וואס, אונזער שריפט האט דערגרייכט און פארדינט די אלע לויב-רייד וואס די פרעסע האט אונז געגעבן. עס פילט זיך גוט און דערהויבן, וען די ליטעראריש און קולטור-וועלט אנערקענט אונזער ויכטיקע ארבייט.

פארגעסט ניט טייערע לאנדסלייט, אז אונזער בולעטין גייט שוין באלד פיערן די "זילבערנע חתונה" י"ב, עס ווערט שוין א פערטל יאר הונדערט, דארף דאס וועלן וי געהעריק אפגעשאצט פון אלע לאנדסלייט, אומעטום. מיר וויסן פון פארלאגן מיט גאנץ גרויסע אינסטיטוציעס הינטער זיך און ניט אויסגעהאלטן אזא שטיק צייט. דערפאר, וויל איך, באמת, באגריסן אלע בוכשטעבלאך, וואס האבן דירעקט אדער אומדירעקט, געהאלפן אונזער בולעטין וואס האט זיך אנגהויבן מיטקלינגע פיר זייטלאך און דערגאנגען צו אזא שטופע, אז היינט דערשיינט ער (איך וועל מיר דערלויבן צו זאגן) אין א בוך-פארם.

מען האט שוין וועגן בולעטין געשריבן פארשידענע מינונגען, אבער, נאך ניט אלע איז געזאגט געווארן. איך וויל דא אנרירן צוויי פראבלעמען:

איך בין, חלילה, ניט אויסן עמיצן באלידיקן אדער אנרירן א שוואכן פונקט... פארקערט, מיטאיך זיך דורכריידן, אפן, אף א פרידלאכן אופן זיך דורכשמועסן וי פריינט פון יארן וואו דער גורל האט אונז פארווארפן, אויסגעריסן פון אונזער היימישן שטעטל, און פארטראגן אין דער גאנצער וועלט... אבער, געבליבן, נאך אזויפיל יארן, הארץ-פעדים וואס לאזן זיך ניט צעריסן...

מאנכע זשעלעכאָוער העלפן זײער ווינק,שטײַן פון דער זײַט,פונקט ווי זיי מינט מען נים. און דאָס זינען גראָד טעטיקע און אמאָליקע זײער אקטיוע פרינט וואָס זינען פעיק בײַצוטראָגן צו אונזער שריפט. איר אלע ווייסט מיט ווי־פיל שווערי־קייטן עס זינען פארבונדן ארויסצוגעבן אזא שריפט. דאָס ליגט ארויף א שווערע ארבײַט אף געצילטע מענטשן. שאלעק און מלכהלע - בלויז צוויי מענטשן טראָגן די גאנצע פאראנטוואָרטלאכקייט פאר דער רעדאקציע און פארוואלטונג... נאטירלך,אין הויפט־פלאץ,אפן חשובסטן אָרט,האָבן מיר אונזער הויך געלערנטן דאָקטאָר הרב העשיל קלעפפיש וואָס איז דאָס שיינדל פון אונזער בולעטין. מען ווייסט שוין ווען אונזער באליבטן מיטארבײַטער גענוג (אָדער דאָך נים גענוג...) געשריבן. אויך פרינט פון אומעטום שרײַבן און גיבן אונז א בילד פון זײער לעבן,אינפארמאציע ווען שמחות און,חלילה,טרויער אין אונזער צעצווײַגטער משפחה אומעטום.

און לאָמיר אָנרופן עטלאכע נעמען פון עטלאכע פלעצער,ווָאס ווָאלטן געקאָנט גרינגער מאכן די ארבײַם און מיטהעלפן : פאריז -שוין טויט עטלאכע יאָר...און דאָרטן האָבן מיר אזעלכע פעאיקע פרינט ווי אנקערמאן,מעסינגער און וואסערמאן און נאָך... פאר ווָאס שווײַגט איר טיערע פרינט -? אויב איר האָט עפעס אויסצוזעצן,אדרבה, לאָמיר דאָס הערן אף די שפאלטן פון אונזער שריפט. אונזער שריפט איז אָפן פאר קריטיק פונקט ווי פאר לויב -רייד. פארוואָזשע שווײַגט איר טיערע פרינט ?

אלע ווייסען איך האָב דערמאָנט זינען פעאיקע,באגאבטע פרינט ווָאס קאָנען־האלטן א פעדער אין דער האנט - פארוואָזשע שווײַגט איר ? פון גריסן ווָאס מיר דערהאלטן,ווייסן מיר,אז איר גרויסע זיך מיט אונזער שריפט ווי,בכלל,מיט אונזער משפחה זשעלעכאָוו..ווָאסזשע אונז נים אינפארמירן,לאָזן ווייסן ווָאס עס טוט זיך בײַ אייך,אייער לעבן אינטערסירט אונז אף אלע געביטן. טוט א טראכט ווען דעם. אפשר בין איך אומגערעכט -ווײל איך אויך ווייסן....

א צווײַטער קאָנטינעם - ארגענטינע.

דאָרטן געפונען זיך טאלאנטפולע פרינט :משה פאסטמאן,מאקס שלאק און גאָדל נאכטיילער. אלע אקטיוע,פעאיקע.נו,האָט איר שוין אמאָל געזעען זיערע ביטראגן צום בולעטין ? אויב מיר ווייסן עפעס פון ארגענטינע -איז דאָס אדאנק אונזער אומדערמידלאכן געזעל־שאפטלאכן טוער און טאלאנטפולן אברהם ראָזענרגער . טיערער אברהם,דינע הענט זאָלן געשטארקט און געבינטשט ווערן פאר דיין ביטראג צום אלגעמינעם גוטן־שאפטלאכן לעבן בײַ אייך אין בוינעס -אירעס און ספעציעל צו אונזער משפחה זשעלעכאָוו...איך בין זיכער און האָף,אז דיין ארבײַט ווָעט אָנרעגן אלע אנדערע אויך צולייגן א האנט...א באריכט,אן ארטיקעלע,גרויס אָדער קליין - אלע איז ווילקום צו מאכן אונזער שריפט דעם אָרגאן פון אלע לאנדסלייט אומעטום...

****

אט לאמיר דערמאנען ישראל - מיר פלעגן זעען,גאר אפט,פינע ארטיקלן פון יהודה בן שלום אף פארשידענע טעמעס. לעצטנס איז ער שטיל געוואָרן און שרייבט גאר נים. פארוואס ? עס מוז דאך זיין אן אורזאך. מיר האבן פארלוירן אונזער באליבטן מרדכי איש טוב - ער פלעגט אויך פון צייט צו צייט ,מיטארבייטן אין אונזער שריפט..נו,האט דער טוים אים פון אונז צוגענומען.

מיר האבן היינט צוויי נייע מיטארבייטער אין ישראל : מרדכי שפיזמאן,אונזער חשובער פרעזידענט פון אונזער לאנדסמאנשאפט און אונזער ליבער סעקרעטאר פאלוך.. זייער ארטיקלן ברענגען ארין א נייעם קאליר,א נייעם וואָרט,געשריבן מיט טאלאנט און וויסן,הלואי וויטער זאל עס אזוי אנגיין. אבער,דאס פארענטפערט נים אונזער פראגע ווען יהודה בן שלום וואס האט שוין מיטגעארבייט יאָרן אין כמעט יעדן נומער..פארוואס, טייערער יהודה.

קאלאמביע. באגאטא. דארטן האבן מיר א פראפעסיאנעלן שרייבער,וואס דרוקט זיך אין פארשידענע זשורנאלן. שמעון גובערעק. געהאט זייער פינע ארטיקלן געשריבן מיט טאלאנט און וויסן. און אויך ער וואָרם פארשוואונדן און מען זעט אים נים פאר א לענגערער צייט . פארוואס,טייערער פריינם,זאלן מיר אייך נים זעען אין יעדן נומער ? אויב עס זיינען דא אנדערע לאנדסלייט אין קאלאמביע וואס ווילן שרייבן,אדרבה,הויבט אן און איר וועט אויסגעפונען,אז אויך איר קאנט שרייבן. און זאכן קאנען אויך צוגעגלעט ווערן אביסל אין דער רעדאקציע,אויב זיי נויטיקן זיך -און מיט דער צושטימונג פון מחבר.

די פארייניקטע שטאטן. זעקס מיליאן יידן. אויך אונזער גרופע האט דארטן מענטשן וואס קאנען בייטראגן,כאטש מיר האבן דארטן אויך געהאט גאנץ גרויסע פארלוסטן דער טוים האט פון אונז געריסן שטיקער אומעטום...דאס יאר 71 איז געווען זייער שלעכט צו אונזער משפחה זשעלעכאוו. אין ניו יארק האט מען א"זשעלעכאוער סאס"עטי" מען קומט זיך צוזאמען,מען ריידט אויך,גלויב איך,וועגן בולעטין.און פון אלע שמועסן,וואס קומט ארויס ? ווען נים מלכהלע,אברהמל און אלטשטיין - וואלט דארט אויך געווען א מדבר ? קאנט איר דאס דערקלערן לאגיש ? איך נים.

און איצט די צוייטע פראבלעם וואס איך האב פריער דערמאנט.

די דאזיקע איז,לויט מין מינונג,פיל ערגער ווי די ערשטע. האט איר טייערע פריינט א טראכט געטאן פארן וויטערדיקן עקזיסטענץ פון בולעטין ?

פון אלע וואס האבן געשריבן וועגן בולעטין האב איך נים געזעען,אז די דאזיקע פראבלעמ זאל באריהרט ווערן.שאלעק,זאלן זיינע הענט געשטארקט ווערן אף לאנגע יארן,האם דער גורל זיך אויך א "שפיל" געטאן מים אים מים א ציט צוריק...און מען איז דאך נים מער וי א מענטש,חלילה טאמער ווערט ער קראנק,ווערט פאראלי־זירט די גאנצע ארבים. דארפן מיר א טראכט טאן אין ציט,ארונטערצונעמען די שוערע לאסט פון זיינע פליצעס און צוגריטן עמיצן וואס זאל קאנען ממשיך זיין,פארזיצן, די דאזיקע היליקע ארבים. בליבט די פראגע,וואס טוט מען ?

האב איך געליענט שאלעקס "ריזע־באשריבונגען" אין בולעטין נומער 22 מים אסך לויב־געזאנגען פאר אונזער אונזערע פרינט אין ישראל,די גרעסטע אין צאל אין דער וועלט. קנאפע דרי הונדערט מים זיערע קינדער און אינקלאך,כן ירבו.... שאלעק זאגט,אז ער האט דארט באגעגנט א זיער פינעם אינטעליגענטן עלעמענט,וואס מען מעג מים זיי זין שטאלץ. און איך גלויב אים אפן וואורט... האט עמיצער פון אייך א טראכט געטאן ארויסצוגעבן דעם בולעטין אין ישראל ? אפשר קאן זיך געפונען איינער אדער א גרופע פון עטלאכע וואס זאלן איבערנעמען די דאזיקע שווערע ארבים,שווערע,אבער דאנקבארע...

איך בין זיכער און איבערצייגט,אז קיין מאטעריאל פארן בולעטין וועט נים פעלן. עס ווערן ארויסגעגעבן זיער פיל "דישע ביכער אין ישראל,שענער און ביליקער וי אין ארגענטינע -טא פאר וואס נים א טראכט טאן וועגן דעם ?

און נאך א זאך.

ישראל איז דאך דער צענטער פון אלע אונזערע טעטיקייטן. לי־קאסע,יזכור־בוך,און איצט דער סטיפענדיע -פאנד וואס דארף זיין די קרוין פון אונזער הילפס־ארבים,אזוי עס וואלט גאר נים געשאט,אז אויך דער בולעטין זאל דארט דערשיינען !

נאטירלאך,דאס איז מיינס א פריוואטע מינונג. אבער וי עס זאל נים זיין,גלויב איך,אז מיין מינונג וועט האבן דעם געהעריקן אפקלאנג אומעטום,אין אונזער משפחה זשעלעכאוועך צעשפרייט איבער דער וועלט אומעטום..לאמיר א טראכט טאן און זיך נעמען צו דער ארבים,טיערע פרינט...

==========

אויסטראליע

צווישן די קאנדידאטן פון ציוניסטישן ארבייטנדיקן בלאק אין אויסטראליע פיגורירט אונזער חשובער אנגעזעענער טוער און עסקן, מאטל ראט (ראשפארב) און מיר זיינען זיכער, אז ער וועט דערווייטלט ווערן . דאס וועט זיין דער 28סטער ציוניסטישער קאנגרעס וואס וועט פארקומען אין ירושלים .

א שטיקעלע ביאגראפיע פון אונזער חשובן לאנדסמאן

נאָטל ראָט

לאנגיאריקער אקטיוועך ציוניסטישער עסקן.
פרעזידענט פון דער עלווענד־שול און פון דער זשעלעכאוועך לאנדסמאנשאפט.
ערן־פרעזידענט פון פארבאנד פון פוילישע יידן אין אויסטראליע און ניו־זעלאנד.
וויצע־פרעזידענט פון פאראיניקטן ישראל אפיל, פון ציוניסטישן ראט אין וויקטאריע און פון דער „פועלי ציון" פארטיי.
עקזעקוטיוו־מיטגליד פון יידישן נאציאנאל פאנד (ק.ק.ל.), פערעראציע פון די לאנדסמאנשאפטן און פערעראלן קרן היסוד.
דירעקטע געוויילטער צום יידישן באארד אף דעפיוטיס.
געווען פרעזידענט פון פאראיניקטן ישראל אפיל, פערעראלן ראט פון פוילישע יידן אין אויסטראליע, פון ביאליק־שול אפיל און „פועלי ציון" פארטיי.
פארוואלטינגס־מיטגליד פון „הר הצופים" שול.
געווען ערער מיטגליד אין דירעקטאראט פון דער יידישער וועלפער געזעלשאפט און הילפס־פאנד.
געווען עקזעקוטיוו־מיטגליד פון דער יידישער נאציאנאלער ביבל אסעץ „קדימה".
„אויסגעצייכנטער עסקן" פון ירושלים צום 50סטן יובל פון קרן היסוד.
מאטל ראט אלס פאלקס־מענטש שטיצט מיט לייב און לעבן די היינטיקע פירערס פון מדינת ישראל.
שטימט פאר אים, וויל די ישראל מנהיגים מוזן האבן אונזער הילף.

עס איז א כבוד פאר אונזערע לאנדסלייט אומעטום
און מיר וואונטשן דיר, שייערער פרייַנט, מאטל, א
גליקלאכע רייזע === קום געזונט א דערפרישטער
און דערמוטיקטער == ווי מיר דערוואַרטן !

דאס איז די וואל־ליסטע וואס איז פארבונדן מיטן בלאק פון די פירערס פון מדינת ישראל, הר' פרעמיער גאלדע מאיר, פארטיידיקונגס־מיניסטער משה דיין, וויצע־פרעמיער יגאל אלון

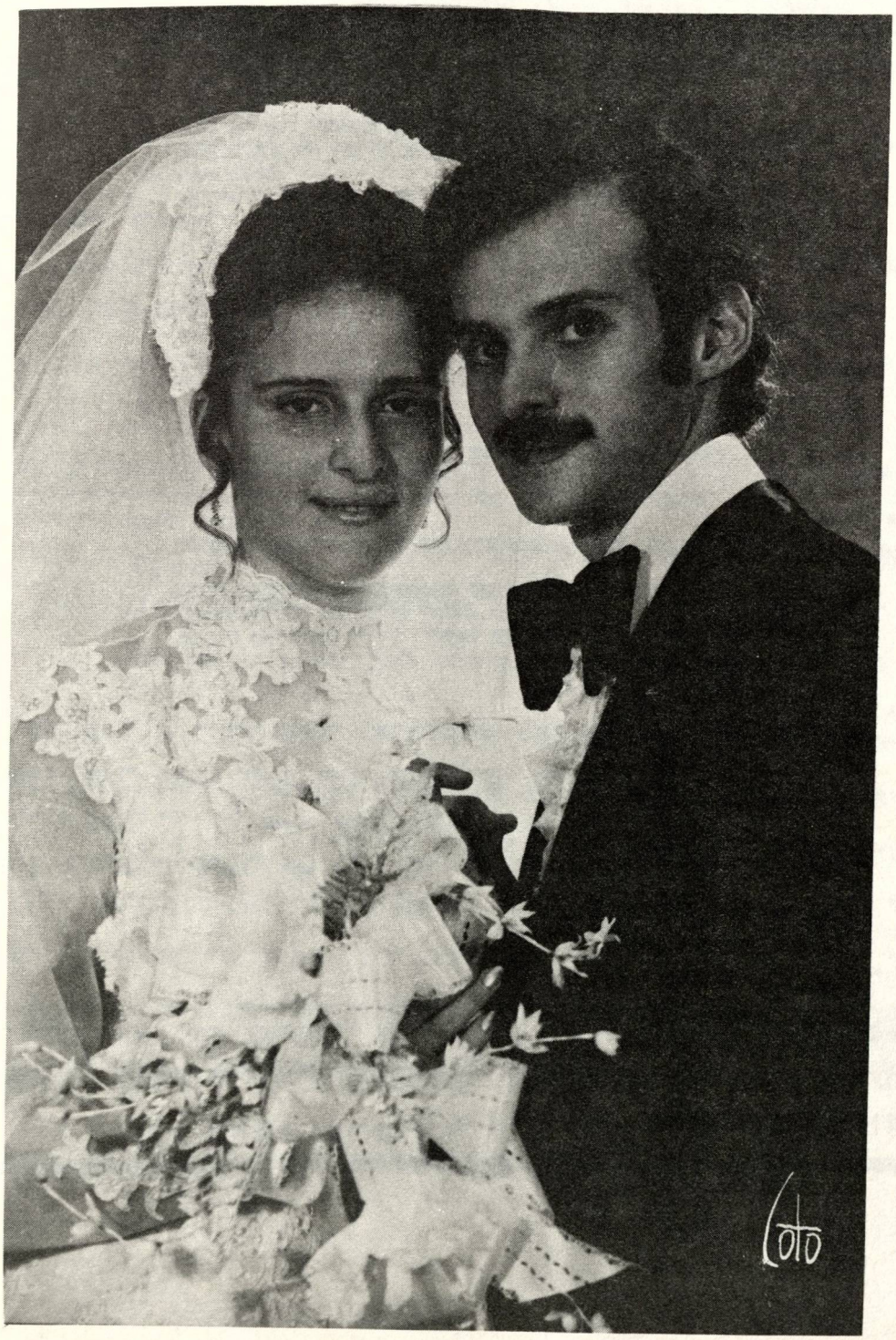
זיי מוזן האבן אייער הילף!

מזל טוב שייערע פריינט ישראל און פערל בראן

אין קאסטע ריקע צו דער חתונה פון אייער ערשט טעכטערל מילדרעד מיט מאריא פאכלעי"ף

אסך נחת און גליק = באמת א שאד וואס מיר האבן ניט געקאנט זיין מיט אייך פונקט־וי מיר זיינען געווען ביי אייער חתונה = אט וויי די ציים לויפט שייערע פריינט =

דעם ייִנגען פארל = יארן פון גליק = דאס זעלבע אייך און די עלטערן פון חתן = די פאכלערס =

מזל = טוב שמחות אין דער משפחה זשעלעכאוער אין דער וועלט

אייניקלאך = בייי די פייינגעזיכט, שמעון אסתר און די פישמאנס איז געבוירן געווארן א מיידעלע, וואונשן מיר די עלטערן לואיס און איידא און די זיידעס און באבעס אסך נחת און גליק=

דערלעבט צו פירן זי צו דער חופה אין נחת און כבוד

Tatiana

Nació el miércoles 27 de octubre de 1971
en la Clínica Santa Rita

Sus padres:

Luis Fishman Lonzinski
Aida Faingezicht de Fishman

Sus abuelos:

Israel y Frumcha Fishman *Simón y Ester Faingezicht*

בייי זשעק וועיר (וויירזשביצקי יאנקל) געבוירן געווארן דאס ערשטע אייניקל (כן ירבו) סעמעלן און זיין וויבל און דעם זיידן = אסך נחת און גליק = דערלעבט אים צו פירן צו דער חופה =

Joshua Daniel Weir

7 lbs., 15 oz.

Mr. and Mrs. Samí Weir

announce with joy

the birth of their son

on the thirty-first of October

1971

שמחות ביי אונזער משפחה מזל = טוב

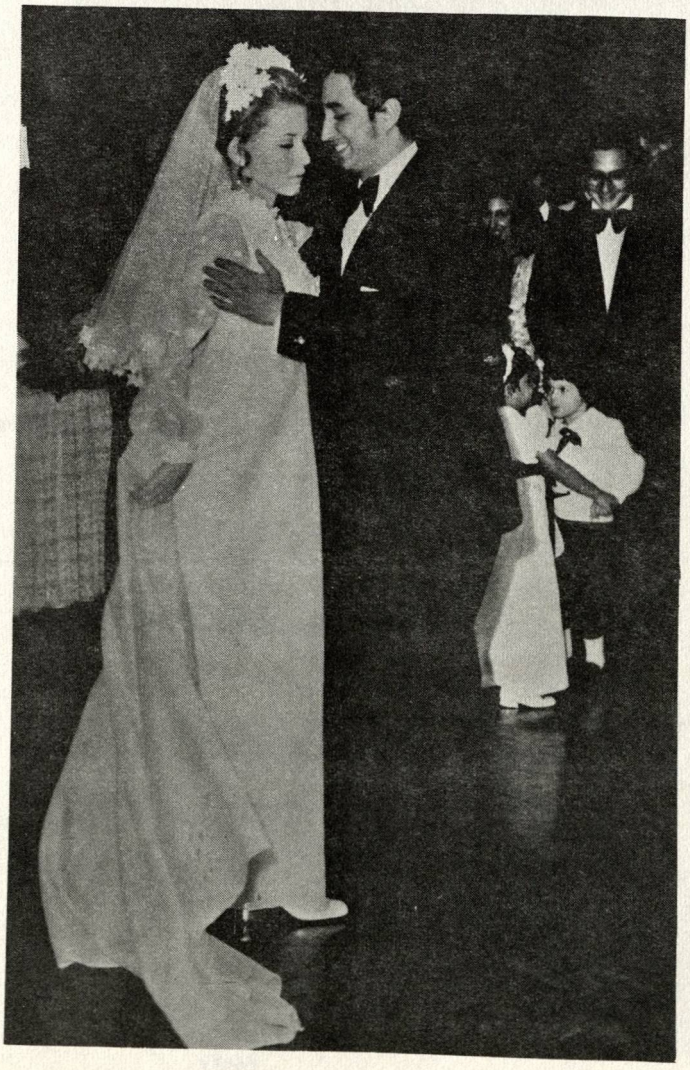
אונזערע טייערע פריינט משה און שרה גרינבוים פון ארובא פירן צו דער חופה זייער צווייט טעכטערל, בעקי און כאקאבא ===

א סך נחת און גליקלאכע יאהרן צוזאמענלעבן

די גאנצע זשעלעכאוער גרופע אין וועגעזועלע וואונטש די פריינט גרינבוים און דעם יינגען פארל אסך יארן פון גליק ||

אברהם מנוחה ייגליצקי

אויך די לאנדסלייט פון אומעטום שליסן זיך אן אין אייער שמחה און גליק. די גרינבוימס = ווי מיר געדענקען = זיינען געווען פון די ערשטע וואס האבן אונז געהאלפן קריגן די ערשטע פינף טויזנט דאלאר פון דער ירושה פון יאסל ייגליצקי עה פון פאנאמא =====

מזל = טוב שמחות אין אונזער משפחה ===
א חתונה ביי די גרינבערגס (גרימבאס) אין פאריז ביי זייער געראטן
זונדעלע דניאל מיט שאניא פיעקארסקי= אסך נחת און גליק !
די מאמע איז פון דער היים = ווי מיר אלע געדענקען זי == מירעלע העפנערן

Monsieur et Madame Abraham FELDMAN
Monsieur et Madame Georges PIEKARSKI
Monsieur et Madame Maurice GRIMBERT

vous prient d'assister à la Cérémonie religieuse du mariage de leurs petits-enfants et enfants qui sera célébrée, le Dimanche 31 Octobre 1971, à 14 h. 15, à la Synagogue, 15, rue N.-D. de Nazareth Paris-3e

Tania

et

Daniel

9, Rue Picot, PARIS-16e
37, Rue du Cdt R. Mouchotte, 94-St. MANDÉ

ישראל
=====
מרים און שמואל האכגעלערנטער פירן זייער זונדעלע צו דער
בר= מצוה ! איר זאלט דערלעבן פון אים אסך נחת און גליק און אים
דערלעבן צו פירן צו דער חופה מיט נחת און גליק ==

ב"ה

מרים ושמואל לרנר (הוכגלרנטר)

ישמחו לקבל את פניכם בחגיגת

הבר-מצוה

שתתקיים אי"ה במוצאי שבת ד' חשון תשל"ב 23.10.71
בשעה 7.00 בערב, באולמי "אסתר", רח' המסגר 68,
תל-אביב.

העליה לתורה בשבת פרשת נח ד' חשון תשל"ב, 23.10.71
בבית הכנסת מגורים, רח' קליי 7, תל-אביב.

אוטובוסים: 40, 42, 51, 54, 59, 60.

למברקים: לרנר אולמי "אסתר", ת"א.

בנינו

דוד

הגיע למצוות

מזל = שוב אין ישראל ביי אונזער משפחה נירענבערג = ניצה און אוריאל משה מי= זהבז מיר וואונטשן דעם יינגען פארל און די עלטערן אסך נחת און גליק און דערלעבן צו פירן זייערע קינדערלאך צור חופה אזוי האט דער גורל געוואלט,אז"די מאמע פון דער כלה זאל ניט דערלעבן צו דעם נחת = זאל איר די ערד גרינג זיין !

נצוה את ירושלים על ראש שמחתנו

הנני מתכבדים להזמין את כבי וביה להשתתף בשמחת כלולות בנינו היקרים

ניצה בת-ז' אוריאל משה

(בת זוגה ל-ו)

החופה תערך אי"ה בשעטו"מ ביום ראשון, ה' מרחשון תשי"ב (24.10.71) בשעה 7.30 בערב ב"אוזמי אוקזיס", דרך ז'בוטינסקי 84, רמת-גן.

יהושע נירנברג
תל-אביב

ד"ר אלעזר ואליהה מי-זהב
בן-ברק

האצן זאברקים: נירנברג–מי-זהב, אוזמי אוקזיס, רמ"ג.

Mr. Yehoshua Nirenberg

Dr. and Mrs. Elazar Me-Zahav

Request the pleasure of your company
at the wedding ceremony of their children

Nitza and Uriel Moshe

which will take place on Sunday,
24th October 1971 at 7.30 p. m.,
at the "Oasis Halls", 84 Jabotinsky Avenue
Ramat-Gan.

Cables: Nirenberg–Me-Zahav, «Oasis Halls»,
Ramat-Gan, Israel.

אונזערע טייערע נחמהל'ה = דורכגעמאכט דעם שוידערלאכן פיין אין דער היטלער עפאכע פון אומקום און אגאניע = און דער ווייסטער גורל האט נאך ניט געהאט גענוג.... א שוידער פאלט אן ווען מען גיט א טראכט ווערגן דעם = טייערע האט ניט קיין פאריבל = מיר ווילן חלילה ניט צעשטערן אייער שמחה = גלויבט אונז! אבער עס פייניקט אונז און אונזער משפחה == זאל מער ניט זיין קיין צער אין אייער פאמיליע !

רעדאקציע

****

שמחות און ברכות = גליקוואונטשן

די גרינבערגס (מירעלע העפנער) גרינבערס = פיעקארסקי =פעלדמאן
אונזערע הארציקע ברכות צו אייער שמחה = די חתונה פון אייערע קינדער
אסך נחת און גליק ===

די נירענבערגס און דר אלעזר ועליזה מי זהב = צו דער שמחה פון זייערע קינדער
וואונטשן מיר אסך נחת און גליק = דערלעבט זיי צו פירן צו דער חופה זייערע
קינדערלאך==

רעדאקציע און פארוואלטונג

מיינע הארציקע ברכות דיר עייערער יהושע נירענבערג צו דער שמחה פון דיין
טעכטערל = דו זאלסט דערלעבן צו פירן אירע קינדערלאך צו דער חופה =
וויי וויישיקלאך וואס די מאמע האט ניט דערלעבט צו דעם זכות =
פאר דער גרופע אין באגאטא חנה מלכה בריינסקי

אונזערע הארציקע ברכות אונזערע טייערע ישראליק און פערל בראן צו דער
שמחה פון אייער ליב טעכטערל = אסך נחת אדן גליק =
איר זאלט דערלעבן צו פירן זייערע קינדערלאך צו דער חופה=

זשעלעכאוער לאנדסלייט אין קאסטע = ריקע

צירעלע און אהרן רידעלמאן

די פארוואלטונג און רעדאקציע וואונטשן אלע לאנדסלייט הארציקע ברכות
צו זייערע שמחות = נאר פרייד און גליק=

אויך אונזערע ברכות צום נייעם יאר זאל זיין שלום אף דער וועלט

אונזערע הארציקע ברכות צו אלע פריינט אומעטום,צו זייערע שמחות בי זיערע
קינדער. מיר זינען פארבונדן מים אייך מים אייער פרייד אפילו איר לאזט אונז
ניט וויסן. באמת,מיר וואלטן וועלן הערן פון אייך גאנץ אפס,עס מאכט אונז פילן
בעסער.

מלכהלע פרוכטענבערג - פאר דער פארוואלטונג פון בולעטין.

פ.ס.אונזער חשובער פריינט יאסקע משפטים האט אנגעירט די דאזיקע פראבלעם
און אויך אנגעוופן געוויסע פריינט צום עמוד... לאזט אונז הערן א וואס
טייערע פריינט....

מעלבאָרן אויסטראליע

אונזער טיפן צער און פיין דער משפחה גובערעק
צום פארלוסט פון זיער ליבן מאן, פאטער, ברודער
שוואגער און קוזין - אונזער לאנדסמאן
זיל ב"ר זישע גובערעק ע"ה

איר זאלט מער קיינמאל ניט זיסן פון קיין צער.

די משפחות :רובינשטיין, ריטמאן און אשלאק - מיר זינען מיט אייך אין אייער טרויער.

עזא און גדליהו אשלאק	רחל און משה יגליצקי
יהודית און וועלחל באראוסקי	זינע און מענדל קורצארזש
חנה און יאנקל גאלדמאן	זשניע און ישראל נישטעטער
מאטל ראס און פאמיליע	פרידע און יעקב וויסקאפ

מעלבאָרן - אויסטראליע --

באריכט גדליהו אשלאק סעקרעטאר

אונזער באריכט פאר יאר 1971.

צוליב פארשידענע אורזאכן זינען היגטיקס יאר פארגעקומען ווייניקער צוזאמענקומען ווי די פריערדיקע יארן. איך וועל זיך באמיען, לויט מיינע מעגלאכקייטן איבערצוגעבן געשעענע ארבייטן וואס זאלן פאראינטערסירן אונזערע לאנדסלייט, אומעטום.

סזיינען פארען געוויסע לאקאלע טעטיקייטן וואס קאנען אינטערסירן בלויז די לאנדסלייט אט דא אין אויסטראליע.ווען מיר די לאנדסלייט אנטשולדיקן וואס איך וועל זיי איבער-געבן אין א קאנדעסירטן פארם. לאמיר אנהויבן מיט דעם יערלאכן אפיל פאר ישראל.

איך וויים נים וויאזוי עס פירט זיך אין אנדערע לענדער. דא אין אויסטראליע, ווערט יעדעס יאר ,דורך א ספעציעלן קאמיטעט,אלס צענטראלע קערפערשאפט,וואו כמעט אלע ארגאניזאציעס און קערפערשאפטן נעמען אנטייל,דאס ווערט דערגרייכט צוישן די די מיטגלידער פון יעדער אינסטיטוציע באזונדער. אונזער לאנדסמאנשאפט איז אויך נים קיין אויסנאם,נאטירלאך. דאס פירן מיר דורך אין פריוואטע היימען,וואו יעדעס יאר איז א חבר זיך מחזיב דאס דורכפירן בי זיך אין הויז. דער לעצטער אפיל איז פאר - געקומען אין דער באקוועמער וואוינונג פון אונזערע חשובע לאנדסלייט: מארי און פאלא פשוט. (פאלא איז א טאכטער פון בערל ווצערמאן) דער אפיל האט ארויסגעבראכט 30 דרייסיק טויזנט דאלאר.

אזויוי דער אפיל פאר ישראל איז אן אינערלאכע אונטערנעמונג,אזוי איז אויך אן אינערלאכע, צו דעם צוועק ווערט אויסגעקליבן א קאמיטעט,ם. קורצארוש אלס פארז. דער יערלאכער באל. די פריערדיקע יארן פלעגן מיר ארויסקריגן טויזנט דאלאר,וואס פלעגט אויפגעשיקט ווערן פאר דער לי-קאסע אין ישראל.די לעצטע צוויי יאר,קריגן מיר אריין צו 15 הונדערט דאלאר יעדעס. אזויוי די לי -קאסע נויטיקט זיך נים היינט,וי אמאל,האבן מיר באשלאסן צו שיקן די גאלטער פארן סטיפענדיע -פאנד.

אף א זיצונג פון אונזער קאמיטעט,וואו עס האט ביגעוואוינט דער סעקר. פון ישראל,פריינט פאלוך,איז באשלאסן געווארן צו גיבן די 3 טויזנט דאלאר אף די נעמען פון פארזיצער און סעקרעטאר פון דער אויסטראליער גרופע : מאטל ראט און גדליהו אשלאק.

דער יזכור - אוונט

בי אונז איז דער אוונט נים קיין קאנצערט.יעדעס יאר,אזוי פירט זיך,איז דער פראג-ראם,כמעט דער זעלבער ערנסטער און ווירדיקער. אויך די צאל באזוכער ענדערט זיך. ווער עס פארט אויף אדער גייט דעם אייבקן ווייג...יעדעס יאר קומט עס פאר דעם ערשטן זונטיק נאך שמחת -תורה. מיר הויבן אן מיטן גיין צום מצבה -מאנומענט נאך די 6 מיליאן קדושים,וואס גיפונט זיך אפן קארלטאנער בית -עולם. דארט זאגט א חזן דעם אל מלא רחמים און איניקע קאפיטלאך תהלים און אלע מענער זאגן קדיש...

דאן גיעז מיר אין א זאל. דאס מאל,אין זאל פון שלום עליכם שול.גיטעלע פריד-
מאן,אן אינייקל פון אונזערע חשובע לאנדסלייט ראזע און הערשל מיאדאוניק,צינדט
אן די זעקס ליכט לזכר די זעקס מיליאן קדושים און אלטער קליימאן דאוונט מנחה.
די מענער זאגן קדיש.דערמיט ענדיקט זיך דער רעליגיעזער טייל.

דער פרעזידענט מאטל ראט עפנט דעם יזכור-אוונט.איך וועל מיך ניט
פארנעמען איצט איבערגעבן די רייד,נאר איניקע זאצן...פון ראטס רייד ---
אין אלע לענדער,אין אלע צייטן האבן אונזערע שונאים זיך באנוצט מיט דער האק,
שווערד,און מיר ידן מיט שמע -ישראל. אויך די אראבער האבן באשלאסן אונז פאר-
ניכטן,ארינשטופן אין ים (נאסערס באליבט ווערטל...)און די אראבער האבן ליב
צו האלטן וואפן. עס איז זיי אבער נים געלונגען.דאס מאל,וי שטענדיק,אנשטאט
אויסשרייען שמע -ישראל,האבן די זעלבע ידן וואס האלטן א בייקס אין האנט איז
געווען א חלום --האבן באוויזן זיך צו פארטיידיקן קעגן זייבן אראבישע מלוכות...

גיטעלע פריידמאן רעציטירט סוצקעווערס " א וואגן שיך ". א הארציינדע ריידע
האלט ישראל נישטעטער...דער פרעזידענט רופט אלעמען באערן די קדושים מיט אויפ-
שטייז. מיטן געזאנג פון פארטיזאנען ליד " זאג ניט קיינמאל,אז דו גייסט דעם לעצטן
וועג "און התקוה ווערט דער אוונט געשלאסן.

פינאנסן פאר אונזער בולעטין

אויך וועגן בולעטין,זע איך,אז אנדערע גרופעס באשטייערן זיך יעדער אינדיווידועל.
אין אויסטראליע שטעלן מיר ניט קיין נעמען פון די לייענער,ווייל יעדער צאלט אין
די זעלבע סומע און דאן ווערן געשאפן בייי שמחות און צוזאמענקומען גאנץ באדייטנדע
סומעס. אזוי האבן מיר צוגעשיקט היינטיקס יאר 340 דרייי הונדערט און פערציק דאל.
און דאן פון באגריסונגען אדער,חלילה,מיטגעפילן..אזוי,אז אונזער גרופע איז
כמעט שטענדיק פון די ערשטע אף אלע געביטן...מיר רימען זיך ניט,מיר ווילן,אז
אנדערע זאלן אינספירירט ווערן און אויך שאפן באדייטנדע סומעס,פאר ישראל אין
אלגעמיין וי אויך פאר אונזער משפחה זשעלעכאוו...

מיר ווילן אויך באגריסן אלע אונזערע פרייַנט אומעטום צו זייערע שמחות וי אויך
אויסדריקן אונזער טיפן מיטגעפיל צו אלע משפחות וואס האבן געהאט צער און וויטיק
לעצטן יאר...

****

אויסטראליע - באגריסונגען

מזל טוב,גליק און נחת אונזערע חשובע לאנדסלייט,און קאמיטעם מיטגלידער,חנקע און איטשע צאצקעהיטש צו דער חתונה פון זייער טעכטערל בעטי מים עדי געהאבטזאם דעם ינגען פארל - יארן פון גליקלאכן צוזאמענלעבן.

זשעלעכאוער גרופע מעלבארן -אויסטראליע

אונזערע הארציקע ברכות אונזערע ליבע קוזינען חנהקע און איטשע צאצקעהיטש צו דער חתונה פון זייער ליב טעכטערל. אייך און דעם ינגען פארל -יארן פון נחת און גליק. חנה און יאנקל גאלדמאן

אונזערע טייערע קוזינען חנהקע און איטשע,א הארציקן מזל טוב און אסך נחת פון אייער ליב טעכטערל. דעם ינגען פארל -יארן פון גליקלאכן צוזאמענלעבן..

העלען,הענרי שפרינגער און משפחה

א הארציקן מזל טוב אונזער ליבע שוויגערן און שוויגער חנהקע און איטשע צו זייער טעכטערלס חתונה. אסך נחת און גליק דעם ינגען גליקלאכן פארל.

מרים זינגאראד און פאמיליע

מיינע טייערע לאנדסלייט און נאנטע פרינט חנהקע און איטשע,א הארציקן מזל טוב צו דער שמחה אייערע,אסך יארן פון גליקלאכן צוזאמענלעבן פאר אייער טעכטערל.

חנהטשע רובינשטיין

אונזערע הארציקע ברכות אונזערע חשובע לאנדסלייט חנהטשע און איטשע צו דער שמחה פון אייער טעכטערל. דעם ינגען פארל -יארן פון גליק.

אריה און כעלא טענענבוים

אונזערע טייערע לאנדסלייט חנהטשע און איטשע,אונזערע הארציקע ברכות צו דער חתונה פון אייער ליב טעכטערל. דעם ינגען פארל -אסך יארן פון גליקלאכן צוזאמענלעבן... פאלא און מארי פשוס

אונזערע טייערע פרינט חנהטשע און איטשע צו אייער גרויסע שמחה - אונזער בעסטע וואונטשן,אסך גליק אייך און אייער ינג פארל -יארן פון גליקלאכן צוזאמענלעבן. העלען און מארי אלטער

אונזערע הארציקסטע ברכות איך טיערע פריינט,חנהטשע און איטשע צו דער חתונה פון אייער ליבּ טעכטערל. דעם יונגען פּאָרל -אסך יאָרן פון גליקלאכן צוזאמענלעבּן.

מאָטל ראָט און משפּחה

אונזערע הארציקע וואונטשן אונזערע חשובע לאנדסלייט צו דער חתונה פון אייער ליבּ טעכטערל. דעם יונגען פּאָרל - אסך יאָרן פון נחת און גליק..

רעגינא און מאיר קורצארזש,חנה און יאָסל יגליצקי

אונזערע הארציקע ברכות אונזערע טיערע פריינט צו זייער שמחה -די חתונה פון זייער טעכטערל. רחל,משה יגליצקי,זינא און מענדל קורצארזש,יהודית און וועלוול באראוסקי,רות און מאיר וועגנער,זשעניע און ישראל נייטעטער,עוא און צדליהו אשלאק,פרידע און יאקאב וויסקאפ, גימפל און ישראל אשלאק.

א הארציקן מזל טוב און פיל נחת אונזערע חשובע לאנדסלייט,ריוע און חיים באראנשטיין צום געבורט פון זייער ערשטן איניקל. דערלעבט אים צו.פירן צו זיין חופה,אין עושר און כבוד. די עלטערן סאניע און מרדכי (די עלטערן)א גרינגע דערציאונג.

זשעלעכאוער גרופע אין אויסטראליע ג. אשלאק סעקרעטאר

הארציקע ברכות אונזערע טיערע לאנדסלייט,קאסירער פון אונזער גרופע,משה יגליצקי און זייערע מחותנים צו דער חתונה פון זייער איניקן זון זשעק מיט מלכהלע רעכט אויך די מחותנים פּאָלא און מיכל - אונזערע הארציקע ברכות. אסך יאָרן פון נחת און גליק.. דעם יונגען פּאָרל -לאנגע יאָרן פון גליקלאכן צוזאמענלעבּן...

זשעלעכאוער לאנדסמאנשאפט מעלבּאָרן אויסטראליע

די שמחה קומט פאָר דעם 16טן יאנואר..(די ברכות מעגן קומען אביסל פריער)

אונזערע חשובע לאנדסלייט און ביזנעס שותפים רחל און משה יגליצקי - א הארציקן מזל טוב און פיל נחת צו דער חתונה פון זייער זונדל זשעק מיט מלכהלע רעכט,אויך די מחותנים,אונזערע פריינט פּאָלא און מיכל ,אונזערע הארציקע ברכות.

זינע און מישא (מענדל)קורצארזש און משפּחה

****

אונזערע חשובע און טייערע לאנדסלייט רחל און משה ייגליצקי - אהארציקן מזל-טוב און פיל נחת צו דער חתונה פון אייער ליבע זונדעלע מיט מלכהלע רעכט. אייך און די מחותנים,אונזערע טייערע פריינם פאלע און מיכל רעכט ייאסך נחת און גליק. דערלעבט צו פירן זייערע קינדער צו דער חופה אין נחת און גליק.

חנה,יאסל אשלאק און משפחה

אונזערע טייערע און חשובע פריינם,רחל און משה ייגליצקי,פאלע און מיכל רעכט צו דער שמחה פון אייערע טייערע קינדערלאך - אונזערע הארציקע ברכות. אסך יאר פון גליקלאכן צוזאמענלעבן...דערלעבט צו פירן זייערע קינדערלאך צו דער חופה.

פרידע און יאקאב וויסקאפ

אונזערע טייערע פריינם און לאנדסלייט,רחל און משה ייגליצקי,פאלע און מיכל רעכט,צו דער שמחה פון אייערע ליבע קינדערלאך - אונזערע הארציקע ברכות נחת און גליק. דעם ייגנגען פארל ייאסך יאר פון גליקלאכן צוזאמענלעבן.

עוא און גדליהו אשלאק

אונזערע הארציקסטע ברכות אונזערע טייערע פריינם רחל און משה ייגליצקי (אונזער קאסיר)און די מחותנים פאלע און מיכל רעכט,אונזערע וואונטשן צו א גליקלאכן צוזאמענלעבן פון אייערע קינדערלאך... דערלעבט צו פירן זייערע קינדערלאך צו דער חופה אין נחת און כבוד.

מאטל ראם און משפחה

אונזערע טייערע לאנדסלייט,רחל און משה ייגליצקי און די מחותנים פאלע און מיכל רעכט,אונזערע הארציקע ברכות. דעם ייגנגען פארל - יאר פון גליקלאכן צוזאמענלעבן.

יהודית און וועלוול באראוסקי

הארציקן מזל טוב אונזערע טייערע פריינם רחל און משה ייגליצקי,פאלע און מיכל רעכט צו דער חתונה פון אייערע ליבע קינדערלאך. דערלעבט פון זיי אסך יאר פון נחת און גליק. זשענייע און ישראל נייטעטער,העלען,הענרי שפרינגער רות און מאיר וועגער,חנטשע רובינשטיין,גיטע און ישראל אשלאק,רחל און אהרן דוד באראנשטיין,חנה און יאנקל גאלדמאן,רעגינע און מאיר קורצארזש,העלען און מארי אלטער,ה. באראנשטיין,כעליע און אריה טענענבוים,פאלא און מאיר פשוט, כעליע און אהרן באראוסקי. ----------

פריינט שרייבן

מיר ווילן אויסדריקן אונזערע הארציקע ברכות און דאנקען אלע פרינט פון כמעט אומעטום וואס האבן אונז געשריבן טרייסט און האפענונגס בריוו און מיר האבן,צום באדויערן זיי נית געקאנט ענטפערן.

די לעצטע דרי חדשים האבן מיר איבערגעלעבט א קאשמאר -ציט. די שווערע אפעראציע און קראנקייט פון מין פרוי,פרידע אלטמאן-בוימאיל. אדאנק דעם באשעפער, וואס מיר קאנען איצט מיט צופרידנקייט און גליק אייך אלעמען לאזן וויסן,אז זי איז ארוים פון גפאר און קומט צוריק צו אירע פארלוירענע כוחות. און מיר האפן,אז מיט דער ציט וועט זי קאנען אליין אייך אלעמען ענטפערן...

עס איז א גומער און מחיהדיקער גפיל ווען אזויפיל פרינט,לאנדסלייט, פון אזויפיל לענדער האבן ארויסגעוויזן אזא וואריעטי אינטערעס..זיט געשטארקט טייערע פרינט (צופיל,קיין שום בייז אויג,אלעמען אויסצורעכענען...) און איר זאלט זיין געזונט און שטארק מיט אייערע משפחות און קיינמאל נית וויסן פון דעם שוידערלאכן טעם...

נאכאמאל,טייערע פרינט אומעטום - א הארציקן דאנק.

הערשל און פרידע אלטמאן - מיאמי

שמעון גובערעק - באגאטא קאלאמביע.

צו דער אידיער פון ארויסגעבן ד"ר קלעפפישס עסייען וואס זיינען געווען גדרוקט אין אונזער בולעטין אין משך פון יארן,אין א בוך פארם,האב איך דערהאלטן פון אייניקע פרינט וואריעע באגייסטערטע בריוו.. אויך זיי גפפעלט דער געדאנק און מען דארף זיך נעמען צו דער ארבייט...נאטירלאך,מען דארף דאס ארויסגעבן,שיין,עסטע-טיש ווי עס פאסט פאר אזעלכע וויסנשאפטלאכע עסייען וואס באריכערן דעם געדאנק...

וואלט אויך פארשלאגן,אז מיר זאלן אביסל מער וויסען אונזערע אייגענע שרייבער : וויסענבערג,יחיאל לערער,ברינסקי און וואלף יאסני... זייער וויניק קליינע שטעטלאך ווי אונזערע,האבן ארויסגעגעבן אזעלכע שריבער וואס האבן אונז גשטעלט אף דער מאפע פון דער ייִדישער ליטעראטור..מיר גרויסן זיך און שטאלצירן מיט זיי...אמאל איבערדרוקן א גאנצע קורצע דערציילונג - וואלט אויך נית געשאט. דער בולעטין - וועגן שריפטל אמאל,4 קליינע זיטלאך בייז היינט - א היפשן וועג אפגעשפאנט... זיט געשטארקט טייערע פרינט...

--- אברהם ראכוועךגער בוינעס אירעס ארגענטינע

דער אמת געזאגט,די לאנדסלית איבער דער וועלט,דארפן בעטן פאר דיין געזונט. דו האסט אונז אמאל איבערגעשראקן -טו דאס נים מער...דיין שפיץ -פעך און קוואליטעט פון וויסן,האס א שם אומעטום נית בלויז צוישן אונזערע לאנדסלית, נאר אויך אפילו אויסער אונזערע רייען. נית פאראן צופיל לאנדסמאנשאפטן,דא אין ארגענטינע פון אזא קליין,אדער אפילו גרויס שטעטל,וואס זאל דאס קאנען באווייזן אין משך פון יארן,אנצוהאלטן אזא שריפט מית אזא פארנעם אין אויסזען און,ספעציעל,אינהאלט...

בי אונז זיינען פאראן עטלאכע לאנדסמאנשאפטן וואס זיינען גרעסער פון אונז אין צאל,פון גאר גרויסע שטעט,און דאך קאנען זיך נית פארמעסטן מית זיערע אויסגאבן מית אונז...וויס,וויס מית זיער קוואליטעט און עסטעטישן פארנעם. זי האבן נית אזא שאלעך וי מיר...

דער לעצטער נומער 21 און 22 זיינען באמת א פראכט... וויזט אויס,אז דאס איז שוין א רעזולטאט פון דיין זיין אין מיאמי ווען דו קאנסט "האלטן אן אויג " אפן דרוקער... זי געשטארקט און מינע הארציקע ברכות אונזער ליבן קלעפפיש מית וועמען איך האב מיך באקענט פערזינלאך זיינדיק אין פאנאמא...עס איז פאר מיר א כבוד און א שטאלץ,סי פאר מיר וי פאר מין פראדלין זיך צו באקענען פער-זינלאך מית אזא געלערנטן און חשובן פרינט וואס גית צו חשיבות אונזער שריפט. אונזערע הארציקע ברכות טיערער פרינט קלעפפיש.

פון אונזער טיערן און חשובן ד"ר הרב העשיל קלעפפיש...

(אויסצוגן פון א בריוו) דערהאלטן דעם לעצטן בולעטין. דער בולעטין (22) מאכט אן אויסערגעווינלאכן רושם,סי מית אינהאלט,סי אויך מית דער אויסער - לאכער עסטעטישער פארם.דער אויסזאל פון מאטעריאל און פון די בילדער,זאגט עדות אף דער מי און ארבייט וואס דו ליגסט אריין,אין יעדן נומער,אויך אין דיין גוטן געשמאק. איך האב איבערגעבלעטערט דעם גאנצן בולעטין,אויך געליינט איניקע ארטיקלן,צוישן אנדערן אויך דיין פיין אנגעשריבענעם מאמר און איך בין פול מית באוואונדערונג. תחזקנה ידיך !

פריינט שרייבן = מיינונגען וועגן בולעטין, לויב און קריטיק =

לאָמ אן זשעלעס -

די דאָבינס - פרינט און שטענדיקע לייענער פון בולעטין.

דערהאלטן דעם נומער 21 בולעטין. באמת,אן שום איבערטרייבונג,א פראכט סי אין אויסערלאכן אויסזעהן און איבערהויפט אין אינהאלט...אייער רייזע אינדריקן, און איבערהויפט,דר העשיל קלעפפישס עסייען באריכטרן דעם געדאנק. מיר בייד איך און מין פרוי וואונטשן אייך לאנגע,געזונטע יאָרן אָנצוגיין מיט אייערע שעפפעריש ארבייט. אייב און צירעלע

פרינט שלום אפעלבוים - לערער אין העברעאישן אקאדעמישן אינסטיטום,מיאמי.

אדוני שאול. שלום וברכה.

אסיר תודה אני,בעד הבולטין היפה של יוצאי זעלעכאָוו.

הרבה עבודה וחכמה יפי ודעת נובעים מכל שורה ושורה. הזורנל יפה לעין - ומעניין עד מאד. החמר שלקטת - מושך לקרא מהשורה הראשונה עד הסוף.

הזורנל יכל לענין לא רק " ללאנדסלייט" אלא לכל יהודי אנטיליגנט.

יאָסקע משפטים - סאנטאָס -בראזיל.

----- איך וויס די שוערקייטן איינער אליין ארויסצוגעבן אזא פיינע שריפט. זאלן אייערע הענט געשטארקט ווערן. איך באוואונדער אייך פשוט... איר פארדינט עראלאך אונזער אלעמענס אנערקענונג פאר אייער ארבייט לטובת אונזערע לאנדסלייט.עס איז א הילפיקע ארבייט...זיט געשטארקט.

גדליהו אשלאק - מעלבאָרן -אויסטראליע.

זיט געשטארקט טייערע פרינט,הרב דר העשיל קלעפפיש און פרינט שאלעק פאר אייערע פיינע ארבייטן.באמת,עס איז א שטאלץ פאר אונזער משפחה אומעטום. שוין ניט רידנדיק,פון דער הילפס ארבייט וואס ווערט געטאן אדאנק די אינספי- ראציע פון אונזער שריפט. זיט געשטארקט. אין נאמען פון אונזער גרופע

ג. אשלאק

געוויידמעט מרדכי איש טוב זל"

מאמע ערד,
עס האט צו דיר זיך אומגעקערט
א מענטש א גרויסער, דיין זון,
זיין הארץ און זיינע הענט געוועזן זיינען ריין,
מאך אויף די טויערן,גאט,פאר זיין געבייַן.

מאמע ערד,
צי וועסטו אפשאצן זיין ווערט,
זיין גרוסקייט און זיין מוט,
די גרייטקייט אפצוגעבן יעדן טראפן בלוט
אין קאמף אנטקעגן געוואלט און קנוט ?

א,מאמע -ערד,
זאל פון ליבשאפט זיינער וואקסן אומגעשטערט
א דור נאך א דור אין פרייהייט,אין געזאנג,
ווי געוועזן איז דאס זיין הארציקסטער פארלאנג
און זאל באדעקט ווערן מיט בלומען שפאן נאך שפאן
וואו נאך סאיז מידבר און א פעלז פאראן.

זיי גוט צו אים,א, מאמע -ערד,
ער האט צו דיר זיך אומגעקערט
מיט ליבשאפט,וואס איז העכער ווי דערהויבן
זיי א מאמע אים,דערפיל זיין שרוים,זיין גלויבן .

חיה דארעמבוס = ישראל

מרדכי און זיין זון אין מיליטער - פאר דער פארטיידיקונג פון מדינת-ישראל

מרדכי און יהודית, מרדכי און שרה שפיזמאן, חוה און משה גלאזמאן....

מרדכי איש טוב עה"

(צו זיין ערשטן יאר-צייט)

א יאר אוועק פון אונז. די גריכן פלעגן דאס רופן = „פאטאס", גורל, שיקסאל! אונזער גאנץ לעבן איז איין גרויסע מיסטעריע . די גרעסטע געניאלסטע אין דער וועלט פון געדאנק, האבן זיך ניט געקאנט דערקלערן דעם סוד פון באשאף.

אונזער קומען און אוועקגיין = איבערלאזנדיק אלץ, די טייערסטע און ליבסטע און פארשווינדן אין דעם, אייביקן וועג" = דאס באגרייפן, פארשטיין = אט דא, שטייען מיר נאך אלץ ביים אנהויב = מיר וואנדערן אין דער פינצטערניש....

פרואורן זיינען געמאכט געוואָרן פון געניאלע דענקער ; יידישע און פון אנדערע רעליגיעז= פילאזאפישע = דער רעזולטאט ? מיר שטיין נאך אלץ ביים אנהויב... מיר ווייסן, אז אלץ וואס וועקט געבוירן =מוז אמאל שטארבן = אוועק אין דער אייביקייט .„מיר קומען פון דער ערד און אהין = מוזן מיר זיך אומקערן "..

ווייסן מיר דאס, די מינוט וואס מיר קומען אהער און דאך = שטארבט אוועק אן אייגענער, א נאנטער איבערגעגעבענער הארציקער פרייַנט, מענטש אין פולן זין פון וואָרט, וואס מיט זיינע שטאָן, זיין לעבן האט ער אונז דערהויבן און געלערנט די פאטענציעלע מעגלאכקייטן פון גוטס וואס עס איז פאראן אין מענטש = פילט איר ווי אן אינטעגראלער, אומצעטייל-באערער טייל איז פון אונז אפגעשניטן געוואָרן . דער ווייטיק איז טיף און אגאניש....

מיר בלייבן אן מאכט, אפילו, צו קאנען אריסברענגען אין אונזער שפראך, כאטש א קליינעם טייל וואס עס פייניקט אין דער נשמה !

פאראן א וועלט צו שרייבן וועגן אונזער טייערן און ליבן מרדכי. זיך באקענט מיט די איש טובס אין יאר 1962 און גלייך געוואָרן אריינגעצויגן אין זייער וועלט פון יארן. ניט שטענדיק מוזטו קענען מענטשן יארן, כדי זיי צו דערקענען אינערלאך, נשמהדיק... פאראן א וועלט צו דערציילן פון די מענטשלאכע שאטן זייערע, וואס זיינען ביז היינט עפנטלאך ניט דערמאנט גע-וואָרן. עס וואלט וועָרט געווען, אז אונזערע פרייַנט זאלן דאס וויסן ....

איינע פון די הונדערטע פאקטן וואס דערהויבן דעם מענטש = הארץ און דאס האט מרדכי פארמאגט שטענדיק וואס האט אים אין אונזערע אויגן באליבט און פארערט.

א קליינער פאל.

א קינד! א מיידעלע פון עטלאכע יאר, פון א צערישענער היים; געדראט א גע-פאר, אז דאס קינד זאל אומקומען === און פאר יארן, בוכשטעבלאך, האבן די איש טובס געארבייט איבער די כוחות צו ראטעווען דאס קינד....

און אפילו היינט, טייערער מרדכי, גייט די דאזיקע ארבייט דיינע אן פון דיין לעבנס- חברטע און איבערגעגעבענעם פרייַנט .....

יארן אין א קינדער- היים. יארן זיך ניט געקאנט ארן ניט געוואלט בלייבן. געפילט ארן געורטן איבערצייגט,אז מען האט זי פארשיקט... כדי זי ניט צו האבן נעבן זיך... עס איז געורטן א פיינלאך קאפיטל פאר יארן,וואו די איש- טובס האבן זיך פארנומען מיט לייב ארן לעבן = ביז דערלעבט נחת ארן גליק, ענדלאך זיך איינגעגלידערט, ליב געקראגן דאס לענדעלע מיטן גאנצן לעבן = חתונה געהאט מיט א פיינעם הארציקן בחור ארן האט היינט צוויי זיסע ארן טייערע קינדערלאך ארן גראטעוועט א קינד פון ארנטערגאנג....

ארן דאס קאפיטל גייט נאך אן

איצט זעצט יהודית פאר די דאזיקע ניט פארענדיקטע ארבייט .

שרייבט בריוו צו דערצעשפריטער משפחה אומעטום - ארן די סומע פון צוויי טויזנט דאלאר וואס עס איז נויטיק צו שאפן א דירה פאר דעם יינגעלע פארל - איז מיט יהודית איש טובס אנשטרענגונג ארן שווערע יארן ארבייט,שוין באלד געשאפן געווארן.

דאס איז א קליין קאפיטל פון די איש טובס,א קליינס ארן ריזיק גרויס - שאצנדיק לויט דעם געפיל ארן הארץ וואס זי האבן ארויסגעווייזן בלויז אין דעם פאל... ארן אזעלכע זיינען געווען זייער ארן זייער פיל.

שמיל,באשיידן,אן טומל אדער אנערקענונג,האט מרדכי געטאן א חעלט מיט האריקע ארבייט ארן זיין חברטע -צו לענגערע יאר -איז געווען ארן פארבליבן א פארזעצער צו דעם קאפיטל,מענטשלאכקייט אין פולן זין...

שרייבט אונזער ליבער האריקער פריינט פון אויסטראליע - מאטל ראט, ארן פיל אנדערע פון אומעטום : וי אזוי קאנען מיר זיך פארשטעלן קומען קיין ישראל ארן ניט טרעפן אונזער " מאמע מרדכי " ?

זייגעשרייבט טייערע יהודית ארן די גאנצע משפחה איש- טוב- אונזער וואכעדיק,טאג- טעגלאך גרויי לעבן ווערט געווארימט אין די זון- שטראלן פון יענע יחידים וואס גיבן צו אונזער לעבן א זין = מרדכי איז געווען אוז ווערט פארבלייבן אין אונזער זכרון = אייגער פון זיי.

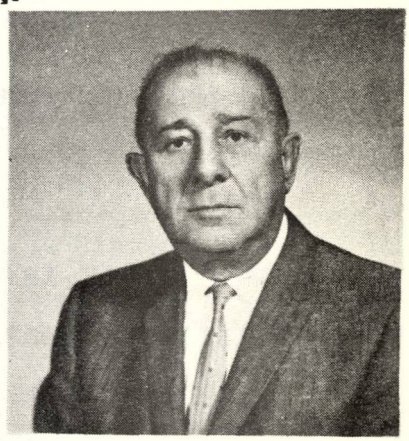
זייט געשרייבט טייערע יהודית ארן משפחה

מיאמי = שאלעק =

וועגעזולע ==== געשטארבן אונזער לאנגיאריקער פריינט
========== מאקס בייגלמאן =

אונזער טיפסטן מיטגעפיל די טעכטער,זון,אייניקלאך און איר =אייניקלאך מיר אלע זשעלעכאוועך און גארואלינער זיינען מיט אייך אין אייער צער איר זאלט שוין קיינמאל מער ניט וויסן פון קיין אומגליק אין אייער משפחה ==== די גרופע אין וועגזולע

אברהם ייגליצקי = סעקרעטאר

מיר האבן זיך באקענט מיט מאקס בייגעלמאן אין די פערציקער יאָרן אין פאנאמא. און גלייך געוואָרן זייע נאָענט. ער איז געווען א הארציקער מענטש און אן ענ גישער געזעלשאפטלאכער טוער.

און זאל דאָ פארצייכנט ווערן פאר דער געשיכטע פון ישוב אין פאנאמא - אז ער איז געווען דער ערשטע וואס האט געגרופן די ארגאניזיר = פארזאמלונג אין פאנאמא אין א פריוואט =הויז פון א מאטראצן=מאכער דוכט זיך, גאלדבערג, און דארטן איז געלייגט געווארן דער פונדאמענט פאר דער אשכנזישער קהלה וואס איזשפעטער געווארן דער איניציאטאר פון גאנצן יידנטום אין פאנאמא||| זאל דאס פארצייכנט ווערן פאר דער געשיכ

בכלל,איז מאקס געווען א נאנטער הארציקער מענטש און זיך געשאפן זייער פ פריינט אין פאנאמא וואס געדענקען אים נאך ביז היינטיקן טאג צום גוטן..

מאקס בייגעלמאן,איז געקומען פון גארואלין קיין קובא . וארטן פרובירט מאכן זיין היים . זיין וועג איז ניט געווען אויסגעפלאסטערט מיט בלומ ווי אלע אימיגראנטן = זיך היפשלאך געמוטשעט א=היפש ביסל.

פארלוירן זיין געליבטע פרוי און מאמע פון זיינע קינדער וואס זאל אים שווער דערדריקט.

מיט יארן שפעטער מאכט ער זיין היים אין וועגזולע און זיך געהאלטן זייער נאענט מיט אונזער משפחה זשעלעכאוועך און געשטיצט אלע אונזערע אונטערנעמונגען |||

דער משפחה = אונזער הארציקן מיטגעפיל און זאל זיין רייניר נאמען שטענדיק דעהמאנט ווערן צום גוטן ..

רעדאקציע בולעטין ==== שאלעק אסתר און משפחות

****

פארואלטערס ווינקל דערהאלטן געלט = פארן בולעטין

==========

ששיין (ששיינהענדלער -קאנאדא)	50	פאטאס
קאראלא בראנקילא	I8	באגריסונגען
דרעזנער באגאטא	I5	בר-מצוה פאטא
אסתר וועיר ארובא	6	נעקראלאגן
דוד ווייסלעדער = פאטא	I0	פאטא
סאול מאקאורסקי = ניו = יארק	25	פארן בולעטין

אנטשולדיקט פאר טעותן אין לעצטן נומער:

עס פעלן פון מרדכי ווינבערג - 5 דאלאר פאר א נעקראלאג צו דער משפחה איש-טוב פון ישראל. עס פעלן אויך די איינצאלונגען פון באגאטאס זאמלונג פארן בולעטין פון שלמה און יאנקל בראנדווין פיר הונדערט פעזעס (400) זיט אונז מוחל, עס איז אונזער פארזעהן... מלכהלע.

ווינבערג מיאמי	10 דאלאר	אברהם גאלדשטיין בראזיל	59 דאלאר
אריה לאטערשטיין	10 "	ישראל וויסמאן ניו-יארק	10 -
מרדכי שפיזמאן	25 "	קארלא-בראנקילא	20
אויסטראליע	339 דאלאר פארן יאר 71	מאיר שלום זילבערקנאפ	20 בראזיל
ברוך פערקאל	5 ד. מאנטרעאל	שמאי, פאפאווסקי	10 ישראל
סילווין מאסקאוויטש	20 ניו-יארק	נחמן שטיינהענדלער	10 קאנאדא
גאליצקי	10 ניו-יארק	גרושעצקים, מאטעס און פוינע	40 דאלאר
מאיר שלום זילבערקנאפ	10 דאלאר	פארין --- פון וואסערמאן -	ניו-יארק 187 דאלאר

טיערע פרינט.

מיר ווילן אייך דערמאנען, אז יעדעס בילד, פאטא, קאסט אריינגעבן 10 דאלאר. באגריסונגען, אדער, חלילה, נעקראלאגן, 2 צווי דאלאר. שיקט עס גלייך דירעקט צו דער פארוואלטונג. פרינט שלעפט האט גענוג ארבייט אן איבערשיקן די געלטער קיין ניו יארק. פארשווערט ניט די ארבייט. א הארציקן דאנק אייך --- מלכהלע

פילאלאגיע,פועלי ציון שריפטן,געקליבענע שריפטן. אין מאסקווע איז דערשינען אף רוסיש זיין אפהאנדלונג-ווירטואליזם און רעליג-יעזע פילאזאפיע" און אנדערע ווערק אף פארשידענע שפראכן....

דעם דריטן אפריל 1963,קנאפע 46 יאר נאך זיין טויט,איז דער גרויסער לערער פון דער "ציוניסטיש-סאציאליסטישער" באוועגונג,בער בארוכאוו,געבראכט געווארן צו קבר ישראל אין באדן פון ארץ ישראל...

גרויסע פערזיינלאקייטן,צווישן זיי ,בן גוריון,דער פרעזידענט זלמן שזר,גאלדע מאיר א.א. באגלייטן דעם פירער און לערער, צו זיין אייביקער רו...

א. בעקער (סעקרעטאר פון דער הסתדרות)

****

****

וועד בני־גורין / אייגער פון די יחידי סגולה

****

****

(רייד גשהאלטן בייַ דער קבורה אין ישראל)

****

מיר באגלייטן היינט צו זיין אייבישקער רו אין אונזער לאנד,איינעם די גרויסע יחידי סגולה פון אונזער פאלק אין די לעצטע דורות, אן אויסגעשפראכענעם ווייסנשאפטסמאן,אן אריגינעלן איידיען־שעפער, א מענטש,וואס אהבת־ישראל און אהבת ארץ־ישראל האט געפלאמט אין אים ווי א פייער ־פאר יעדער אויפקלערונג און פאר יעדער זאכלאכער ווייסנשאפטלאכער באגרינדונג :א מענטש,וואס איז בייזן לעצטן אטעם,מיט אלע פעדים פון זיין נשמה,געווען צונויפגעבונדן מיטן חלוצישן ווערק אין לאנד.

****

באראכאוו האט אפילו ניט זוכה געווען צו קומען אין לאנד,ווייל ער איז פריצייטיק געשטארבן.אבער,ער האט זוכה געווען דאס,וואס עס האבן ניט זוכה געווען אסך גרויסע פירער פון אונזער באוועגונג,אז זיין משפחה,פרוי,זון און טאכטער־זיינען בויער פון לאנד. און זיינען בירגער זייט אסך יארן. איך האב ניט געהאט די זכיה צו קענען באראכאוון אין זיינע יונגע יארן,אויך באראכאוס לערע איז צו מיר דערגאנגען,ווען איך בין שוין געווען אין ארץ־ישראל.אין דעם מאמענט מוז איך זאגן,דעם גאנצן אמת,אז זיין לערע האט ניט אפעלירט צו מיר.אבער איך האב געהאט די זכיה זיך צו באקענען מיט באראכאוון ־צוערשט אין אייראפע,אף צווייטן וועלט־קאנפערענצן פון פארבאנד פועלי־ ציון#פאר דער ערשטער וועלט־מלחמה,אין 1909 אין ווין און אין קראקע אין 1911.און נאכמער,האב איך געהאט די זכיה צו ארבייטן מיט אים אין משך פון מער פון צווייַ יאר,צוזאמען מיט מיין טייערן,גרויסן חבר,וואס איז אזוי נאנט געווען צו אים און מיט אים מיטגעארבייט דער יוגנטלאכער פרעזידענט פון אונזער מדינה,מיין טייערער חבר יצחק בן צבי,וועלכער קען היינט ניט זיין מיט אונז אף דעם ארט , צו אונזער אלעמענס צער..צוליב זיין געזונטס־צושטאנד...

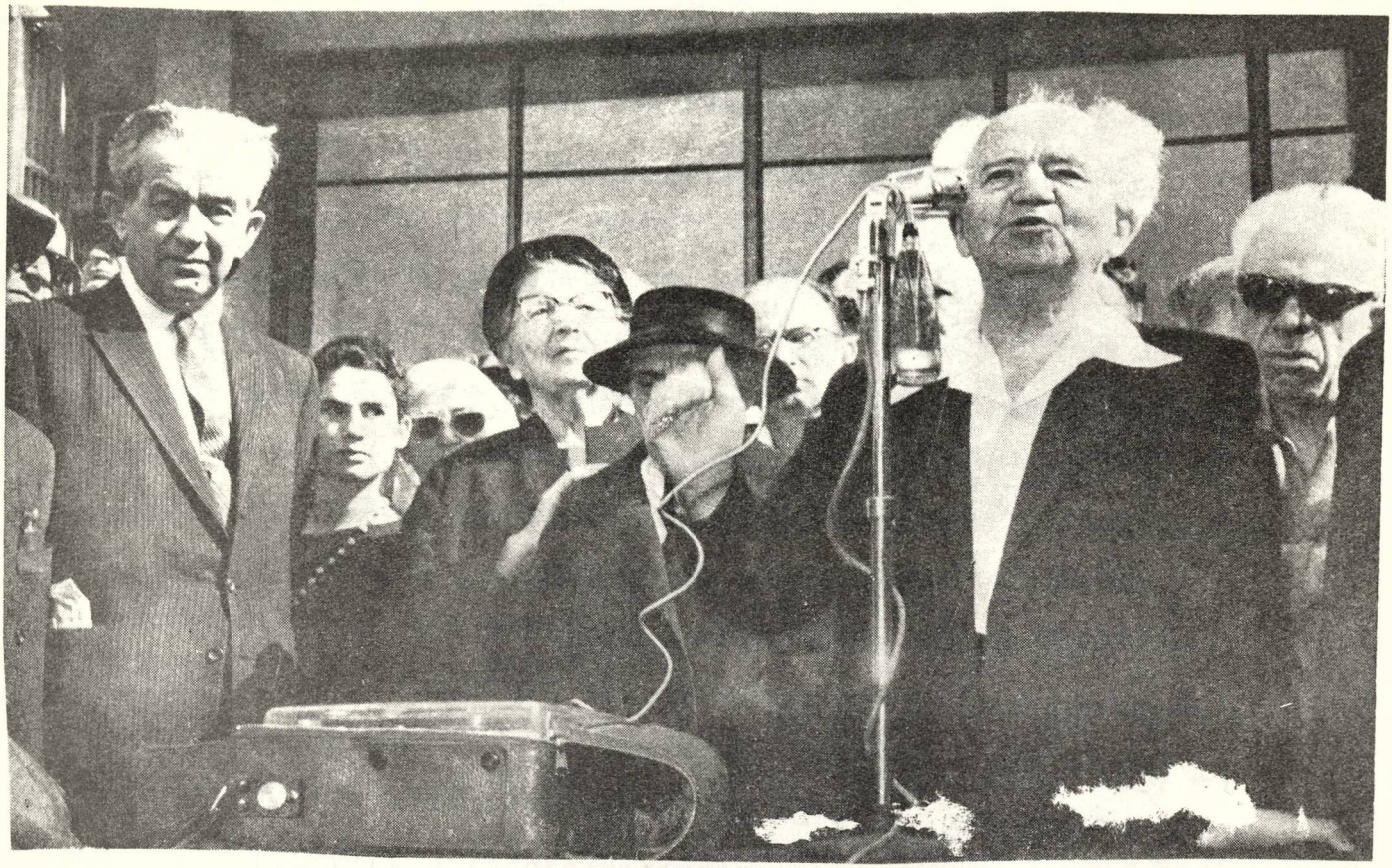
דאן האב איך עס טאקע דערקענט ניט בלויז די גאונות פון

פון זיין געדאנק,זיין וויסנשאפטלאכע גרויסקייט,נייערט איך האב דער-
קענט די טיפע ייִדישע אינסטינקטן פונעם מענטש בער באראכאוו -און
אסך פון אייך איז דאך באוואוסט,אז בער באראכאוו איז ארויסגעטראטן
פונעם ציוניסטישן קאנגרעס,וויל ער האט אים באטראכט וי א בורזשו-
אזיע אינסטיטוציע.

אבער,דער דאזיקער מענטש איז ניט געווען פארגליווערט אין זיין
געדאנק,ער איז ניט געווען קיין קנעכט פון דער דאגמע.וען ער איז
צוליב דער מלחמה געקומען קיין אמעריקע -אין ליכט פון די מעגלאכ-
קייטן וואס האבן זיך אנטפלעקט בייַם סוף פון דער מלחמה - איז בער
באראכאוו געווארן פון די ערשטע קעמפער פארן „אלגעמיינעם ייִדישן-
קאנגרעס„ פון די יידן אין די פאריניקטע שטאטן :וויל דאס ייִדנטום
פון די שטאטן האט זיך דאן אנגעהויבן ארויסרוקן אפן אויבערשטן
שטאפל פון דער אינטערנאציאנאלער פאליטיק און איז געווארן איינער
פון די דעציזירנדע גורמים(אורזאכער) אויב ניט דער גורם -אין
אינטערנאציאנאלע פראגן,וואס זיינען דאן אנגערופן געווארן :
די רעכט פון ייִדישן פאלק און זיין היסטארישע פארבינדונג מיט
ארץ -ישראל.

ער איז געווען פון די ערשטע קעמפער,שארפסטע,
און איך באדויער,וואס זיינע פלאמיקסטע ארטיקלן אין דער פראגע,
וואס זיינען דערשינען אין דער אמעריקאנער צייטונג „וארהייט„ אז
זיינע ארטיקלן וואס האבן גערופן אן אלגעמיינעם ייִדישן צוזאמענקום,
וואס איז אין אמעריקע אנגערופן געווארן מיט נאמען „ציוניסטישער
קאנגרעס„ -זיינען ביז היינט ניט צוגענגליך געווארן..

איך וויס,אז א ריכטיקע אפשאצונג,אף וויפיל עס איז מעגלאך,פאר
א מענטשן,וועלכער האט ניט דערגרייכט די געדאנקלאכע און וויסנ-
שאפטלאכע הויכן פון ב.ב.קען אפשר אויסגיך דריקט ווערן דורכן
שרייבן א גאנץ בוך.און אפשר וועט עס אויך ניט איבערגעבן די
גאנצע גרויס פון זיין נשמה און ניט פון זיין געדאנק...נייערט
איך וועל זיך אפשטעלן בלויז אף א קליינעם פרט -און אמאל,ווארפט
א קליינער פרט זיין ליכט אף דער גאנצער נשמה פון א מענטשן...

דער צוזאמענטרעף אויף דער קראקעווער קאנפערענץ

דאס איז געווען בעת דער פערטער וועלט־קאנפערענץ פונעם פארבאנד פ.צ. וואס איז זיך צונויפגעקומען אין קראקע אין 1911.די דעלעגאטן פון ארץ ישראל זיינען געווען צווי: מיין טייערער פריינט יצחק בן צבי און איך.איינע פון די ברענענדע פראגן איז געווען־דער ארץ־ישראלדיקער ארבייטער־פאנד.מיר זיינען געקומען מיט דער אפיקורסישער הנחה(פאר אונזערע חברים פון אויסלאנד)אז אונזער איבערגעגענקייט צו די א. ישראל ארבייטער און צום כלל ארבייטער אין לאנד,איז קודם,פאר אונזער איבערגעגענקייט דעם „פועלי־ציון" פארבאנד אין גלות.

****

עס איז געווען א גרויסער אויפשטורמקייט קעגן אונז צוליב דער אפיקורסות.מען האט זיך נית באפרידיקט בלויז מיט וועדטער פון קריטיק,נאר די קאנפערענץ האט אפילו אנגענומען א באשלום,וואס האט אונז געמאדלט,דאס וואס ,מען האט אנגעדופן־דער סעפעראטיזם פון אונזער באוועגונג אין ארץ ישראל".דוכט זיך מיר,אז בעצם איז אויך באראכטט געווען מיט דער מינונג,נאר ער איז געווען דער איינציקער וואס האט נית אויפגעהויבן זיין האנט קעגן די שליחים פון די ארץ־ישראל ארבייטער,צוליב דעם טיפן געפיל פון כבוד,וואס איז געווען אין זיין הארצן פאר די חלוצים אין לאנד.איך האב דאן געזעגן וי וועדטפול ער איז געווען אין דעם טיפן נשמהדיקן צוזאמענבונד,זיין גרויסער פארעדונג פאר די פאר די פארווירקלאכנדע ארץ־ישראל חלוצים.

****

אסך האבן זיך נית פאנאנדערגעקליבן אין דער לעדץ פון ב. ער האט געריידט וועגן א סטיכישן פראצעס,אז די עליה איז א מוז,וי עפעס א ספעציעלער כוח,וואס שטעקט אין אונז וואס וואלט געצוואונגען די יידן צו גיין קיין ארץ ישראל.דאס איז אן אפסאלוטער טעות.

"א,ב.ב. האט געזוכט און אויך געפונען א וויסנשאפטלאכע אויפקלערונג.נית בלויז דער סטיכישער פראצעס,וואס עפעס אן אויסערלאכער כוח צווינגט ארויף די יידן צו קומען קיין א.י.נייערט אויך אויסערלאכע סיבות :דער טיקר האט ער פארשטאנען די אינערלאכע שטויס־קרעפטן,די נויט און דורשט פון די יידן צו גיין קיין ארץ־ישראל.

דאס איז געווען די דעציזירנדע אינערלאנע שטוים־קראפט פון די נשמה־טיפענישן,וואס איז ארויסגעהאלפן געווארן מיט אן אויסערלאכן שטוים.דאן האב איך דערזעען די גאנצע טיפקייט פון זיין צוגאנג, וואס איז געווען אנדערש ווי בייי זינע איבעריקע חברים אין גלות.

סאיז געווען דארט א דעלעגאציע פון רוסלאנד(געווען פאר דער רוסישער רעוואלוציע)געווען א דעלעגאציע פון פוילן,וואו די פ.צ. באוועגונג האט זיך ארגאניזירט אן א פארבינדונג אן א פארבינדונג מיט רוסלאנד,און סאיז געווען אן אונטערשיד פון צוגאנגען צווישן זיי.סאיז אויך געווען א גרויסע דעלעגאציע פון גאליציע און עסטרייך. סאיז אויך געווען א דעלעגאציע פון אמעריקע.די נאנסטע צו די א.י. זינען געווען די אמעריקאנער,ווייל צווישן זיי איז געווען זייער ווייניק ייידישסטן.

****

איינע פון די פראגן,וואס האבן מער פון אלץ פאנאנדער־ געטיילט דאן און געדינט ווי די שארפסטע סיבה פאר מחלוקת,איז געווען "די שפראכן־פראגע.די אמעריקאנער האבן געשטימט קעגן אונז. אויך די רוסישע,פוילישע און עסטרייכישע.סאיז געווען בלויז איין בולגארישער דעלעגאט "כוויס ניט צוליב זעלבע סיבה באראכאוו האט דאן באקומען דעם מאנדאט פון בולגאריע,כאטש ער האט געקענט רעפ־ רעזענטירן די פ.צ.אין רוסלאנד און יעדן ארט אין דער זעלט - וואס האט ניט אויפגעהויבן זיין האנט. ***

איך בין אויפגערודערט געווארן פון זיין באציונג צום חלוצישן - ווערק.דאס איז ניט געווען צוליב זיין גוטער באציונג צו די צווי חברים פון ישראל.כאטש איינער פון זיי איז דאן באקאנט געווען אין לאנד מיטן נאמען אבנר,אבער איצט איז ער באקאנט אונטערן נא־ מען בן צבי "דאן האב איך געזעען זיין טיפע נשמה באציונג און פארערונג פארן חלוצישן ווערק. ******

אין יענער צייט האט מען געוואוסט ווען וואלונטאריזם,דאס וארט „חלוצים"האט ניט עקזיסטירט.ניט געווען קיין מענטש אין לאנד, וואס האט זיך גערופן,חלוץ.קיינעם פון דער צווישטער עליה איז ניט איינגעפאלן אנצורופן חלוצים.אויסער,יענע וואס זינען געקומען

פון גאליציע "פון זייער מויל האבן מיר דערהערט דאס וואָרט חלוצים. ניט אין "הפועל הצעיר"און ניט אין "אחדות־העבודה"האט מען דער־ פונדן דעם באגריף חלוצים.און מיר וויזט זיך אויס,אז די וואס האבן אים דערפונדן,זיינען גאָר ניט געווען אזעלכע גרויסע חלוצים. איך האב אבער געזעען וואס פאר א וואג סהאט געהאט בײ באראכאוו,די אליין־פארווירקלאכונג.וועו עד זאל ניט פריצייטיק פארשניטן ווערן, וואלט ער זוכה געווען אליין אהערצוקומען.איך האב שוין געזאגט,אז ער האט זוכה געווען דערצו,צו וואס עס האבן ניט זוכה געווען אסך אנדערע פון די גרויסע מנהיגים.זיין משפחה געפונט זיך אין לאנד און האבן מיט זייער לעבן פארווירקלאכט דעם אידעאל,וואס האט גע־ ברענט אין זיין נשמה,באראכאוו "וועלכער איז געווען א חלוץ... דאן האב איך,נאך מער דערזעען,די גרויסקייט פון בער באראכאוו. דערזעען און אפגעשאצט זיין ווינשאפטלאכע אויסטויטשונג פון זיין פארש ארבייט און ווי טיף עס איז דאס נאטירלאכע געפיל בײ אים פאר דער פארווירקלאכונג פון דעם אידעאל.דאן האט פאר מיר אויפגע - לויכטן זיין פערזינלאכקייט... *********

<u>און נאכמער,האב איך אים דערקענט אין די שטאטן.</u>

כאטש ער איז ארויסגעטראטן פון דעם "קאנגרעס"ער האט אבער געלעבט אין אמעריקע און האט געזעען,אז סאיז א נויטווענדיקייט פאר אן אלגעמיינעם אויסדרוק אין אנבליק פון דער פארשטייענדער שלום־קאנ־ פערענץ,וואס וועט אין געווינסער מאס,דעצידירן דעם גורל פון דער יד־ ישער לאגע אין גלות,ווי אויך פון דער צוקונפט פון ייִדישן פאלק, די רעכט פון ייִדישן פאלק אף זיין צוקונפט אין לאנד.האט ער זיך באפריים פון זיין דאגמע,אז דער פראלעטאריאט קאן ניט זיצן צוזאמען מיט דער בורזשואזיע און איז געווארן א געטרייער קעמפער פאר אן אל־ געמיינעם ייִדישן קאנגרעס.און איך האף,אז זיינע ארטיקלן אין אט דער פראגע,וואס האבן א טיפע דערציערישע באדייטונג,וועלן צעשטערן אסך פארקריפלונגען,וואס האבן זיך ארומגעוויקלט די אידיין פון באראכאוו. אז די ארטיקלן וועלן אויך זוכה זיין אפגעדרוקט צו ווערן,ווי סהאט

זוכה געווען דערווייל בלויז א קליינער טייל פון זיינע ווערק.

די ייִדישקייט פון בראַזאַוון

נאָך איין זאַך : ווען דער ייִדישקייט פון בער בראַזאַוו.איך ווייס,אז אין די קינדער־יאָרן האָט ער געריידט ייִדיש. אָבער זיין דערציונג און די הויפט־שפראַך אין דער היים,איז געווען רוסיש: און אָט דער מענטש איז געוואָרן דער ערשטער אידעאַלאָג און פּאָרשער אין דער וועלט ־יעדנפאלס ־דער ערשטער צווישן יידן־פון דער ייִדישער שפראַך און איר ליטעראַטור.און מיר איז ניט באקאנט נאָך אזא פּאַרטיפּטע פּאָרש־ארבייט פון דער ייִדישער שפראַך,ווי בראַזאַווס־ווען ייִדיש און ייִדישע ליטעראַטור,בעיקר,אינעם לעבן פון די יידן אין גלות.

פונדעסטווענען האָב איך פון ב.ניט געהערט קיין שום טענה קעגן אונז,פארוואָס מיר,אין ארץ ישראל,זיינען אזוי קנאיש פאַרן אויפ־לעבן די העברייאישע שפראַך.איך קאָן זיך איצט ניט דערמאָנען,אָבער בראַזאַוו האָט די העברייאישע שפראַך אין ארץ ישראל אָנגענומען ווי א שפראַך.איך וואָג ניט פעסטצושטעלן עס מיט זיכערקייט,אָבער איך ווייס,אז ער איז קיינמאָל צו מיר ניט געקומען מיט קיין טענות,פאר־וואָס מיר זיינען אזעלכע קנאים פאר דער העברייאישער שפראַך אין ארץ ישראל.

ער האָט דורכאוים געקאָנט אונטערשיידן די ייִדן אין גלות, דער עיקר,פון דעם גלות פון וועלכן ער איז ארוים ־דאָס מזרח־אייראָפּייאישע ייִדנטום,וואָס ייִדיש איז געווען זייער שפראַך,וועלכע האָט זיי פארבונדן.ער איז ניט געקומען אין באריר מיט די יידן וואָס זייער שפראַך איז געווען אראַביש,פערסיש און אנדערע שפראַכן.

אוודאי איז דאָס אייראָפּייאישע ייִדנטום,געווען דער צענטער פונעם ייִדישן פאָלק און מען האָט געקאָנט זיך דערוויסטערן ־כאָטש וויסנ־שאפטלאך האָט מען זיך אויך ניט געטאָרט דערוויסטערן ־ פון ייִנע שפליטערן פונעם ייִדנטום אין אנדערע לענדער,וואו ייִדיש איז פאר זיי געווען א פרעמדע שפראַך.גראָד ווי אונז איז פרעמד אראַביש, וואָס איז אין פארשידענע תקופות געווען די שפראַך פון די גרויסע זין פון ייִדנטום,פון די גרויסע פילאָזאָפן --

סאן = כאסע קאסטע = ריקע

זאמלונג פארן סטיפענדיע =פאנד אין ישראל
דורכן קאמיטעט; צירעלע רידעלמאן = אונזער סעקרעטארן
דוד ווייסלעדער און יאנקל פארבער

די סטיפענדיע איז אפן נאמען נחום זל אן אייניקל פון תרצה און
אפרים פרידמאן = וואס איז טראגיש אומגעקומען אין עלטער פון
צוועלף יאר = זאל זיין נאמען פארייביקט ווערן דורך דעם פאנד !

דוד פיינזילבער	צוויי הונדערט דאלאר
ישראל בראן	הונדערט און פיפציק
יעקב לעכטמאן	הונדערט און פיפציק
יעקב פארבער	הונדערט און פיפציק
דוד ווייסלעדער	הונדערט
אהרן ברוטאן	פיפציק
אברהם ווייסלעדער	פיפציק
יאסל ראכווערגער	פיפציק
הערשל בראכאוויטש	פיפציק
מארקוס אייזענבערג	פיפציק
ל י מירענבערג	צוואנציק
יצחק וואסערמאן	צען
שמחה ווייסבערג	צען
שלום האכגעלערנטער	פיפציק

א הארציקן דאנק דעם קאמיטעט ווי אויך אלע וואס האבן בייגעשטייערט עס פעלן נאך עטלאכע פריינט וואס האבן נאך דערווייל גאר ניט געגעבן און קאנען געבן גרעסערע סומעס = ווארטן מיר און מיר זיינען זיכער, אז זיי ווערן אונז און זיך ניט פארשעמען .....

עס איז א הייליקע ארבייט וואס קיינער,ניין ! קיינער
טאר זיך ניט אפזאגן און ניט מישטעלפן !!!

****

****

****

אהרן רידעלמאן פון קאסטע ריקע

איך גיב 5.000 פינף טויזנט ישראלי־פונטן פאר דער סטיפענדיע= פאנד אפן נאמען פון מיינע עלטערן און משפחה וואס זיינען אומגעקומען אין דעם שוידערלאכן אומגליק וואס עס האט געטראפן אונזער פאלק = זעקס מיליאן קדושים !! זאל דאס זיין א סימבאליש מצבה אף זייערע קברים !!

אין נאמען פון קאמיטעט און רעדאקציע =פארוואלטונג ווילן מיר אויסדריקן אונזער הארציקן דאנק און אנערקענונג טייערע פריינט פאר אייערע נאבעלע שאטן און זאל דאס זיין אן אנרעגונג פאר אנדערע אומעטום וואס קאנען זיך אויך פונקט אזוי דערלויבן צו געבן אפילו מער ווען זיי זאלן נאר ווילן ....

נאך אמאל טייערע רידעלמאן און דרומלעווישט

זאלן אייערע הענט געשטארקט ווערן !!!

א מוסטער פאר אנדערע לאנדסלייט

שמואל יואל דרומלעוויטש אין קאסטע ריקע גיט 5.000

פינף טויזנט ישראלי־פונטן פאר דער סטיפענדיע צו פארייביקן זיינע עלטערן און משפחה מיטגלידער ווען זיינען אומגעקומען אין דער שוידערלאכער צייט פון דער היטלער עפאכע ;

זאלן קינדער אונזערע גענישן פון דער סטיפענדיע און פארזעצן זייער שטודיום !

עס וואלט געווען כדאי אז נאך לאנדסלייט אין קאסטע ריקע וויי אויך אין אנדערע לענדער זאלן זיך אפנעמען א ביישפיל פון אונזערע חשובע טייערע לאנדסלייט אין קאסטע ריקע ;

ש י דרומלעוויטש און אהרן רידעלמאן

זאלן אייערע הענט געשטארקט ווערן !!!

****

****

****

פריינט שרייבן ==== דוד וויסלעדער === קאסטע = ריקע

==========

די געזאמלטע געלטער פאר דער סטיפענדיע זאל זיין אפן נאמען פון דעם אייניקל פון תרצה און אפרים וואס איז טראגיש אומגעקומען אזוי יינג !

עס ווילט זיך אויך שרייבן וועגן אונזער בולעטין = אבער איך מוז דאס איבערלאזן אף א צווייט מאל =

די סטיפענדיע וואס מיר שאפן איצט דארף זיין א סימבאלישע מצבה

אפן אומקום פון אונזערע נאנסטע און טייערסטע וואס זיינען אזוי ברוטאל אומגעקומען און די גאנצע ציווילזירטע וועלט האט געשוויגן

איז פאר אונז פון קאמיטעט גרוסן פיינלאך ווען מאנכע זייער פארמעגלאכע האבן גאר ניט בייגעשטייערט !!

ווי אזוי דערקלערט מען דאס אף א נארמאלן אופן ?

זאלן די פריינט אליין ענטפערן = מיר ווילן ניט

דערמאנען זייערע נעמען = וויל מיר שמען זיך !!!

וועגן בולעטין = מיר בענטשן אייך יעדעס מאל ! די שריפט האלט אונז צוזאמען און מיר האבן וואו זיך אויסצוריידן דאס הארץ .....

איין שפראך = איין ווילן = איין הייליקע אידייע !

וואלט די וועלט זיך אפגענומען א בישפיל וואס דער מענטש = וועג ער וויל = וואס ער קען אויפטאן און ברענגען שלום אף דער וועלט !

==========

דער קומענדער נומער וועט זיין געווידמעט אונזער קדוש= דעם באגאבטן פאעט פון אונזער שטעטל = וואס האט זיך געקאנט ראטעוון און באשלאסן אומקום צוזאמען מיט די יידן = די זעקס מיליאן קדושים !!!

א טייל פון קומענדן נומער ארטיקלן ;

א) ביאגראפיע שלמה בראנסקי (זיין שוואגער)

ב) יחיאל לערער דער משורר פון יידישן שטעטל = גרשון פאמעראנץ

ג) יחיאל לערער דער דיכטער פון אונזער חרובער היים ראפאפארט

ד) יחיאל לערער און א ם וויסענבערג דר העשיל קלעפפיש

ה) ראפאפארט = ריידע געהאלטן אין לייווויק=הויז צבי פאלוך

אחוץ אנדערע וויכטיקע ארטיקלן און לאקאלע נייעסן

==========

די אלטע שול אין ברעם

The ancient Synagogue at Bar'am. בית־הכנסת העתיק בברעם. L'ancienne synagogue à Bar'am.

M. FRUCHTENBERG

2823 WEST 12th STREET

CONEY ISLAND BROOKLYN N Y